বৰো-কছাৰীৰ জনসাহিত্য

[ডক্টৰ ফুল্লদত্ত গোস্বামীৰ ইংৰাজী আগকথা আৰু অধ্যাপক
চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ ইংৰাজী পৰিশিষ্টৰ সৈতে]

লেখক

শ্ৰীভবেন্দ্ৰ নাৰ্জ্জী,

খাৰঘুলি ৰোড, গুৱাহাটী

পৰিবেশক ঃ

লয়াৰ্চ বুক . গুৱাহাটী, অসম

Boro-Kacharir Jana Sahitya

(Folk-literature from the Boro-Kacharis)

Written and Published by

Shri Bhabendra Narzi,

Kharghuli Road, Gauhati.

First Edition,

1957

Price Rs. Two and Twenty five n. P.

To be had of

Lawyer's Book Stall

Gauhati, Assam

Printed by :

S. R. Bez

AT NEW PRESS,

GAUHATI.

বৰো-কছাৰীৰ জন সাহিত্য

বিষয় সূচী ... পৃষ্ঠা

শ্ৰীৰূপনাথ ব্ৰহ্মলৈ

অৰ্পণ

বড়ো হাৰিনী হাৰামুদ জিলিকদাৰ মুছ্ৰী ৰূপনাথব্ৰহ্মনি

মুংয়াও হৌনায় জাবায়

বড়ো-কছাৰীৰ শ্ৰেষ্ঠ সাংস্কৃতিক স্বনামধন্য শ্ৰীযুত ৰূপনাথ ব্ৰহ্মৰ

নামত অৰ্পণ কৰা হ'ল

শলাগ জনাইছোঁ—

'বৰো-কছাৰীৰ জন সাহিত্য' পুথিখনি লিখি উলিয়াবলৈ পোনতে উদগনি আৰু আৰ্হি দিয়ে ডক্টৰ প্ৰফুল্লদত্ত গোস্বামীয়ে। তদুপৰি ইংৰাজী পাতনি লিখি দি গোস্বামীদেৱে মোক চিৰকৃতজ্ঞ কৰি ৰাখিছে। পুথিখন আলোচনামূলক সাহিত্যৰ শ্ৰেণীত পৰিছে নে নাই, সেই বিষয়ে ইয়াৰ উপযোগিতা নিৰ্ণয় কৰি পৰম শ্ৰদ্ধেয় ডক্টৰ সুনীতিকুমাৰ চট্টোপধ্যায়, ডক্টৰ সুকুমাৰ সেন আৰু ডক্টৰ এছ, এম, কাত্রে মহোদয়ে পুনাৰ ডেকান কলেজৰ স্কুল অব্ লিংগুইষ্টিক্‌ছৰ জৰিয়তে পুথিখনক অনুকূল অনুমোদন জনায় আৰু অসম চৰকাৰৰ পৰা আৰ্থিক মঞ্জুৰী বিচৰাত আৱশ্যকীয় তত্বাৱধান লয়। পুথিখনৰ ৰচনা, প্ৰকাশ কাৰ্য্যত পৃষ্ঠপোষকতা কৰা বাবে অসমৰ স্বাস্থ্য মন্ত্ৰী শ্ৰীযুত ৰূপনাথ ব্ৰহ্মৰ ওচৰত ঋণী হৈ ৰলোঁ। অসম চৰকাৰে পুথিখন ছপাই উলিয়াবৰ জোখাৰে পোন্ধৰ শ টকাৰ সাহায্য দিয়া কাৰণে ধন্যবাদ জনাইছোঁ। ডক্টৰ চট্টোপধ্যায়ৰ পৰামৰ্শমতে পুথিখন বিশিষ্ট পদ্ধতিৰে অধিকতৰ পৰিসৰৰ কৰিবৰ ইচ্ছা আছিল যদিও সম্ভৱপৰ হৈ নুঠিল। পুথিখন চাই-চিন্তি, ইংৰাজী পৰিশিষ্ট আৰু গীত-সাধুৰ ভাঙনি দি অধ্যাপক প্ৰমোদচন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্যই আদিৰ পৰা অন্তলৈকে যত্ন লৈছে। উদীয়মান শিল্পী শ্ৰীযুত শোভাৰাম ব্ৰহ্মই বেটুপাতৰ ছবি আঁকি দি ইয়াৰ সৌন্দৰ্য্য বঢ়াইছে। আৰ্হি কাকত চোৱা আৰু প্ৰেছ কপি কৰাত শ্ৰীমান

(সকল) দেবেন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য, ৰবিচন্দ্ৰ শাস্ত্ৰী, প্ৰতুলচন্দ্ৰ চৈৰাং, প্ৰদীপ বৰদলৈ আৰু শ্ৰীযুত হৰেন্দ্ৰ পাটোৱাৰীয়ে সহায় কৰিছে। যি সকল লোকে মোক লোকগীত, বিয়াৰ গীত, খেবায়, সাধুকথা আদি শুনাই এই পুথিৰ কলেৱৰ পূৰণ কৰিছে, তেওঁলোকলৈ আন্তৰিক শ্ৰদ্ধা জনালোঁ।

'বৰো' শব্দটো পূৰ্ব্বেৰ পৰা অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত 'বড়ো' ৰূপে অসমীয়া লিপিৰে লিখি অহা হৈছে। পিছে বড়ো ধ্বনিতত্ত্বৰ ফালৰ পৰা 'বৰো' লিখিলেও চলে। অৱশ্যে আমি পুথিৰ ভিতৰ-চ'ৰাত 'বড়ো' বানান ব্যৱহাৰ কৰিছোঁ। আশাকৰোঁ এই বানানৰ বিভিন্নতাই মূল কথাত কোনো ব্যাঘাত নিদিয়ে।

সদৌ শেহত, জনসাধাৰণে এই ক্ষুদ্ৰ প্ৰচেষ্টা আদৰি ললে মই ধন্য মানিম। দোষবোৰ আঙুলিয়াই দেখুৱালে বন্ধুজ্ঞানেৰে কৃতজ্ঞ হম। নিউ প্ৰেছৰ কাৰ্য্যকাৰকসকলে এই পুথিখনৰ ছপা কামত সবিশেষ যত্ন লোৱা কাৰণে শুভেচ্ছা জনাইছোঁ।

শ্ৰীভবেন্দ্ৰ নাজ্জী

BORO KACHARIR JANA SAHITYA

(Folk Literature of the BORO-KACHARI people)

By Shri Bhabendra Narzi
GAUHATI.

Introduction :
By
Dr Prafulladatta Goswami, M.A, D.Phil.
Gauhati University.

Appendix :
BORO HARINI METAI ARŌ COLOBATA
(Folksongs and Folktales from the Boro Kachari people)
By
Prof. Pramod Chandra Bhattacharya, M.A.
Gauhati, (Assam).

INTRODUCTION

By **Dr. Praphulladatta Goswami,** M.A., D. Phil.

I am very happy to introduce this work on the folklore of the Bodo-Kacharis of Assam. The author, Sri Bhabendra Narzi, originally belonged to the district of Goalpara, then came to settle in the Tambulpur (Rangia) Circle of the Kamrup district. He may thus be said to represent the culture of the most important Bodo areas of Assam. Sri Narzi had long taken a vital interest in the songs and tales current in his own language, but the stimulus for preparing this book came in a way from me. I had done some work in the folk-literature of the Assamese speaking people and felt that the wealth of lore hidden in the tribal languages could be tackled by representatives of the tribes themselves. Sri Narzi very willingly set about collecting songs and tales, mainly from the Kamrup district. In the meantime he was taken to the School of Linguistics organized at Poona by Professor Pramodchandra Bhattacharya who has been studying Kachari language and grammar. There Sri Narzi came in contact with scholars like

Dr. S. M. Katre, Dr. S. K. Chatterji and Dr. Sukumar Sen. All of these scholars urged upon him the importance of the project he had undertaken. It is with their recommendations and the patronage of Sri Rupnath Brahma, Minister, Govt. of Assam, that Sri Narzi finally was able to secure a sum from the Government of Assam for the publication of the book.

A collection like Sri Narzi's will be of considerable use to the student of culture as well as the student of linguistics. It gives the Bodo text, its translation in Assamese and the English, besides the usual commentary. The book contains a body of information which will be found useful by the anthropologist as well. The importance of Sri Narzi's work in terms of Assamese culture may be understood if a note is added on Bodo culture in general and its relationship with Assamese culture.

The Bodos or Kacharis may be said to form the basic stratum of the composite entity speaking the Assamese language. A large section of the Bodos have been converted to Hinduism while the others have remained

affiliated to their tribal type of religious belief. Converts to Hinduism have been known as Saraniya Koch or "initiated" Koch and, after a time, as simply Koch. Some of them have even risen higher on the caste scale. Such tribes as Mech, Rabha, Hajong, Tipra (in Hill Tippera), Chutiya, actually belong to one Tibeto-Burman speaking stock. The term Bodo indicates that they came from the Tibetan region though their original home had been the upper reaches of the Yangtze and the Hoang Ho in China.

The land of Assam itself bears traces of earlier Bodo domination from one end to the other. The great Brahmaputra is popularly known as Luit, and the term is said to come from the Bodo. The Kachari prefix *di* characterizes many river names, such as, Dibang, Dihang, Dikhau, Dikrang. The ruins at Dimapur remind us of Kachari hegemony during medieval times. The great Nambar forest covers up many masonry remains and tanks not more than a few centuries in age. The Assamese language bears traces of a Kachari substratum. A number of words of a domestic type, such as, names of fish, utensils, fruits, and even verb roots have come from Kachari.

Such important verbs as *jira* (to rest), *rep* (to cut with a drawing stroke), *bhekur* (to get mouldy), *cep* (to press, to squeeze), have been found to be loans from Kachari. Kachari has had influences in the sound system and syntax of Assamese. On the other hand, Kachari has borrowed considerably from Assamese, which is a Sanskritic language.

The contributions of the Kacharis to Assamese culture have been also indirect, though far-reaching. The first important work of early Assamese literature is the translation of the *Ramayana* and the translator Madhav Kandali records:

> I have made—that everyone might understand—the sweet verses of the *Ramayana* at the request of King Mahamanikya.

Mahamanikya was a Kachari king belonging to the second half of the fourteenth century. In the sixteenth century the greatest Bodo (Koch) king Naranarayana of Koch Behar (now in West Bengal) sent "cartloads of manuscripts" to Ramasaraswati that he might translate the *Mahabharata* into Assamese. Naranarayana patronized several poets and

scholars, inculding the great Sankardev. Instances of this nature show that the Bodos learnt to appreciate and absorb the contributions of Indian civilization.

In the lower culture of the people many traits are held in common by the Hindus and the distinctively tribal Kacharis. Worship of the snake goddess Manasa in the rainy season, observance of the Bihu festivals, methods of trapping fish, use of bamboo as an all-purpose material (even as food), a type of marriage in which the husband comes to live in the wife's family, and the village council are such common traits. The Kachari shrine of Bura Gosain or Buri Gosani is venerated by Hindus. Bura Gosain (old god) is approximated to the Hindu Siva. Siva, or in his wilder form Rudra, seems to have been the patron of the early inhabitants of Assam. Kacharis used to offer human sacrifice to Buri Gosani or Parvati in earlier times. There was a famous shrine dedicated to "the eater of raw flesh", that is, Shakti, and the ceremonies were conducted by the Chutiyas, a section of the Bodos. The *siju* tree is considered by Kacharis as symbolic of Siva, because it grows upright and suggests the phallus. That the Kacharis have absorbed Hindu ideas may be

seen in such a religious ballad as the Haidang recited about Springtime :

What have been created ?
The earth is sneezing (just born),
Salt has been put down,
The heavens have been created,
Expression ('view of things ?) has been created,
Water has been created,
Those which grow have been created,
Those which move have been created,
Those which fly have been created,
The Water God has been created,
The God of the divine order has been created,
The God of causation has been created,......

The last two lines seem to refer to Dharma (the divine order) and Karma (the law of causation).*

In dress the Kachari woman cannot be distinguished from her Hindu neighbour in lower Assam. The *mekhela* skirt put on above the breasts serves most purposes for a peasant woman whether tribal or Hindu, though, of course, Kacharis of Goalpara put on the *dakhna*, a sheet of cloth worn in the manner of the *mekhela*. Sometimes an additional small-size

*See P. Goswami, Folk-literature of Assam, Chap. 4, 1954, Gauhati.

chaddar is seen flung upon the shoulder. Like her Hindu neighbour the Kachari woman is an adept in weaving cotton or silk. There is a Dimasa folksong which refers to spinning:

> Do not speak of dry weather while it rains, for God has given us fields and plantations to work in the rainy season; do not speak of the long nights of Winter, for He has given us spinning for cold days.

Thus it would seem that a study of Assamese culture would necessitate the unravelling of the Bodo and other tribal strands. Many Assamese folktales have been received from the Kacharis. The tales centring around Tentan the trickster are found spreading from the extreme west of Assam to Manipur, in the Mech, Kachari, Assamese, Mikir, Meithei and even the Lotha (not Lhota) Naga languages. Some of these tales, at least some of the major motifs, are further found in Burma, China and Russia, thus indicating race migration to a certain extent. Of the more primitive culture traits that the Kacharis still possess, mention may be made of the dance of the mongooses seen in northern Kamrup. A couple of men feign to be mongooses, male and female, and roll on the

ground imitating the beasts making love. Dalton mentioned as early as 1872 that the Juangs of Bengal had certain types of ballet-like dances in which they imitated different kinds of birds making love. Kachari dance at its best is seen in the Bihu festival and in the Kherai ceremony. The dance is usually accompanied by the *ciphung*, a flute with a low sweet tone.

Sri Narzi's book throws considerable light on this background to Bodo-Kachari culture. So long not much had been done on the folklore of the Bodos : there were of course J.D. Anderson's slim *Kachari Folktales and Rhymes* (Shillong, 1895), and Rev. Sidney Endle's monograph *The Kacharis* (London, 1911), but both were pioneer efforts and Endle used mostly the few tales recorded by Anderson. Of songs, there had been few in these books. Narzi gives us more songs and a few tales. He describes the situations in which these are sung or recited. So incidentally he describes such festivals and ceremonies as the Bihus and the Kherai.

Like all folksongs the specimens given by Sri Narzi also furnish us with intimate glimpses of Kachari life, with its hardship and the quaint humour with which the people meet them.

Kachari wisdom is also occasionally in evidence, for example, when a girl is married she is cautioned in this manner :

> Put your steps in accordance with the strength of your legs ; keep your teeth shut ; the movement of your hands is not right yet, the movement of your feet is not right yet ; pass your days with proper care ; ants builds their nest with the saliva of their mouths : human beings dwell along with friends and relatives; dear, do not weep; your parents have given you away like captured birds and swine ; they have added a stick and a rope.

This is more or less an elabotation of the principle : Look before you leap, with the hint that a human being must not hurt the feelings of others and should perform all social obligations. But the Kachari girl's life is not as gloomy as this song might suggest ; she has the option to choose her man :

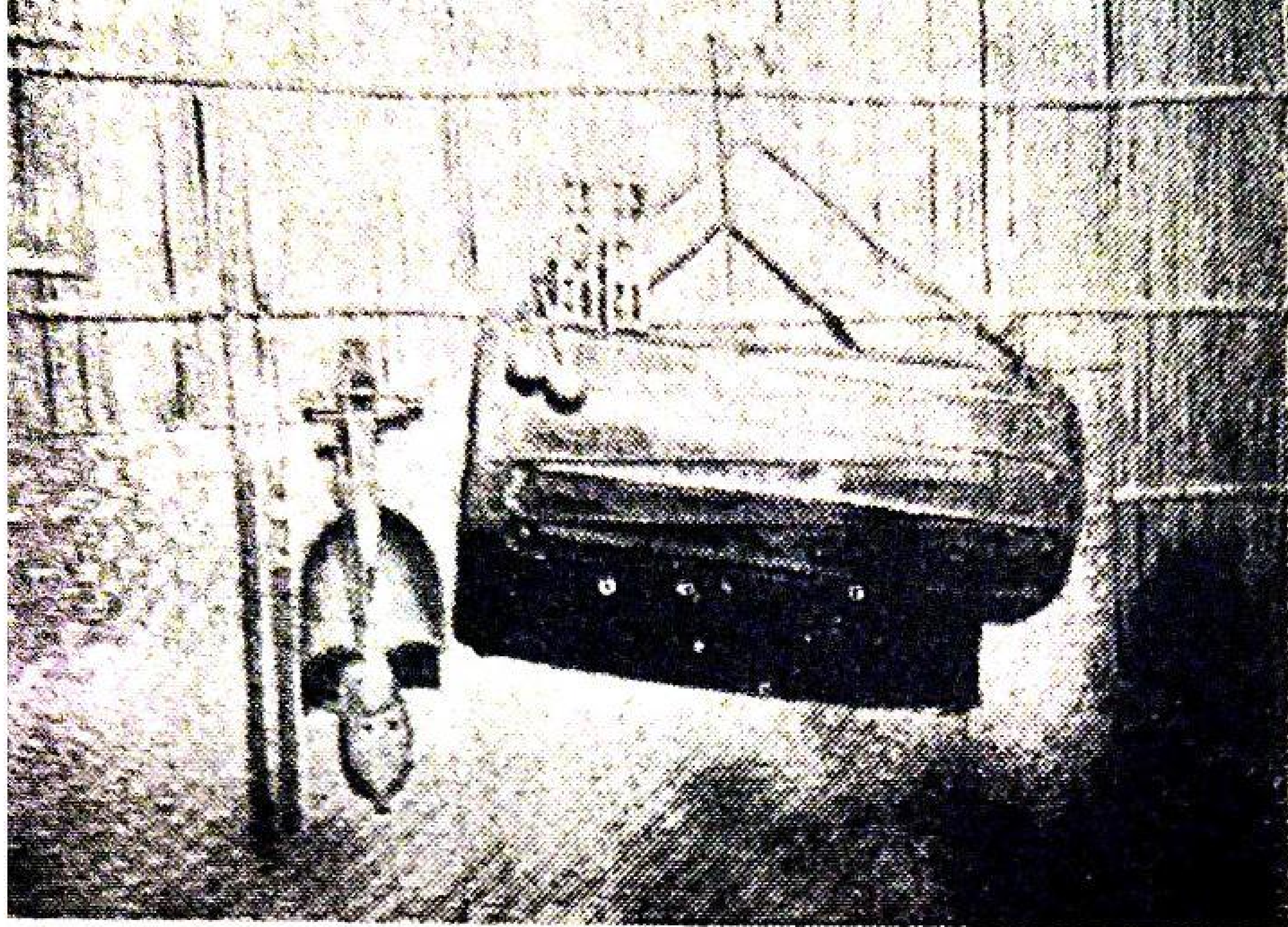
> The bitter cucumber of the corner of the garden,
> Brother, do not be scared of me,
> The inside of the knot of the bhaluka bamboo,
> To pass days with you I am the one.

These two songs are quoted here in free translation; all the songs have been more carefully translated into English by Professor

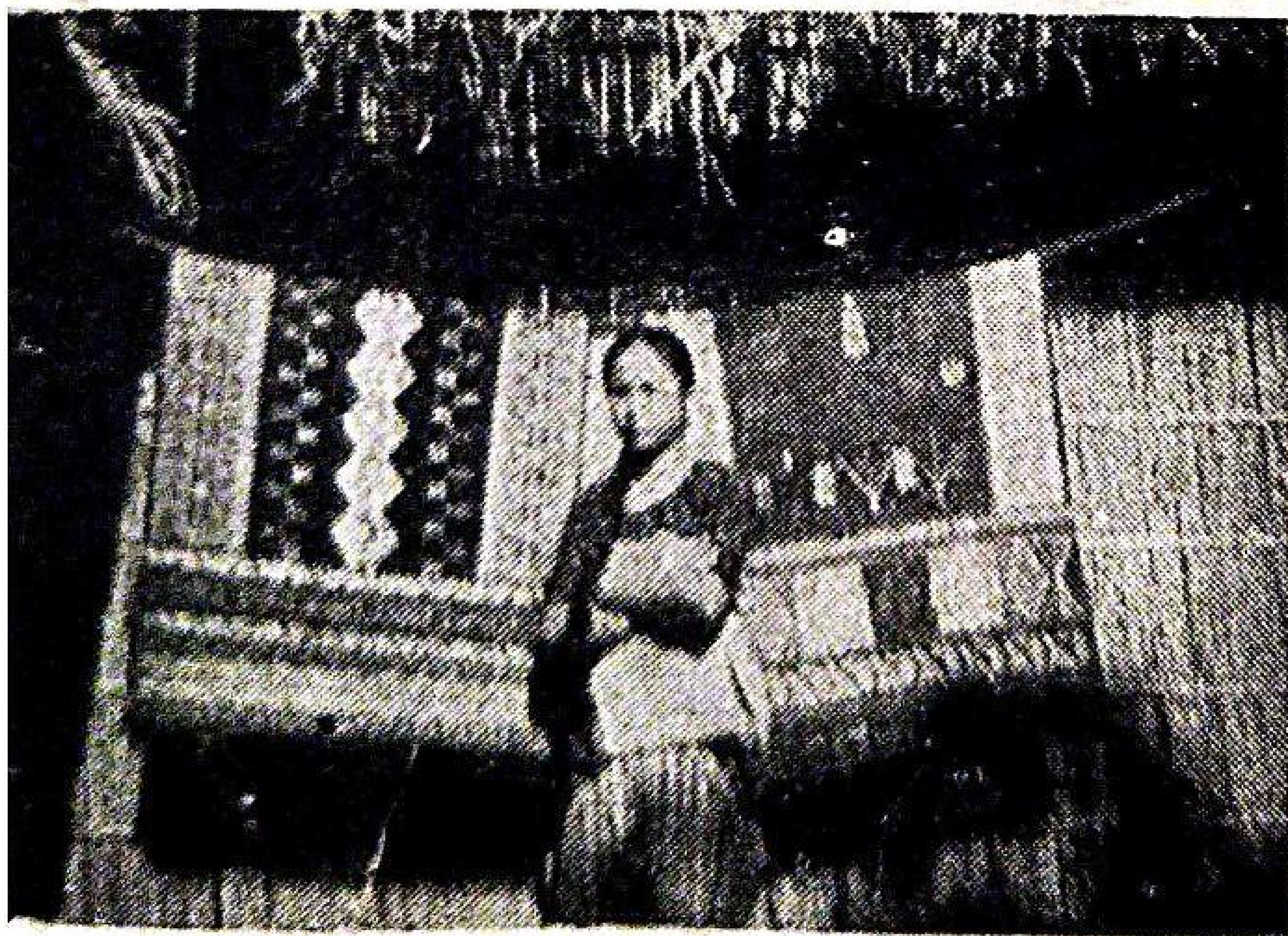
Pramodchandra Bhattacharya and the translation has been appended towards the end of the book.

Bodo-Kachari Jana-sahitya is Sri Narzi's first work as it is the first important book on folklore to be prepared by a Bodo-Kachari gentleman. I am sure this pioneer venture will be found useful by lovers of culture and folklore. Sri Narzi is at present engaged in another work, on the customs and superstitions of Bodo-Kacharis.

30th of July, 1957.
University of Gauhati.

বড়ো-কছাৰীৰ বাদ্য যন্ত্ৰ :
খাম, ছেৰজা, চিফুং, জথা আদি

নিজে হাতে বোৱা কাপোৰেৰে সৈতে
এজনী বড়ো-কছাৰী গাভৰু

বিহু উৎসৱত

বড়ো-কছাৰী ডেকা-গাভৰু

বিহু-উৎসৱ

বিহু অসমীয়া সমাজত তিনিটা—ৰঙালী, কঙালী আৰু ভোগালী। ভৈয়ামৰ অসমৰ বড়ো-কছাৰীবিলাকে কেতবোৰ ঠাইত কঙালী বিহুক বিহু বুলি নাজানে। কেৱল উপৰি-পুৰুষে মানি চলি অহা ধাননি পথাৰ, গোহালী ঘৰ, ভঁৰালৰ দুৱাৰমুখ বৰঘৰৰ সন্মুখ, গৃহস্থ ঘৰৰ আগ দুৱাৰ, এইবিলাকত চাকি দিয়াৰ বাহিৰে ধৰ্ম্মমূলক নাম-কীৰ্ত্তন পূজা-পাতলৰ আন কোনো ব্যৱস্থা এই সময়ত নহয়। মাঘ বিহু আৰু ব'হাগ বিহু—এই দুটাই বড়ো-কছাৰীৰ মতে ঋতুৰ উপযোগী বিহু। বড়ো-কছাৰীবিলাকে মাঘ বিহুক 'দ'মাচী' আৰু ব'হাগ বিহুক "বৈছাগু" বুলি কয়। এই দুয়োটা বিহুৱেই বড়ো-কছাৰীবিলাকৰ ডাঙৰ উৎসৱ। কিন্তু বড়ো-কছাৰীয়ে এই দুয়োটা বিহুকে সকলো ঠাইতে সমানে সমাৰোহেৰে পালন নকৰে। যিবিলাকে মাঘ বিহু সমাৰোহেৰে পালন কৰে, তেওঁলোকে ব'হাগ বিহুক তেনেকৈ পালন নকৰে। ব'হাগ বিহু পালন কৰাসকলক গীত পদ গাই আমোদ আনন্দ উপভোগ কৰা দেখা যায়।

মাঘ বিহুঃ দ'মাছী

পুহৰ সংক্ৰান্তিৰ আগদিনা সন্ধ্যা প্ৰতি ঘৰে ঘৰে এক অপূৰ্ব্ব সমাবেশ। বড়ো-কছাৰীৰ মুখে মুখে চলি অহা প্ৰথাঃ পুহৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনা ঢেকী বা উৰাল দিলে হেনো গৰখীয়াৰ মূৰত কোবোৱা হয়; সেয়েহে বিহুৰ দিনা উৰাল বা ঢেকী নিদিয়ে। সেই কাৰণেই হৰ পায় বছেৰেকীয়া গৰখীয়া উৎসৱত বিহুৰ সান্দহ-পিঠা পুহৰ সংক্ৰান্তিৰ আগদিনাই বনাই লয়। বড়ো-কছাৰীবিলাকে মাঘ বিহুত টেকেলীৰ মুখত দিয়া পিঠা নবনায়। সিয়ো এটা বড়ো-কছাৰীবিলাকৰ মুখে মুখে চলি অহা প্ৰবাদঃ টেকেলীৰ মুখত দিয়া পিঠা বনালে হেনো গৰুৰ "ছুনাল" নামে এবিধ বেমাৰ হয়। গৰখীয়াবিলাকে ভেলাঘৰ বান্ধে। বড়ো-কছাৰীবিলাকে তাক 'বেলাগুৰ' বুলি কয়। এই বেলাগুৰত গৰখীয়াবিলাকে গোটেই ৰাতিটো থাকি নানা প্ৰকাৰ গীত পদ গাই আমোদ তামচাৰে কটায়। প্ৰায় শেষ ৰাতি গৰখীয়াই ভাত খায়। সেই ভাতক "লাওখাৰ এংনায় য়াংখাম" বুলি কয়। ইয়াৰ অৰ্থঃ— গৰখীয়া বিষয়ৰ পৰা অব্যাহতি পোৱাৰ প্ৰীতিভোজন। তাৰ পিছতেই বেলাগুৰ বা ভেলাঘৰত জুই দিয়ে।

সাধাৰণতে ভেলাঘৰবিলাক নদীৰ কাষ বা পুখুৰীৰ পাৰত দেখা যায়। ইয়াৰ একমাত্ৰ কাৰণ পানীত বুৰ মাৰিয়েই যাতে ওচৰত জুই পায়। ভেলাঘৰত জুই দিয়েই পানীত

গাধুবলৈ বুৰ মাৰিব আৰু ভিজা গামোচাৰে ভেলাঘৰৰ জ্বলা জুইত আহি জুই পুৱাবহি। লগে লগে সকলোৱে ধ্বনি দি বছৰৰ ভিতৰত গৰু চৰাওঁতে অন্যায়কৈ গৰখীয়াৰ বদনাম দি গালি শপনি পাৰা মানুহবোৰক স্মৰণ কৰি জুইক সাক্ষী কৰি শাও দিব, যাতে অন্যায় পাপৰ প্ৰায়শ্চিত্ত হয়। মাননীয় শ্ৰীৰূপনাথ ব্ৰহ্ম ডাঙৰীয়াই বড়ো-কছাৰী সংস্কৃতিৰ আলোচনা প্ৰসঙ্গত মাঘ বিহুৰ বিষয়ে অসম সাহিত্য সভা পত্ৰিকাৰ ত্ৰয়োদশ বছৰ তৃতীয় সংখ্যাত বহলাই বৰ্ণনা কৰিছে। গৰখীয়াসকলে জুইৰ কাষত থিয় হৈ সমস্বৰে গোৱা প্ৰাৰ্থনাৰ চানেকি উক্ত আলোচনাৰ পৰা তলত দাঙি ধৰা হ'ল :—

(ক) "জৈ জৈ জৈ
জোংনি লাগোনি জৈ।

অৰ্থ :—জয় জয় জয়
আমালোকৰ গাৱঁৰ জয়।

(খ) "খোলানি ৰোগ বিয়াদি খোলাহা থাংথোং,
ছোনাব্নি ৰোগ বিয়াদি ছোনাব্হা থাংথোং।
ছাহানি ৰোগ বিয়াদি ছাহা থাংথোং,
ছান্জানি ৰোগ বিয়াদি ছান্জাহা থাংথোং
জোংনি লাগোয়া মায়ৈ দৈয়ৈ জৈ জৈ মৈ মৈ জাথোং।"

অৰ্থ :—দক্ষিণ ফালৰ ৰোগব্যাধি দক্ষিণ ফালে যাওক,
পশ্চিম ফালৰ ৰোগব্যাধি পশ্চিমফালে যাওক,

উত্তৰ ফালৰ ৰোগব্যাধি উত্তৰ ফালে যাওক,
পূবফালৰ ৰোগব্যাধি পূবফালে যাওক,
ধনে ধানে আমালোকৰ গাওঁ জয় জয় ময় ময় হওক।

(গ) "জোংনি লাগোনি মোছৌৱা গাওা ফিছাবাদি
মৈদেৰ ফিছাবাদি চথ্‌ল বথ্‌ল গেদেৎ
বৌলৌ গৌবা জাথোং,

যায় মানছিয়া জোংনি মোছৌৱা মায়
জায়ালাবানো মায়জাদোং হন্ নানৈ জোংখৌং,
বুথ্ৰ্‌ব্‌ ছুথ্ৰ্‌ব্‌ খালামদোং মৌন বি' মানাছিহা
নিদানৈ নৌ দিন থাংথোং।"

অৰ্থ:—আমালোকৰ গাওঁৰ গৰুবিলাক গঁড় আৰু হাতীৰ পোৱালীৰ নিচিনা লোদৰ-পোদৰ, ডাঙৰ-দীঘল শক্তিমান হৈ উঠক। যি মানুহে আমাৰ গৰুৱে ধান নোখোৱাকৈয়ে ধান খোৱা বুলি আমাক মাৰ ধৰ কৰিছিল তাৰ নিদানতে দিন যাওক।

তাৰ পিছত ব্ৰহ্মমুহূৰ্ত্তৰ আগতে গা ধোৱা কাম শেষ কৰিব। এই মুহূৰ্ত্তৰ আগত গা ধোৱাৰো বড়ো-কছাৰীৰ মুখে মুখে চলি অহা এটা প্ৰবাদ আছে। গা ধোৱা সময়ত কাউৰীয়ে দেখা পালে হেনো খৰ হয়। সেই চলিত কথাৰ বিশ্বাসতে সম্ভৱ কেৱল গৰখীয়া সকলেই নহয়, গাওঁৰ বুঢ়া-মেথা, ল'ৰা-ছোৱালী, মতা-তিৰোতা প্ৰত্যেকে সংসাৰৰ পশুপক্ষী সাৰ পোৱাৰ আগতে গা ধুই আগন্তুক উৎসৱৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰি থাকে। বছেৰেকীয়া গৰখীয়াবাবৰ পৰা অব্যাহতি

পোৱা গৰখীয়াবিলাকে মুকলিমূৰীয়াকৈ বিহু-উৎসৱত আনন্দত মত্তলীয়া হৈ গাৱঁৰ প্রতি ঘৰে ঘৰে চিৰা পিঠা খুজি খায়।

এনেকৈয়ে মগনীয়া গৰখীয়া জোঁৱায়েকে শাহুৱেকৰ ঘৰত পিঠা মাগিবলৈ গৈ খুলশালীয়েকহঁতৰ লগত মুখ চুপতি মৰা এটি গীত আছে। মাঘমহীয়া জাৰক ভয় কৰি ব্রহ্মমুহূর্ত্তৰ আগতে গাভৰু খুলশালীয়েকহঁতে গা ধোৱা নাই। বয়সিয়াল ঘৰৰ গিৰিহঁতনীয়ে পিঠা বনাই আছে।—দুই এজনীয়ে হয়তো উঠিছে, বাকীবিলাকে সাৰ পাই বিচনাতে আছে। এই খুলশালীয়েক গাভৰুহঁতৰ ভিনীহিয়েক গৰখীয়াই ভেলাঘৰৰ পৰা গা ধুই মাঘমহীয়া ঠেটুৱৈ লগা জাৰত হাতভৰি কঁপাই কঁপাই গাৱঁৰ ঘৰে ঘৰে পিঠা মাগি গৈ আছে। এনেতে খুলশালীয়েকহঁত থকা ঘৰ পালেগৈ। বিচনাত শুই থকা খুলশালীয়েকহঁতে চোতালত মানুহ অহা গম পাই দুৱাৰখন লাহেকৈ মেলি চাই পঠিয়াই দেখে যে ভিনীহিয়েক আহিছে। তেতিয়া খুলশালীয়েকহঁতে গান গাই ভিনীহিয়েকক জোকায়।

লিখকে নিজে সচৰাচৰ শুনা গান এটি তলত উদ্ধৃত কৰি দিয়া হল।

(১) গান (মেথায়)

খুলশালীয়েকহঁত (বিৰীনাংফাৰ):—

উখুম বেচানি খাংখোমা,

হে দাহাৰাম! আয় লিংগ্রিখোছো

লাংগীন খোমা।

ভিনীহিয়েক (বিগুমাই) ঃ—

ছাই..... ছাই .....ছাইমা দাহুৰি ৰি...ৰি · ৰি...
দৰ ফাংথে ফাংথে খনা লায়াই লায়াই,
চালিফ্ৰা উন্দু গাহুৰ,
ছালিফ্ৰা উন্দু গাহুৰি।

অৰ্থ ঃ—

খুলশালীয়েকহঁত ঃ—চালৰ বেছাৰ তেলপোক,
হে ভগবান! আই লেঙেৰীক হে
নিব নেকি ?

ভিনীহিয়েক ঃ—ছৈ...ছৈ...কুকুৰ দ'হুৰি (খৰেখোৰা) ৰি...ৰি...
দুৱাৰ জপাই জপাই চকু লৈ লৈ
ছালীহঁত 'ঘুমাই গাহুৰি'
ছালীহঁত 'ঘুমাই গাহুৰি'।

"হে ভগবান! এই বিহুৰ দিনত বিহুৰ নামত মগনীয়াৰ ভেশ লৈ আমাৰ লেঙেৰী আইকে নিব আহিল নেকি ?" বুলি গানৰ দ্বাৰা গাভৰু খুলশালীয়েকহঁতে ভিনীহিয়েকক জোকাইছে ; যাতে লাজত ভিনীহিয়েকে চোতাল এৰি গুচি যায়। নহলে ব্ৰহ্মমুহূৰ্ত্তৰ আগত গা-নোধোৱাটো ধৰিব পাৰিলে শুদাই নেৰিব। গাবঁৰ ডেকাহঁতে জানিব পাৰিলেতো কথাই নাই। কিন্তু চতুৰ ভিনীহিয়েকে গুচি নগৈ গানৰ দ্বাৰা তিৰস্কাৰহে কৰিছে :— "খৰেখোৰা কুকুৰবিলাকে নিজৰ গাৰ

মাখি খেদাত যেনেকৈ ব্যস্ত ছালীহঁতেও তুৱাৰ জপাই ঘৰৰ চুক লৈ লৈ শুই থাকি এলেহুৱা বদনামৰ পৰা হাত-সাৰিবলৈ লোকক খেদাত ব্যস্ত।”

এনেকৈয়ে দুই এটা নিৰ্দ্দিষ্ট গানৰ বাহিৰে মাঘবিহুত গোৱা গান প্ৰায়ে শুনা নাযায়। আগতে আছিল যদিও লিখকে এতিয়াও উদ্ধাৰ কৰিব পৰা নাই।

ব’হাগ বিহু ঃ—(বৈছাগু)

চ’তৰ সংক্ৰান্তিৰ ৰাতিপুৱা গৰুক গা ধুৱায়। গৰুক গা ধুৱাবলৈ পুখুৰী বা নৈলৈ নিয়াৰ আগতে গোহালীত থকা প্ৰত্যেক গৰুৰ শিং আৰু খুৰাত মিঠাতেল ঘঁহি দিয়ে। ভাতৰ চৰুৰ ক’লা ছাই মিঠাতেলৰ লগত সানি এড়ি গছৰ ঠাৰি’ নাইবা ঠিক তেনে ধৰণৰে বাঁহৰ চুঙাৰে গৰুৰ গোটেই গাতে ফুট্ ফুট্ কৈ দাগ দিয়ে। তাৰ পিছতে আগদিনাতে চকা চকাকৈ কাটি গাঁথি থোৱা লাওবেঙেনাৰ মালা কেইধাৰিমান হাতত লৈ গোহালীৰ গৰুবোৰক মোকোলাই ‘দীঘলটি’ আৰু ‘মথনা’ গছেৰে কোবাই কোবাই গা ধুৱা-বলৈ খেদি নিয়ে। লাওবেঙেনাৰ মালাৰ পৰা দুই এটা লাওবেঙেনা উলিয়াই ছটিয়াই ছটিয়াই তলত লিখা গান-বোৰ গাই গৰুক গা ধুৱায়। বিহুত গোৱা গান দুটি উদ্ধৃত কৰি দিয়া হল।

(২) গান (মেথায়)

লাওজা ফাম্থাও জা,
বৌছৌৰ বৌছৌৰ এৰ হাঞ্জা হাঞ্জা।
বিমানি খিথেৰ ফিফানি খিথেৰ,
নাংছৌৰ জাগৌন হালুৱা গিদিৰ।
বিমা গায়দে বাদি দাজা,
ফিফা বলদ বাদি জা,
বৰি খনায়াও দং এম্বু বংগৌলা,
বিবাদি জা গিদিৰ জং গৌলা।

ইয়াৰ অৰ্থ হৈছে:— লাও খা বেঙেনা খা, বছৰে বছৰে পালক পালে বাঢ়ি যা। মাৰ-বাপেৰে বাঢ়িব নোৱাৰা দোষৰ প্ৰতিশোধ লৈ তহঁত ওখ বলদ হবি, মাৰৰ দৰে চুটি চাপৰ নহবি। বলদ বাপেৰৰ নিচিনা হবি। বাৰীকোণৰ ভোকোলা বেঙৰ দৰে চিকণ, মিহি, মৰম লগা ওখ, দীঘল গা-গাৰিৰ হবি। এই একে ধৰণৰেই একাকি গীত আছে; তাকো গৰুক গা ধুৱাবলৈ খেদি লৈ যাওঁতে গোৱা হয়:—

(৩) গান (মেথায়)

দিঘিলিটি মৌছৌনি মুলি।
ফুদালি জাগৌন গায় খুখিলী।
দিঘিলটি লাওথি, খ্রি খ্রি গান্থি।
জৌংনি মৌছৌয়া জাগৌন বলদ জাঠি।

জানায় নংয়া গায়দে থেক্রা,
মার্খা জাগীন ফালীনি বেত্রা ।

অৰ্থ ঃ— দীঘলতি গৰুৰ ঔষধ ।
খীৰতী হব গাই কপিলী ।
দীঘলতি লৰু ঘন ঘন গাঁঠি ।
আমাৰ গৰু হব বলদ-কুলীয়া,
নহব চুটি চাপৰ
মাৰাত্মক হব পালৰ ভিতৰত ।

বিহুৰ দিনা হেনো দীঘলতিয়েই গৰুৰ ঔষধ। এই ঔষধৰ দ্বাৰাই কপিলী গাইৰ দৰে বেছিকৈ গাখীৰ দিব পৰা হব। দীঘলতিৰ ঘন ঘন গাঁঠিৰ লগত ছন্দ মিলাই নিজৰ গৰুবিলাককো বলদকুলীয়া হব বুলি গানৰ দ্বাৰাই প্ৰকাশ কৰা হৈছে। আমাৰ গৰু চুটি, চাপৰ, কুঁজা, কেকোৰা নহব আৰু পালৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ যুঁজাৰু হব। সিদিনা গৰুক গা-ধুওৱা দিন বুলি ধৰি লোৱা হয়। তাৰ বাহিৰেও আগন্তুক নতুন বছৰৰ উৎসৱৰ কাৰণে গোহালীৰ পৰা পাকঘৰৰ চুৱা হাড়িলৈকে ন-কৈ সজাব। বুঢ়া-মেথা ল'ৰা-চোৱালী, মতা-তিৰোতা সকলোলৈকে নতুন কাপোৰ আগ বঢ়াব। গাবঁৰ প্ৰণয়িনী গাভৰুহঁতেও নানা প্ৰকাৰ ৰং বেৰঙৰ ফুল থকা চাদৰ গাত লৈ লগৰ লগৰীহঁতৰ লগত জাক পাতিবগৈ। জুম বান্ধি প্ৰিয়জনক নতুন বছৰৰ বিহু-উৎসৱত নতুন কাপোৰ উপহাৰ দিবলৈ দলৰ ভিতৰত সহায়

বিচাৰিব। সিদিনা তেনেকৈ গ'ল! পিছদিনা বিহুৰ প্ৰথম দিন। ৰাতিপুৱাই শুদ্ধ নিষ্ঠাৰে বুঢ়াবা'থৌ মহাৰজা দেৱাদিদেৱ ঘৰৰ দেৱতাক প্ৰথমে পূজা কৰিব। তাৰ পিছত চোতালত মৃত পূৰ্ব্ব পুৰুষক স্মৰণ কৰি বছৰেকত আয় হোৱা বস্তুবেহানিৰ দ্বাৰা মদ খোৱাক মদ, চাহ খোৱাক চাহ, সান্দহ পিঠা বনাই নিষ্ঠাৰে আগবঢ়াব। অলপ দিনৰ ভিতৰতে পৰলোক হোৱা মৃতকলৈ ঘৰৰ পোহনীয়া জীৱজন্তুৰ প্ৰতি আশা ৰৈ যোৱা বুলি মাংসও ভাজি আগবঢ়োৱা দেখা যায়। সিফালে ঘৰৰ ভিতৰতো "খুংখা' তিতা নামৰ এবিধ শাকৰ লগত মুৰগী চৰাইৰ মাংস ভাজি ঘৰৰ প্ৰত্যেককে আৰু উপস্থিত থকা মানুহকো এক্‌কো খামচকৈ খাবলৈ দিব আৰু গাওঁৰ বুঢ়া-মেথা আহিলে আলপৈচান ধৰিবলৈ কিছু এৰিব। ঘৰৰ ন-বোৱাৰীয়ে গিৰীয়েকক লগত লৈ মাক পিতাকৰ ঘৰত বছৰেকীয়া আলহী হবলৈ যাবলৈ ওলাব। গিৰীয়েকজনেও শহুৰ শাহুৰেকক উপযুক্ত জোঁৱায়েক হিচাবে চিনাকি দিব পৰাকৈ সাজি কাচি ওলাব। গাওঁৰ বুঢ়া বুঢ়ীহতেঁও প্ৰথম দিনৰ বিহুৰ প্ৰথামতে ঘৰে ঘৰে ফুৰি মদৰ সৈতে খুংখাৰ লগত ভজা মুৰগীৰ মাংস খাই ফুৰিব। লগতে ওচৰ চুবুৰীয়া গাওঁত সংক্ৰামক বেমাৰ হোৱা শুনিলে গাওঁৰ ডেকা-গাভৰুহঁতক ভাত যাবলৈ হাক দিব। সন্ধ্যাৰ সময়ত বয়সস্থ মতা মানুহবিলাকে মদ খাই দুই এজনে নাচিব। এনেকৈয়ে নচাৰ আৰম্ভ কৰাৰ লগে লগে হয়তো

সিদিনা তেনেকৈ গ'ল। পিছদিনা বিহুৰ দ্বিতীয় দিন। বড়ো-কছাৰীৰ মতে সিদিনাই ভৰ বিহু। বড়ো-কছাৰীৰ প্ৰতি ঘৰে ঘৰে, গাৱেঁ গাৱেঁ বিহুৰ উজান দি উঠিব। ডেকাহঁতে বাঁহী (ছিফুং), মাদল (খাম), মঞ্জুৰী (জোথা), বীণ (বিণ্ডি), চাপৰি বজাবলৈ বাঁহ ফালি বনোৱা এবিধ বাদ্য, আৰু গাভৰুবিলাকে গগনা (গংগোনা) ইত্যাদি বাদ্যবোৰ লৈ বহু প্ৰকাৰ গীত গাই দল বান্ধি বান্ধি জাকে জাকে ওলাব।

বিহুত গোৱা গীত পদবিলাক অসমীয়াৰ দৰে কেৱল বিহুকে নিৰ্দ্দিষ্ট কৰি গোৱা শুনা নাযায়। আছিল যদিও লিখকে উদ্ধাৰ কৰিব পৰা নাই। অসমীয়াত আমি যিটো সদায় শুনি আহিছোঁ—

"অতিকে চেনেহৰ মুগাৰে মহুৰা
অতিকে চেনেহৰ মাকো
তাতোকৈ চেনেহৰ বহাগৰ বিহুটি
নেপাতি কেনেকৈ থাকো ?"

ঠিক এই ধৰণৰ গীত ভৈয়ামৰ বড়ো-কছাৰীৰ মাজত শুনা নাযায়, বৰঞ্চ বসন্তত ৰং সলোৱা পৃথিৱীৰ নতুন জীৱনত ৰঙালী বহাগীৰ ৰঙৰ লিগিৰা লিগিৰী হৈ ডেকা-গাভৰুৰ প্ৰণয়-প্ৰণয়িণীৰ সম্ভাষণৰ মনোভাৱ গানৰ মাজেদি ফুটি ওলোৱাহে দেখা যায়। মনত নথকা তাহানি দিনৰ পৰা বড়ো-কছাৰী জন-সাধাৰণৰ মুখে মুখে চলি অহা দুই এটা পৌৰাণিক গান আছে যদিও সেইবোৰক বিহুত লগোৱা হৈছে।

লিখকে স্বৰ্গীয় আবুৰেকৰ পৰা শুনা পৌৰাণিক গান এটা তলত দিয়া হল :—

(৪) গান (মেথায়)

জোঁৱায়েক (বিজাখাদাই) :-

বুৰবলিয়া বুৰবলিয়া,
বোইছাগো বোথোৰাও,
নোংজা মাদাই ফাইদাংমোন,
জো দংয়োনা গোইলিয়া
জো দংয়োনা গোইলিয়া ?

অৰ্থ :—

বুৰবুলিয়া বুৰবুলিয়া,
ব'হাগৰ বতৰত
তোমাৰ জোঁৱায়েৰা আহিছিল,
মদ আছেনে নাই,
মদ আছেনে নাই ?

শাহুৱেক (বিখুঞ্জা) :—

বাখ্ৰী আগান্নী গঞ্চা
দহায় লোংজাৱছা ।

অৰ্থ :—ভঁৰালৰ চাঙত থকা তাঁত শালৰ খোলি চিৰি এ, যেতিয়াই মদ খাই শেষ কৰিলোঁ ; অলপ আগতে অহাহলে পালাহেতেঁন ।

ডেকাগাভৰুৰ গানবোৰ প্ৰণয়ৰ গান। এইবোৰ বেছিকৈ ছোৱালীবিলাকৰ মুখত শুনা যায়। কিছুমানে হয়তো আনন্দত এনেয়ে গাইছে। কিছুমানে বিহুৰ আঁৰ লৈ নিজৰ মনোভাৱকে প্ৰকাশ কৰিছে। তাৰোপৰি কোনো কোনো ডেকা-গাভৰুৰ অতিৰঞ্জিত স্বভাৱ চৰিত্ৰ থাকিলে, নাম উল্লেখ কৰি, নোৱাৰিলে প্ৰকাৰান্তৰে বুজিব পৰাকৈ ইতিকিং কৰি গোৱা শুনা যায়। কিন্তু এইভাবৰ গান ধুবুৰী মহকুমাৰ বড়ো-কছাৰীৰ মাজতহে উল্লেখযোগ্য। অইন অইন জিলাত আছে যদিও কিছু অদল বদল। বড়ো-কছাৰী ভাষাৰ পুৰণি লিখিত সাহিত্য পোৱা নাই যদিও অশিক্ষিত সাহিত্য-ভাষাৰ ইন্ধন নোপোৱা বড়ো-কছাৰীৰ মাজত মুখে মুখে চলি অহা এই গানবোৰ শুনিলে কি সুন্দৰ মৰ্ম্মস্পৰ্শী ভাৱত হিয়া পমি যায়! সাহিত্যত গঢ় পোৱা ভাষাৰ গানৰ অৰ্থতকৈ ই কোনো গুণে হীন নহয়। প্ৰণয়ৰ মৰ্ম্মস্পৰ্শী গান তলত দিলোঁ:—

(৫) ডেকা (চেংগ্ৰা):—

হাজো খৰোনি হলোলথা
আংজোং ৰায়জো জাগোন নোং লথা।

গাভৰু (ছিখ্লা):—আদা হাথায় ছালিনি
থাও দিংগ্ৰিলো নোং বায়থা।
আছান মুঠা গোজোং
লোঁলো নোং দোনথা।

অৰ্থ ঃ – ডেকা—ওখ পাহাৰৰ হলোলখা (শাক)
মোৰ লগত সংসাৰ পাতিব লগা
তুমিয়ে মাত্ৰ ।

গাভৰু—হাট বজাৰৰ তেলৰ বটল,
তুমি কিনি ৰাখিবা !
মুঠি খাৰু, উজ্বল মালা
তুমি ৰাখিবা ।

ডেকাই কৈছে—"হলোলখা" শাক যেনেকৈ পাহাৰত মাত্ৰ গজে, তুমিও মোৰ হিয়াত জাগিছা আৰু মোৰ লগত সংসাৰত সঙ্গী হোৱা তুমিয়েই মাত্ৰ। গানৰ দ্বাৰা উত্তৰ দি ছোৱালীজনীয়েও নিজৰ একমাত্ৰ সাধনাৰ ভালপোৱা ভাব প্ৰকাশ কৰিছে ঃ—"ককাইদেউ, আপুনি তাৰ কাৰণে চিন্তা কৰিব নেলাগে। কেৱল মাত্ৰ আপুনি তেলৰ বটল, মুঠা খাৰু আৰু চিকুণ জিলমিলোৱা মালাধাৰি কিনি থব। এই মই গৈয়েই যাতে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ পাওঁ।" এইদৰে বিহুৰ তাঁৰ লৈ ডেকা-গাভৰুবিলাকে নিজৰ মনোভাৱ প্ৰণয়ী প্ৰণয়িণীৰ মাজত প্ৰকাশ কৰে।

(৬) বাৰী খনানি উদাচী
আদা আংখোং জিংগা দাছি।
ঔৱা বুৰ্থানি ঔৱা বিথা
নীংজোং ৰায়জো জাগানা আংলোখা।

অৰ্থ ঃ— বাৰী কোণাৰ তিতাকেৰেলা
ককাই ! মোক ভয় নকৰিবা,
ভলুকা বাঁহৰ পাবৰ বুকু
তোমাৰ লগত জীৱন যাপন কৰা ময়েই মাত্ৰ।

বাৰীকোণত থকা তিতাকেৰেলাৰ নামৰ লগত বড়ো-কছাৰী ভাষাৰ নামৰ ছন্দ মিলাই নিজৰ মনোভাবৰ প্ৰশ্নৰ সমিধান মিলাই প্ৰকাশ কৰি চিন্তা কৰিবলৈ হাক দিছে। ভলুকা বাঁহৰ বুকুৰ পাবৰ লগত খাপ খুৱাই কৈছে :— "তোমাৰ লগত সংসাৰৰ লগৰী একমাত্ৰ ময়েই হম—।"

কোনো ছোৱালীৰ অভিভাৱকে, নিজৰ ছোৱালীৰ কাৰণে বেছিকৈ গাধন দাবী কৰিলে ছোৱালীৰ অভিভাৱকৰ প্ৰতি বিহুৰ গীতৰ আঁৰ লৈ ইতিকিং কৰা হয় ঃ—

(৭) বিলো বুদাংনি না' ৱিংছি।
আয়ো নাংলা মা' এছে দাম বিছি।
নাংখো লাংনোবোলা,
নাংলায়গো বানগাছে থাখা
হাবাব গোৰিব গুন্দ্ৰায়া
জালায়গান জালায় জাখা।

ইয়াৰ অৰ্থ হৈছে ঃ—বিল খালৰ খলিহৈ মাছ,
আহা ! তোমাৰ কিয় ইমান মূল্য বেছি !
তোমাক নিবলৈ হলে লাগিব এক ভাৰ টকা,
উঃ দুখীয়াবিলাকৰ আলৈ বিলৈ হব।

বড়ো-কছাৰীৰ জনসাধাৰণৰ কবিহৰ মাজেদি প্ৰাণস্পৰ্শা দুটা গান শিল্পী সোনাশ্বৰ ব্ৰহ্মৰ প্ৰথম ৰেকৰ্ডত উদ্ধাৰ হৈছে। এটা হৈছে ভিনীছিয়েক দুলশালীয়েকহঁতক বিহুত নাচিবলৈ অহ্বান কৰি গোৱা। আনটো হৈছে--বসন্ত ঋতুৰ প্ৰকৃতিৰ শ্যামল গছ-গছনিৰ জোপাহা গছৰ ডালত থকা কপৌৰ বিৰহ বেদনাৰ করুণ সুৰৰ লগত তুলনা কৰি সংসাৰৰ ৰীতি নীতিৰ মাজেদি প্ৰনয়ীয়ে প্ৰনয়িনীক নিজৰ আশা নিৰাশাৰ হেঁপাহ জনাইছে।

(৮) মেথায়

(১ম গান

ঐ বিবৌনাং গনায় আগাই,
মোনবাৰি বিবাৰি,
ফাই মাছানি ছোনাজোৰ
বয়বো হাৰি হাৰি।
আয় বিবৌনাং গনায়
নাংছোৰ মোছংখ্ৰা হাবায়
জেবো মুখাবোখা
দাওবায়বো গাওনা মোদৈ গাবনা
মোনবাৰি বিবাৰি বিবৌনাং গনায়
নাংছিনি দাওখোৰা জোৰ ছোৱাতে
গাওনা খৌ আৰ।

আয় আংনি ছোনা মোনবাৰি বিবাৰি
ফাইদো নোংছোৰো বয়বো ছাৰি ছাৰি।
ব্যংজানায় বোথোৰ গোদান বোইছাগু,
মোনবাৰি বিবাৰি বিবোনাং গদায়,
ফাই মোছানি ছোনাফোৰ বয়বো ছাৰি ছাৰি।
আয় বিবোনাং গদায়
নোংছোৰ ফাইয়াব্লা হাবাব যেবো হৰাবোলা
নোং নাওবো ছোংলা বিনাওবো ছোংলা
মোনবাৰি বিবাৰি বিবোনাং গদায়
নোংছিনি অমাখো হুগু-গু হোনজাছে
গাওনোছোই আং।

অৰ্থ :— ঐ খুলশালী সুমলীয়া ভনীটি
মনবাৰি বিবাৰি
আহা, নাচোঁ সোণাইহঁত
সকলোৱে শাৰী শাৰীকৈ
ঐ খুলশালী সুমলী
তোমালোকে নানাচা যদি
একো নিদিয়া যদি
ময়ুখো সুগুলিয়াওঁ একো সুগুলিয়াওঁ
মনবাৰি বিবাৰি খুলশালী সুমলী
তোমালোকৰ মুৰগী গুলিয়াই দিওঁ।

"অ" মোৰ সোণাই মনবাৰি বিবাৰি
আহা তোমালোক সকলোৱে শাৰী শাৰী
আনন্দৰ দিনৰ নতুন বিহুত
মনবাৰি বিবাৰি খুলশালী মুমলী
আহা নাচোঁ সকলোৱে শাৰী পাতি।
"অ" খুলশালী মুমলী
তোমালোক নাহা যদি, একোকে নিদিয়া যদি
মনবাৰি বিবাৰি খুলশালী মুমলী
তোমালোকৰ গাহৰিকে গুলিয়াই দিওঁ।

ইয়াৰ তাৎপৰ্য্য হৈছে :—"অ" মুমলীয়া খুলশালীয়েক মৌনবাৰি বিবাৰিহঁত আহা! বিহুত শাৰী পাতি নাচোঁ আহা। তোমাক যদি নাচিবলৈ নাহা আৰু মোক একোই দি বিদায় নিদিয়া, ময়ুৰ গুলিয়াবলৈ আহিছিলো; ময়ুৰ মুগুলিয়াওঁ আৰু একোকেই নুগুলিয়াওঁ তোমালোকৰ পোহনীয়া মুৰগীকে গুলিয়াই দিম। নতুন বছৰৰ বিহুৰ আনন্দৰ দিনত তাতো যদি তোমা-লোকে নাচিব নাহা তেনেহলে তোমালোকৰ পোহনীয়া গাহৰীকে গুলিয়াই দিম। এনেদৰে ঐকান্তিকতা আৰু অভিমানেৰে বিহু উৎসৱত যোগ দিবলৈকে ডেকা ভিনীহিয়েকে মুমলীয়া খুলশালী গাভৰুহঁতক আহ্বান জনাইছে। আনটো হৈছে :—

(৯) ফিকায়োও বানানাই বিথা ফজৰ্ ফজৰ্
জুগু-গু জুগু-গু দাওথু গাবদাং—
হনাই আগাই ডুথাক দাওথু গাবদাং—

দাওথু গাবদাং—আগাই,
মাইনা গুড়িনী ছেওয়াৰী জীউছোনা।
জাথি বাছি বাছি হোৱা বাছি বাছি
ফিছাই জোবোলা ফাব্ নাংগোন আগাই
ফাব্ নাংগোন।
ফাব্ নাংগোন—আগাই,
মাইনা গুড়িনী ছেওয়াৰী জীউছোনা।
অথাফাৰ বাইশাখনি দাইজাং হনাই আয়ো
জীমাই নাইদাও নাইদাও দাওবো লায়গো হনাই
জুলি লায়াই লায়াই ন'া-খুৰছা।
না-খুৰছা—না-খুৰছা আগাই
মাইনা গুড়িনী ছেওয়াৰী জীউছোনা।
আংখোলায় গাজ্রি দাছান আগাই
নোংখোবো গাজ্রি ছানা
ৰাওনিবো নোংয়ো নংয়া আগাই
ৰাওনিবো আংবো নংয়া
সংসাৰাও থাবোলা
গাজ্রি মোজাং জোংনো জুলি জাগোন আগাই
মাইনা গুড়িনী ছেওয়াৰী জীউছোনা।

(৯) গছত পৰি বুকু ওফন্দাই ওফন্দাই
ঘুগু-গু ঘুগু-গু কপৌয়ে মাতিছে,

সৌ চোৱা চেনেহী "ডুখাক" কপৌৰে মাতিছে
কপৌৰে মাতিছে চেনেহী !
ময়নাগুড়ি গাৱঁৰ ছেওয়াৰী জীৱনৰ সোণাই।
জাত বাছি বাছি বৰ বাছি বাছি
বিয়া কৰালে পাপ লাগিব চেনেহী
পাপ লাগিব।
পাপ লাগিব—চেনেহী !
ময়নাগুড়ি গাৱঁৰ ছেওয়াৰী জীৱনৰ সোণাই।
জোন ব'হাগ মাহৰ পানীৰ লগত
মেঘৰ ফালে চাই চাই উজাই আহিব ধৰিছে,
যোৰা লৈ লৈ কুঢ়ি মাছ
কুঢ়ি মাছ—কুঢ়ি মাছ—সোণাই,
ময়নাগুড়ি গাৱঁৰ ছেওয়াৰী জীৱনৰ সোণাই।
মোক বেয়া নাভাবিবা সোণাই
তোমাকো বেয়া নাভাবোঁ,
তুমিও কাৰো (এতিয়া) নোহোৱা সোণাই
মইও (এতিয়া) কাৰো নহওঁ।
সংসাৰত থাকিলে
ভালৰ লগতে বেয়াৰ যোৰা হব সোণাই
ময়নাগুড়ি গাৱঁৰ ছেওয়াৰী জীৱনৰ সোণাই।

ইয়াৰ মূল কথাখিনি হ'ল—
"গছত পৰি ডেউকা কোবাই অজান বেদনাৰ করুণ

সুৰত কপৌৱে মাতিছে— অ' মোৰ নিদানৰ লগৰী, ব'হাগ মাহৰ নতুন জাউৰী পানীত কুঢ়ি (নাৰ) মাছে জাক পাতি পাতি আকাশলৈ মেঘ চাই চাই উজান দি উজাই আহিব লাগিছে। অ' মোৰ জীৱনৰ সোণাই! প্ৰকৃতিৰ মধুৰ হেন্দোলনিৰ জীৱনৰ যৌৱনত জাতকুল বিচাৰি ল'ৰা বাছি বাছি বিয়া কৰোৱা তেনেহলে তোমাৰ নিশ্চয় পাপ লাগিব। ময়ো কাৰো নহওঁ; তুমিও কাৰো নোহোৱা। সংসাৰত জীয়াই থাকিব লাগিলে ভাল বেয়াৰ লগতে সংসাৰ যাপন কৰিব লাগিব।—এই গীতত প্ৰকৃতিৰ সুমধুৰ বৰ্ণনা আৰু সাংসাৰিক জীৱনৰ সমন্বয় ঘটিছে।

ইয়াৰ বাহিৰেও বহুতে আধুনিক জীৱনৰ পটভূমিত নানা প্ৰকাৰ গীত মুখে মুখে ৰচনা কৰি বিহুত আনন্দ কৰে। তাৰ বাহিৰেও অসমীয়া লিপিৰে নিজৰ ভাষাৰে নানা প্ৰকাৰ গীত পদ ৰচনা কৰিও ৰ'দ বৰযুণৰ মাজেদি বিহুত আনন্দ কৰা দেখা যায়। লিখকে ১৯৬৭ চনত নিজে ৰচনা কৰা আঞ্চলিক জনপ্ৰিয় বিহুগান এটিও তলত দিয়া হল :—

(১০) ৰংজাদো দে লেফাৰ আয় আফাফাৰ
গোদান বোছোৰনি বাইছাগুয়াও
গোদান বোছোৰনি বাইছাগুয়াও
এব ওং এন্সুৱা গাব্বো লায়গো
ছুনি থাফালনি হাম্লুৱা দেহা হা
দোইলাং বোথোৰা ছো ফাই লাইগো।

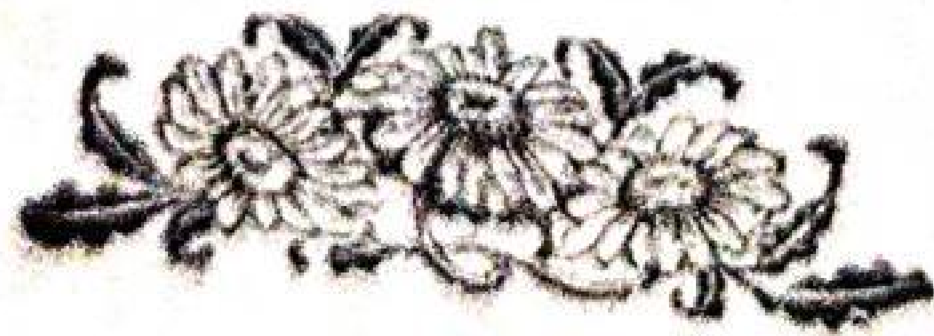
ৰংজা ছ্রাংদী জোংনিয়া হালুৱা জাম্বানিয়া
গোদান বোছোৰনি বোইছাগুয়াও
গোদান বোছোৰনি বোইছাগুয়াও।
দাওদ্লা গিচিল্লানো মোছৌ হালুৱাখো ফোজানাংয়ো
অখা নায়বোলানো নাংগোল জংগাল জোং
খমদ্লায় নাংয়ো ।
হাল মাওয়োই মাওয়োই খদাল জাওয়োই জাওয়োই
দেছনি ৰাদাৱখো ৰাখি ৰোইয়া জোংলায়
লেখা ৰোংয়োই লাওঠি নংয়াবোলা
দাওগাংয়া ছোলি থাৰা।
ৰাংজাদো দে লেফোৰ আয় আফাফোৰ
গোদান বোছোৰনি বোইছাগুয়াও,
গোদান বোছোৰনি বোইছাগুয়াও।
দোহোৰোমাও অৰায়বো মোনজা লাংগোন,
ফারাও ছাননোইজোং ছুগ্রি নাংগোন।
ৰংজাদো দে লেফোৰ আয় আফাফোৰ
গোদান বোছোৰনি বোইছাগুয়াও;
গোদান বোছোৰনি বোইছাগুয়াও।

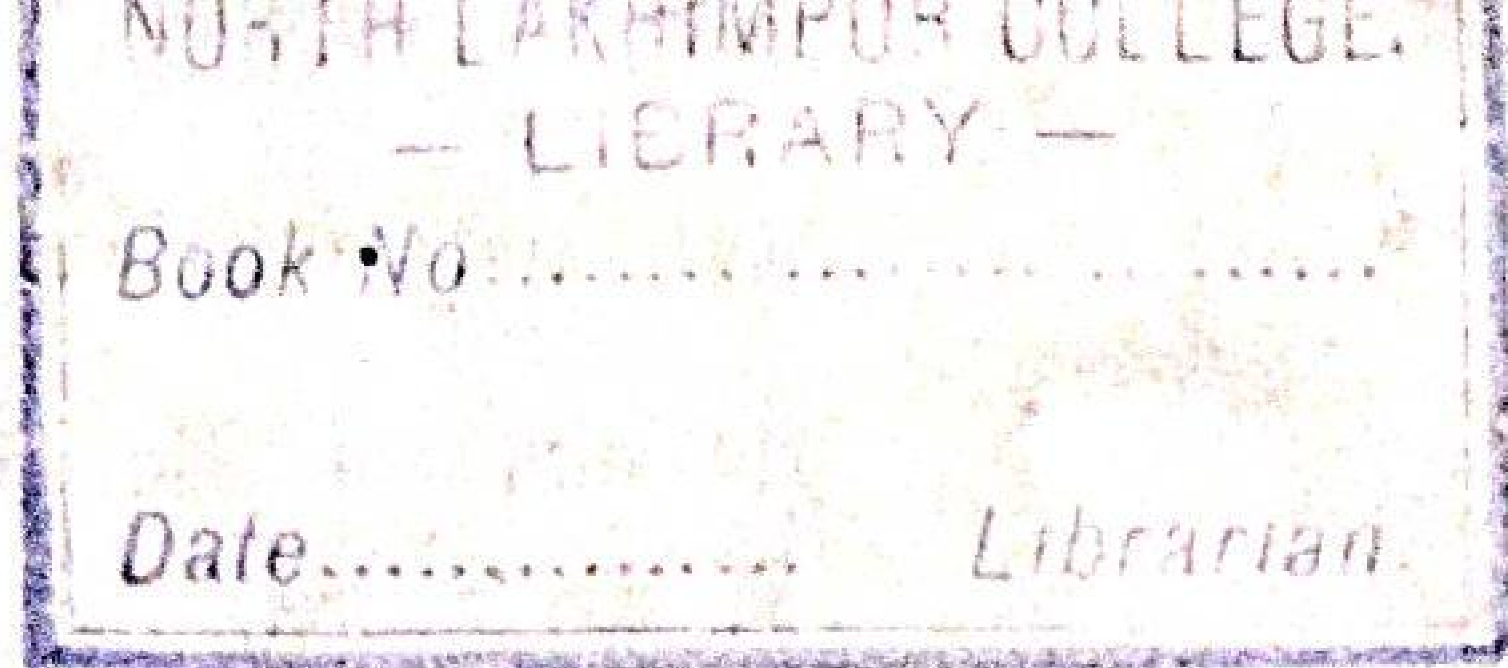
(১০) অর্থ :—আনন্দ কৰা আই পিতা সকল।
নতুন বছৰৰ ব'হাগৰ বিহুত
নতুন বছৰৰ ব'হাগৰ বিহুত।

বেঙে তৰং তৰংকৈ কান্দিব ধৰিছে,
শনিকপালৰ হালুৱা জীৱনৰ
বাৰিষা কাল আহিব ধৰিছে।
আনন্দ কৰা শেষ বাৰৰ কাৰণে
আমালোক হালুৱা মুৰ্খই
নতুন বছৰৰ ব'হাগৰ বিহুত
নতুন বছৰৰ ব'হাগৰ বিহুত
কুকুৰাই ডাক দিলেই হালুৱা গৰুক জগাব লাগে
ৰাতি পুৱালেই নাঙল যুৱঁলীৰ লগত যুদ্ধ কৰিব লাগে।
হালৰ কাম কৰি কৰি কোদাল মাৰি মাৰি
দেশৰ খবৰ ৰাখিব নাজানো আমি
লেখা-পঢ়া নজনা লাঠি নহলে
পাখিৰ (কলম) দ্বাৰা জীৱন নচলে ।
আনন্দ কৰা, আনন্দ কৰা আই পিতা সকল !
নতুন বছৰৰ বিহুত,
নতুন বছৰৰ বিহুত ।

ধৰ্ম্মত সদায় সংসাৰ যাপন কৰিব পাৰিবা
পাপ কৰিলে দুদিনতে অনুতাপ কৰিবা,
আনন্দ কৰা আই পিতা সকল
নতুন বছৰৰ বহাগৰ বিহুত
নতুন বছৰৰ ব'হাগৰ বিহুত

হে আই-বোপাই সকল। নতুন বছৰৰ বিহুৰ দিনত আনন্দ কৰা। ভেকুলীয়ে টোৰটোৰাব ধৰিছে। শনিকপলীয়া হালুৱা জীৱনৰ বাৰিষা দিনবোৰ আহিব ধৰিছে। নতুন বছৰৰ বিহুত শেষবাৰৰ কাৰণে হেঁপাহ পলুৱাই আনন্দ কৰি লোৱা। কুকুৰাই ডাক দিলেই আমি হালুৱা গৰুক জগাব লাগে, ৰাতিপুৱালেই হাল-কোদালৰ লগত যুদ্ধ কৰিব লাগে। এনেকৈয়ে হাল মাৰি থাকোঁতে কোদাল মাৰি থাকোতে আমি দেশৰ কোনো খবৰ ৰাখিব নাজানোঁ। তদুপৰি আমি লেখা পঢ়া নজনা মানুহ, লাঠি নহলে কলমে আমাক জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰাৱ নোৱাৰে। ধৰ্ম্মত থাকিলে সংসাৰত সুখেৰে বাস কৰিব পাৰিম। অধৰ্ম্মহলে দুদিনতে পাপৰ অনুতাপত দাহ মৰিব লাগিব। হে মোৰ আই বোপাই সকল! নতুন বছৰৰ বিহুত শেষবাৰৰ কাৰণে আনন্দ কৰিলোৱা।

নিচুকনি গীত

অসমীয়াৰ বিবিধ প্ৰকাৰৰ গীতৰ দৰে বড়ো-কছাৰীৰো বিবিধ প্ৰকাৰৰ গীতৰ ভিতৰত নিচুকনি গীত আছে। চিচুকনি গীত প্ৰায় অৰ্থহীন। কিন্তু কিছুমানত তুলনামূলক ছন্দ থকা দেখা যায়। লিখকে স্বৰ্গীয় আবুৱেকৰ পৰা শুনা দুটা নিচুকনি গীত উদ্ধৃত কৰি দিয়া হল।

জোনাক ৰাতি চোতালত বহি ল'ৰা ছোৱালীক কোলাত লৈ এই গানটো গোৱা হয় :—

(১১) ঐ দুদু ফাই ফাই
ঐ দুদু ফাই—
নাং ফাইয়াব্লা থালিৰ থায়ছে হৰ
থালিৰ থায়ছে হৰাব্লা
থালিৰ থায় নাই হৰ।
ঐ দুদু ফাই ফাই
ঐ দুদু ফাই।

অৰ্থ :—ঐ জোন! আহা আহা,
ঐ জোন আহা।

তুমি নাহা যদি এটা কল দিয়া,
এটা কল নিদিলে
তুটাকল দিয়া,
ঐ জোন আহা আহা,
ঐ জোন আহা

ইয়াত জোনটোক "তুতু" বুলি শিশু সুলভ সম্বোধন কৰা হৈছে।

এইদৰে তুলনামূলক আকৃতিৰ গান এফাকি আছে। তাক গাওঁতে উৰুত চাপৰি বজাই গোৱা হয়।

(১২) বগলৰিত গেৱ গেৱ
আংনি আবৌৱা গাব্ৰা জায়ৌ
খুগাগাগেৱ খুগাগাগেৱ খুগাগাগেৱ।

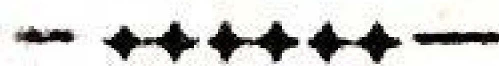
অৰ্থ :—গুগ্লিগাং পখীটিয়ে গেৱ গেৱকৈ কান্দে,
মোৰ নাতিয়ে কান্দিলে হয়
মুখ চেপেটা মুখ চেপেটা মুখ চেপেটা।

"গুগ্লিগাং" নামে পখীটিয়ে মাত মাতোঁতে যি শব্দ হয়, সেই শব্দটোৰ লগত ছন্দ মিলাই ল'ৰা-ছোৱালী কন্দাৰ মুখৰ বিকৃত আকৃতিৰ লগত তুলনা কৰি ল'ৰা-ছোৱালীক লাজ দিছে :—"কান্দিলে তোমাৰ মুখন ইমানে বেয়া দেখি তাক দেখিলে মানুহে হাঁহিব।"

অকণ অকণ ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকক জোকাই হুঁহুৱাব পৰাকৈ কেইফাঁকিমান পদ আছে। ইয়ো নিচুকনিয়েই।

১৩। য়াংখাম চং চং
য়াংগ্রি চং চং
আলি দান দান,
য়াৰাইবা লামা গাইয়া
হৰাইবা লামা গাইয়া
থো—জাংহা খাংখ্রায় খনোহাইনি
জগ্লো জগ্লো জগ্লো।

অৰ্থ :— ভাত ৰান্ধ ৰান্ধ
আলি কাট কাট,
এইফালেও বাট নাই,
সেইফালেও বাট নাই ;
ব'লা—আমাৰ কেঁকোৰা ঘুকিবলৈ যাওঁ।
"জগ্লো জগ্লো জগ্লো।"

ল'ৰা-ছোৱালী ওমোলোৱা গীত আৰু যোজোনা

ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকে খেলাত গণনা কৰি আনন্দ পোৱা কেইবা প্ৰকাৰো গীত আৰু যোজনা আছে। তলত লিখা যোজনাটি গাই আনন্দ পায়। এই যোজোনা ল'ৰা-ছোৱালী-বিলাকে হাতৰ ওপৰত গণে।

১৪। (ক) আছৌ বিছৌ গৌম্ব্রি বিছৌ
ছালদাং মাদাং আওৱা দাং
জুজায় ফানেও ছি্ং ছ াংয় গো

অৰ্থ :— আছৌ বিছৌ ঘুমুকৰ আগ
ছালদাং মাদাং আওৱাদাং
থুহৰ গুৰা সকলো খহি পৰ।

ইয়াৰ প্ৰতিটো শব্দ কাৰো লগত কোনো লগত কোনো থাপ নেখায়। ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকে এই যোজোনা ব্যৱহাৰ কৰি খেলিবৰ সময়ত নিজ নিজ হাতৰ পিঠি আগ বঢ়াই দি মাটিত শাৰী কৰি বহি পাতি দিয়ে। তাৰে এজন দলপতি হৈ শাৰী পতা প্ৰত্যেকৰে হাতত লাহেকৈ একোটা ভুকু মাৰি উক্ত যোজোনাটি গাই শেষত

"ছি্ং ছা্য় গো" বুলি কৈ খেলাৰ পৰা খালাচ দিয়ে। (তাৰ মানে বাক্য-বন্দীৰ পৰা খালাচ দিয়ে)। তাক বড়ো-কছাৰীবিলাকে আছো বিছো খেলা বুলি কয়।

ইয়াৰ বাহিৰেও বাঠী খেলা (ভণ্টাখেল), পানীত গা ধুওঁতে খেলা পথাৰৰ পৰা গাৱঁৰ ল'ৰাবিলাকে গৰু আগুৰি খেদি আনিবলৈ যাওঁতে পথাৰত খেলা বহু প্ৰকাৰৰ খেল-ধেমালিৰ গীত পদ, যোজোনা আছে। বাঠী খেলোঁতে গণনা কৰা পদ:—

(খ) হেলে খেলে থাংখু থিলি
লায় লাফা

অৰ্থ:—(খ) হেলে খেলে ধপাত বলী
লায় লফা

ইয়াৰ শব্দবোৰৰ কাৰো লগত সামঞ্জস্য নাই।
পানীত গা ধোওঁতে গণনা কৰা পদ।

(গ) আমোল দেমোল কৰিমোল
দাওছা খাথি মাহা দাই
কুকুৰ খাথি দিল দিম।

অৰ্থ:— আমোল দেমোল কৰিমোল
চৰাই পোৱালি কাটি মহাদেও
কুকুৰ কাটি 'দিল' দিম।

এনেকুৱা গণনা কৰি পানীত খেলা বৰ মজা দেখি। এই পদ গণনা কৰাৰ সময়ত খেলোৱাৰ ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকে

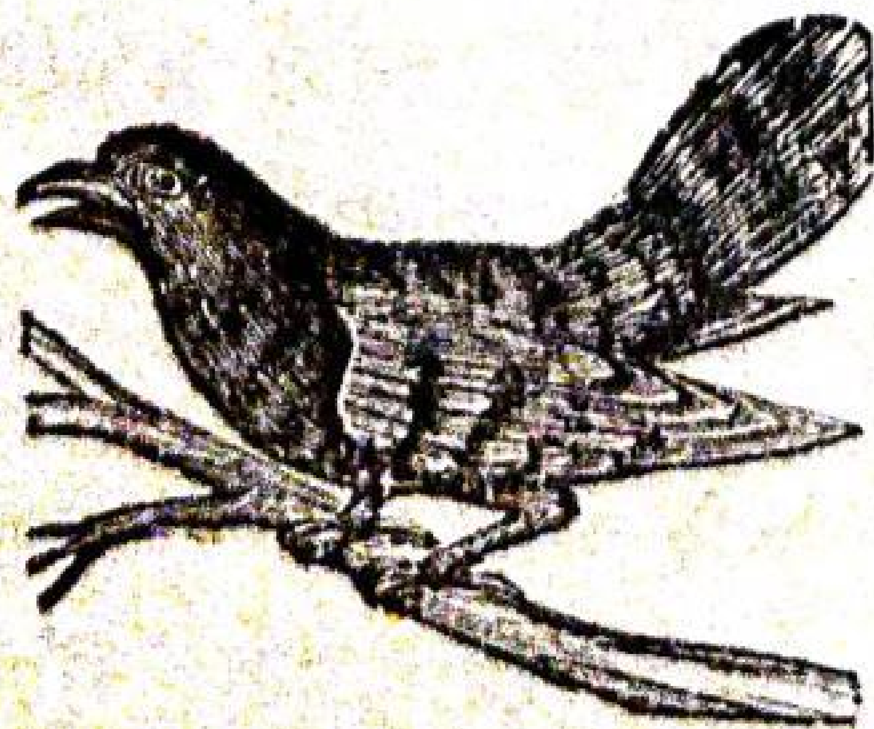
বামত শাৰী পাতি থাকিব আৰু "আমাল দেমাল" কৰি একাদিক্ৰমে গণি যাব। যাৰ ওপৰত 'দিল দিম' শব্দ পৰিব সেয়ে চুৱা হ'ল। পানীত লগৰীয়াবিলাকক খেদি চুব নোৱাৰা পৰ্য্যন্ত তাৰ মুক্তি নাই।

এই বিলাকৰ বাহিৰেও চুটি চুটি পদৰ দ্বাৰা নানা প্ৰকাৰ প্ৰকৃতিৰ ক্ৰিয়াৰ লগত খাপ খুৱাই নাচি নাচি সৰু ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকে আনন্দ পোৱা বহু প্ৰকাৰৰ গীত আছে। এইবোৰ প্ৰায় অৰ্থহীন আৰু তাত ভাৱৰ কোনো ধাৰা নাই। লিখকে নিজে সচৰাচৰ সদায় শুনা এফাঁকি পদ দিলোঁ:—

(ঘ) আথিং গীলাও আখায় গীলাও
ফান ফেওয়ালী ফ্ৰিউ ফ্ৰিউ,

অৰ্থ:—ভৰি দীঘল হাত দীঘল
মাছ কাউৰী ফ্ৰিউ ফ্ৰিউ।

"হাতো দীঘল ভৰিও দীঘল, মাছৰোকা চৰাই কান্দিছে." বুলি চিঞৰি জোৰকৈ অহা বৰষুণত গা ধুই ল'ৰাবিলাকে খেলিব।

বিয়া উৎসৱ

বড়ো-কছাৰীৰ কেইবা প্ৰকাৰে বিয়া হয়। গা-যাচি সোমোৱা, ফুচুলাই নি বিয়া কৰোৱা, টানি নি বিয়া কৰোৱা ঘৰজোঁৱাই থাকি বিয়া কৰোৱা, সমাজৰ দস্তুৰমতে নিয়ম-কানুনৰ ভিতৰেদি বিয়া হোৱা, ইত্যাদি। অৱশ্যে বৰ্ত্তমান সমাজত দেশ দস্তুৰ নিয়ম-কানুনৰ বিয়াৰ বাহিৰে বাকী নিয়মত বিয়া হোৱা প্ৰায়েই কমি আহিছে।

বড়ো-কছাৰীৰ ইমানবোৰ বিয়াৰ ভিতৰত ঘৰ জোঁৱাই থাকি বিয়া হোৱা আৰু সমাজৰ নিয়ম-কানুনৰ ভিতৰেদি বিয়া হোৱা, এই দুটাত মাত্ৰ গীত পদ গাই আমোদ আনন্দেৰে বিয়া হয়। (ঢকা) ঢোকা বা চপনীয়া সোমোৱাত দুই এটা যোজনাৰ বাহিৰে তাত গীত পদ নাগায়। ঢোকা সোমো-ৱাত কোৱা এই যোজনাটো শ্ৰীযুত দ্বাৰেন বসুমাতাৰীৰ পৰা পোৱা :—

১৫। ছাত ছেওয়া গেদ্ধে ৰেওৱা
ছয়থি ছয়থি নাংবাদি
হোৰাখৌ আংনৌ নায়া।

অৰ্থ :—সাতবাৰ নমস্কাৰ গেদ্ধে ৰেওৱা (লতা)
সইত সইত তোমাৰ দৰে মতা মোক নেলাগে।

"গেন্ধে ৰেওৱা" নামে এবিধ লতাৰ দুৰ্গন্ধত যেনেকৈ নাকটো কোচাব লাগে, তোমাকো ঘৃণাত মই হিয়ামন কোঁচাই সাত সেৱা কৰিছোঁ, যাতে তুমি মোৰ ওচৰলৈ নাহা, আৰু "সইত" "সইত" কৰি শতবাৰ শপথ খাইছোঁ, তোমাৰ নিচিনা মতা মোক নালাগে। তাৰ বাহিৰে ঢোকা থকাৰ সম্বন্ধে কিছু কথা জানিব লগীয়া আছে, যদিও এই পুথিত বহলাই লিখা নহল।

আগতে কৈ অহা হৈছে, ঘৰ জোঁৱাই থাকি বিয়া হোৱাকো সমাজ দস্তুৰ মতে বিয়া হোৱা বুলি ধৰি লয়। গতিকে সুধি পুচি হোৱা সমাজ দস্তুৰৰ বিয়াৰ গানবোৰকো ঘৰ জোঁৱাই থকাৰ বিয়াতো গোৱা হয়। এই দুই প্ৰকাৰৰ বিয়াত বেলেগ গীত আছে যদিও তাক বাছি উলিওৱা টান। কিন্তু কিছুমান গীতৰ পৰা বুজা যায় কোনটো মূল বিয়াত আৰু কোনটো ঘৰ জোঁৱাইৰ বিয়াত গোৱা হয়। মূল বিয়াত ৰাস্তাৰ দূৰত্ব আৰু বৰ্ণ শ্ৰেণীলৈ উনুকিয়াই গোৱা গীত পোৱা যায়।

সমাজ দস্তুৰৰ বিয়া

কন্যা চাবলৈ যাওঁতে কন্যা ঘৰীয়াই বৰঘৰীয়াক কন্যা দিয়া নিদিয়াৰ সম্মতি দিয়া দেখা নাযায়। সেই মতামত জানিবৰ কাৰণে বৰঘৰীয়াই কন্যা চাবলৈ যাওঁতে প্ৰকাশ্যে কথা বতৰা কৰাৰ পিছত আহোঁতে বৰ ঘৰৰ চালত খাৰু খুচি থৈ অহা প্ৰথা আছে। বড়ো-কছাৰী বিলাকে তাক

"আছান থেবনায়" বুলি কয়। এই কন্যাঘৰীয়াৰ বৰঘৰত বৰঘৰীয়াই থাক খুচি থোৱা সময়ত অসম্মতি সূচক বাধা দিলে, যোজনা কৈ উত্তৰ দিয়া বেচ সুন্দৰ যোজনা আছে। স্বৰ্গীয় পিতাদেউৰ পৰা পোৱা যোজনা উদ্ধৃত কৰি দিলো :—

১৬। থেব থেফাৰিয়া থেব থেফায়ী
গুমা দাওৰায়া হাবা জায়ী

অৰ্থ :—টেপ টেপাৰিয়ে টেপ টেপায়
ফৰিঙৰ বিয়া হয়।

পথাৰৰ শুকান ঘাঁহত থকা সামান্য ফৰিং এটাই নিজৰ পাখি নিজৰ গাতে থেব-থেবকৈ কোবাই নিজেই বিয়া কৰি লয়, তেন্তে মানুহে চোন দলে বলে নগৰলৈ আহিলেও কিয় বিয়া নহয়।

বিয়াৰ দিন ধাৰ্য্য হ'ল। খোৱা লোৱাৰ বাবে চাউল-দালি, শাক-পাচলি ইত্যাদিৰ অনা নিয়াৰ কাৰণে কন্যা ঘৰীয়াই বৰঘৰীয়াক দাবী কৰিছে। তেতিয়াই বৰঘৰীয়াই গা সাৰিবৰ নিমিত্তে উপমা দি ব্যৱহাৰ কৰা সুন্দৰ যোজনা আছে। যোজনাটো লেখকৰ স্বৰ্গীয় আবুয়েকৰ পৰা শুনিবলৈ পোৱা :—

১৭। মীইথা মেগং ছিংগ্ৰিদাবা
ছুইনংয়া দোবা ফ্ৰাথা
এংখুৰ খাৰিয়াও অনদা জ্ৰাও
হীগীন আবীমা।

অৰ্থ ঃ— "মেস্তা" শাক শিঙিৰি শাক
সেই নহয় আচল তুষ্ট ।

খুদ চাউলৰ আঞ্জাত গুৰা চাউল দিম বাৰু । মাছ-মাংস, আলু-দালি, লাউ-বেঙেনা হলেহে বিয়াত খোৱা হয় জানো ? নিজে হাতে কৰা যি কোনো শাক-পাচলি, জঙ্গলত গজা শাক-পাচলিবিলাকেদি আঞ্জা নহয় নে ? নিজ হাতেৰে কৰা সন্তীয়া চাউলৰ পিঠা গুৰিয়েদি আঞ্জা খোৱা নেযায় জানো ?

মূল বিয়াত গোৱা গীত হেনো বহুত আছিল । তাক সময়ানুপাতে কাৰ্য্যৰ বিৱৰণী লৈ গাইছিল । কালৰ সোঁতত এতিয়া প্ৰায়বোৰ গীতকে নোগোৱা হৈছে । বৰ্ত্তমানেও জীয়াই থকা তুই এজন বুঢ়া-বুঢ়ীৰ পৰা শুনা যায় । অনুমান আজি একশ বছৰৰ আগত বড়ো-কছাৰী-বিলাকে বিয়াত সাত দিন সাত ৰাতি গীত গাই নাচিছিল, আৰু সিমান দিন খোৱা-লোৱাও চলিছিল । বৰ্ত্তমানেও অভাৱ অভিযোগ দুৰ্দ্দিনৰ দিন হলেও বড়ো-কছাৰীৰ মূল বিয়াত পাঁচ দিনৰ কম নহয়। পাঁচ দিনত প্ৰত্যেক দিনে পূৰাদমে খোৱা লোৱা চলে। পূৰ্ব্বৰ বড়ো-কছাৰীৰ বিয়াত নিজৰ জাতীয় বৈশিষ্ট্য থকা গীতৰ লগত অইন কোনো সম্প্ৰদায়ৰ বাদ্য তাল ধৰিব নোৱাৰে বুলি প্ৰায় বিয়াৰ উৎসৱত উৎসৱ উপলক্ষে আন সম্প্ৰদায়ৰ কোনো বাদ্য বাজনা অনা নহৈছিল। নিজ জাতীয় সংস্কৃতিৰ বাঁহী (ছিফুং), মঞ্জুৰী

(জোথা), গগনা, ইত্যাদি বিলাকৰ দ্বাৰাই বিয়া চলিছিল। বৰ্ত্তমানেও কামৰূপ, দৰং আৰু নগাৱঁৰ কিছু অংশৰ ভিতৰুৱা গাৱঁৰ বড়ো-কছাৰীবিলাকক আধুনিক প্ৰকাৰৰ বাদ্য আনি বিয়াত আমোদ কৰা দেখা নাযায়।

বড়ো-কছাৰীৰ বিয়াৰ গীত বোৰত শাৰীৰিক সৌন্দৰ্য্য আৰু ৰূপ অৰ্চ্চনাৰ গীত পোৱা নাযায়। তেনেধৰণৰ গীত আছিল যদিও এতিয়াও লেখকৰ হাতত পৰা নাই। প্ৰায়-বোৰ গীতত কন্যাঘৰীয়াৰ প্ৰতি বৰঘৰীয়াৰ আলপৈচানৰ ত্ৰুটি, প্ৰকৃতিৰ সময় আৰু নীতিবাচক উপদেশ পোৱা যায়।

১৮। হাবা জেংলাপ আয়ৗই জেংলাপ
ছান্বা গীলাওনি দিনাও আয়ৗই

অৰ্থঃ— বিয়া জেংলাপ জেংলাপ অ' আই জেংলাপ,
দিন দীঘলৰ দিনত অ' দিনত।

বড়ো-কছাৰীবিলাকে ফাল্গুণ মাহক দীঘলীয়া দিন বুলি ভাবে। ইয়াৰ কাৰণ, অইন মাহতকৈ সেই মাহত ব'তাহৰ কোৱত বৰষুণ পৰাৰ সম্ভাৱনা প্ৰায় কম। গতিকে বিয়াত খোৱা বোৱা আৰু আমোদ আনন্দৰ কাৰণে সেই মাহতে বিয়াৰ উপযুক্ত দিন বুলি গীতত ইঙ্গিত দিছে।

১৯। উথুম বেছানি ছিলিমালা অ'আয়ৗই ছিলিমালা।
ঐ হৌৱা মৌজাং নীংনি হাবানি জৌয়ালায়
মেলেমা মেলেমা।

অৰ্থ :— চাউলৰ মেচাৰ পিঠা ঐ।

অ' ভাল দৰা! তোমাৰ বিয়াৰ মদ

মুখত নালাগে, নোজোৰেও।

ঘৰৰ চাউলৰ পিঠাৰ নামৰ লগত বড়ো-কছাৰীৰ গীতৰ ছন্দ মিলাই দৰাক (ৰৰক) ইতিকিং কৰি কৈছে,—তুমি বিয়াত যি মদ দিছা সেই মদ মুখতে নালাগে, গাতেই নালাগে।

২০। মাক ফুৱচাংনি আলোদং আলোদং

ফুম দাওয়ানি অমাবেদং অমাবেদং।

অৰ্থ :— ওখ মাটিৰ ওল কচু ওল কচু

ডাওৰ "দাওঐ" গাহৰিৰ মঙহ গাহৰিৰ মঙহ।

ওল কচুৰ আলুৰ লগত বড়ো-কছাৰীৰ শব্দৰ ছন্দ মিলাই গাহৰিৰ মাংসৰ কথা কৈছে। "দাওয়াই" মানে এবিধ ভাল গাহৰিবহে মাংস লাগিছিল, বেয়া গাহৰিবহে মাংস দিছে।

২১। এগ্লুৰ খনানি গামোটিং

ঐ হোৱা মোজাং নোংনি হাবানি

জোয়ালায় খাইথিং থিং।

অৰ্থ :—বেৰাৰ চুকৰ গামোথিং (এবিধ পোক) গামোথিং

ঐ ভাল দৰা, তোমাৰ বিয়াৰ মদ টেঙা টেঙা।

বিয়াত টেঙা মদ দিয়াৰ কাৰণে ৰৰক ইতিকিং কৰি গীত গাইছে। লাজত যাতে নতুনকৈ ভাল মদ উলিয়ায়।

বড়ো-কছাৰীবিলাকে নিজৰ ধৰ্ম্ম আৰু জাতিক প্ৰবল

বিশ্বাস কৰিছিল। নিজৰ জাতিৰ বাহিৰে অইন জাতিৰ লগত বিয়া বাৰু সম্বন্ধে প্ৰায় আদান প্ৰদান নকৰে। এই কথাটো প্ৰায়েই বিয়াৰ গীতত্তে জানিব পাৰি।

২২। হাৰ্চ্চা হৌৱানৗ হৱাথৗই হৱাথৗই,
গাৰো হৌৱানৗ হৱাথৗই হৱাথৗই,
মেফাল হৌৱানৗ হৱাথৗই হৱাথৗই,
দাগাবছৗই আয়ৗই দাগাবছৗই।

অৰ্থ :— বৰ্ণ হিন্দু পুৰুষক দিয়া নাই, দিয়া নাই,
গাৰো পুৰুষক দিয়া নাই, দিয়া নাই,
নেপালীক দিয়া নাই দিয়া নাই,
নেকান্দিবা আই নেকান্দিবা।

ৰৰঘৰীয়াই কন্যা লৈ কন্যাঘৰীয়াৰ পৰা বিদায় লবৰ সময়ত ছোৱালীয়ে কান্দিলে, ছোৱালীৰ মাক বাপেকে সান্ত্বনা দি এই গীতটো গায়। এই গীতেই বড়ো-কছাৰীসকলক বিয়া সম্পৰ্কীয় নীতি নিয়মবো ইঙ্গিত দিয়ে।

ঠিক প্ৰায় এই একে সময়তে কন্যা বিদায় দিয়া উপলক্ষে এফাঁকি গীত গোৱা হয় :—

২৩। আঠিং গাজীৰ হাথায় অৰজীৰ
আখায়নি ফাওয়া জায়া খৗই
আঠিংনি ফাওয়া জায়া খৗই
বায়জৗ ফাথালখৌ জাহৗইদৗ আয়ৗই
জাহৗইদৗ।

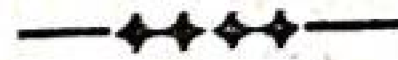
খাইজিমা থাবা খৌদাই ডাং
মানছিয়া থায়ো গো গিয়াথিজাং
দাগাবছাই আয়াই দাগাবছাই
নোমা নোমফায়া দাও আমাবাদি
হমনা হবৰায়।
লাওঠি গংছে ফাগা দোংছে
গোঠাই খাবায়।
হার্জা হৌৱানো হবাথাই হবাথাই।

অৰ্থ :-ভৰিৰ খোজ সমানে দিবা, দাঁত কামুৰিবা।
হাতৰ ছেও হোৱা নাই,
ভৰিৰ ছেও হোৱা নাই,
সংসাৰ তৰাই খাবা আই।
পিপৰাই লালটিৰে টোপ বান্ধে,
মানুহে থাকে গো-জ্ঞাতি লৈ,
নেকান্দিবা আই নেকান্দিবা,
তোমাৰ আই বোপায়েৰাই
চৰাই গাহৰিৰ নিচিনা ধৰি দিলে,
লাঠি এডাল পঘা এখৰ গোটাই দিলে।

সংসাৰ পথৰ আৱশ্যকীয় উপদেশ দি এই গীতটোত কোৱা হৈছে :-হে আই! সংসাৰত বাচি থকা সহজ কথা নহয়, ভৰিৰ খোজ সাৱধানে পেলাই, সমাজৰ লগত মিলাই চলিবা, যাতে সমাজৰ কাৰো ক্ৰুটি নহয়। কথা

কৰিবা যাতে তোমাৰ কণ্ঠতে জিভাৰ ব্যৱহাৰ ভালকৈ কথাত কাৰো মনতব্যাঘাত নজন্মে। তোমাৰো যাতে শত্ৰু নাবাঢ়ে কাম কৰোতে আগতে ভাবি চিন্তি সুধি পুচি কৰিবা। যাতে কামটো নষ্ট নহয়। এই নীতি এই জ্ঞানেৰে তুমি সংসাৰত চলি যাবা। তোমাৰ মঙ্গল হ'ব। পিপৰাবিলাকেও জাক পাতি মুখৰ লালটিৰে টোপা কৰি একোটা পৰিয়ালৰ দৰে বাস কৰে। মানুহেও গৰু গাই লৈ সমাজৰ নীতিকে মানি সমাজৰ লগত বাস কৰিব লাগে।

এই গীতটিৰ কথাবোৰে বৰোসকলৰ সামাজিক জীৱন যাত্ৰাৰো মূল নীতিবোৰ সহজ সৰলভাৱে উন্মুকিয়াইছে।

বিবিধ গীত

অনান্য সাহিত্য থকা জাতিবিলাকৰ দৰে বড়ো-কছাৰীৰ লিখিত সাহিত্যৰ ভঁৰাল নেথাকিলেও জনসাধাৰণৰ মাজত ৰবিধ ধৰণৰ গীত আছে। এই বিবিধ প্ৰকাৰৰ গীত বিভিন্ন সময়ত গাই ৰ'দ বৰষুণৰ মাজেদি জীৱিকা আৰ্জ্জি জীৱনৰ দুখ চিন্তা. ভাগৰ লাঘৱ কৰে।

ৰ'দ বৰষুণ, সুখ-দুখৰ ভিতৰেদি গীত গাই আনন্দ কৰা বড়ো-কছাৰীৰ মাজত বহু গীত আছে। তাক সময় অনুকূলে ভিন ভিন বতৰত নানা ধৰণে গোৱা শুনা যায়। গাৱঁৰ সকাম নিকাম আৰু সাঙুৰি আদিত মদ খাই নিচা লাগিলে তপিনা আৰু পীৱা বজাই (যাক নেকি বড়ো-কছাৰীত 'খানক্লায় বিখাও বুনায়' কয়)। গোৱা গীত এটি দিলোঁ। এই গীতটি শ্ৰীৰতিকান্ত ব্ৰহ্ম সিংহৰ পৰা পোৱা হৈছিল :—

১৪। চাই ... চাই ... চাইমা ফাকিৰি .. ৰি ...ৰি।
অ' ... অ' অহালি,
গোলাই বানথনি বোখালি বোখালি।
হাথায় চালিয়াও থাংবালা,
ফাইছা গৰছে মীনৰালা,
জালায় লাংলায়, পোক্লা বানলায়
আগাই ছা মাখানি দাওগাং দুদালি হ্যায়।

অৰ্থ :— ছেই ··· ছেই ··· কুকুৰ পাখৰী ৰি ··· ৰি

অ ··· অ অহালি,

কেঁচুৱা বোকোচাত লোৱা লিগিৰী

বোকোচাত লিগৰা ।

হাট বজাৰত গলে,

এটা পইচা পালে

তাৰে খাই লৈ টোপোলাও বান্ধে ।

সোণাই ! আমাৰ গাৱঁৰ উত্তৰ চুবাৰ

"দাওগাং ডুদালি" হায় ।

প্ৰথম গীত কেইফাঁকিৰ লগত তলৰ কেইফাঁকি গীতৰ অৰ্থৰ কোনো সম্বন্ধ নাই । কেৱল ছন্দ মিলাবৰ কাৰণে হে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে । অহালি তিৰোতা মানুহৰ নাম । লোকৰ ঘৰত কেচুৱা লবলৈ লিগিৰী থকা অহালি জনী, কেতিয়াবা তাই বজাৰৰ খোলাত (হাট খোলাত) গ'লে এটা পইচা পালেই তাৰে খোৱা বস্তু কিনি কিছু নিজে খায়, কিছু টোপোলা বান্ধি ঘৰলৈকে আনে :— আমাৰ গাৱঁৰ উত্তৰ চুবাৰ গা-গাৱি থকা সোণটি অহালিয়ে ।

এনেকৈয়ে সাঙ্ৰি, সকাম নিকাম, ডুথ ভাগৱত এই বোৰ গীত গাই অনুতাপ কৰে । "জুমায় লাংগ্ৰানি হাংমা ডুংগ্ৰিনায়" নামৰ শ্ৰীযুত ৰতিকান্ত ব্ৰহ্ম সিংহৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰা গীত এটা দিলোঁ । এই গীতটি তপিনাত চাপৰি বজাই গোৱা হয় ।

২৫। আংনি মুংৱালায় থাক্লি বুম্রাং ··
দ্রাং আদা দ্রাং... দ্রাং...।
জৌ লাংয়াই লাংয়াই
য়োংখাম জায়াই জায়াই
ন'ৱালায় জালাংবায় লাংদাং ফাদাং
গাঁদীবা দংয়োমোন বাগ্রীয়া গংনাই ছছে।
দ'1 গাইথাব লিয়া মাওজি মাছে।

অৰ্থ ঃ—২৫। মোৰ নাম ডাঙৰ তপিনা
দ্রাং ককাই দ্রাং...দ্রাং...।
মদ খাই খাই, ভাত খাই খাই,
ঘৰ দুৱাৰ ভাঙি চিঙি গ'ল।
আগতে আঢ়ৈটা ভঁৰাল আছিল।
ঘৰত এতিয়া এটা মেকুৰীও নাই।

ইয়াটো আগৰ কেইফাঁকি গীতৰ লগত বাকী কেই-ফাঁকি গীতৰ কোনো সম্বন্ধ নাই। গাওঁতা জনে অনুতাপ কৰি কৈছে ঃ—

মদ খাই খাই ঘৰ ভাঙি চিঙি গল। আগতে মোৰ আঢ়ৈটা ভঁৰাল আছিল। কিন্তু এতিয়া এনেকুৱা অভাৱত আহি পৰিলোঁ যে, মোৰ ঘৰত খাব নেপাই এটা মেকুৰীও নথকা হ'ল।

কামৰূপ জিলাৰ ৰঙিয়াৰ উত্তৰ অঞ্চলত বড়ো-কছাৰী-বিলাকৰ মাজত বহুতো শ্ৰুতি-মধুৰ গীত পোৱা যায়।

লেখকে নিজেই সচৰাচৰ শুনা দুটা গীত উদ্ধাৰ কৰি দিয়া হ'ল।

এই গীত কেতিয়াবা বিয়াত কেতিয়াবা বিহু আদিত গোৱা শুনা যায়।

২৬। ঐ জেঠ আযাৰণি ৰেও ৰেওয়া হ্যায়,
অ' আয়ৗই ৰেও ৰেওয়া হ্যায়।
আদা লাহানি গয়—ফাথৗই-খৌ
জানায়াওনৗ জানায়াওনৗ,
হাথায়াছৗ ৰেওলায় লাংবায়—।
অ' আয়ৗই হাথায়াছৗ ৰেওলায় লাংবায়—।

অৰ্থঃ— ঐ জেঠ আষাৰৰ ৰেও ৰেওৰা ঐ,
অ' আই! ৰেও ৰেওৰা ঐ।
ককাইহঁতৰ তামোল পাণ
খাওঁতে খাওঁতে,
দাঁতৰহে সিৰ্ সিৰণি উঠিল।
অ' আই! দাঁতৰহে সিৰ্ সিৰণি উঠিল।

জেঠ-আহাৰ মাহৰ প্ৰখৰ ৰ'দৰ দুপৰীয়া জেঠুৰা পোক-বোৰৰ দীঘলীয়া শব্দৰ লগত খাপ খুৱাই গীত গাইছে; ককাইহঁতৰ তামোল পাণ খাওঁতে খাওঁতে দাঁতৰ সিৰ্ সিৰণি উঠিল।

বিভিন্ন সময়ত ডেকা গাভৰুৱে উভয়ৰে ভিতৰত জোকাই কাম কাজৰ মাজেদি আনন্দ পোৱা বহু গীত আছে। লেখকে স্বৰ্গীয় আবুয়েকৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰা এটা গান দিলোঁ।

ভিনীহিয়েকে বাৰিয়া পথাৰত আলি দি আছে। খুলশালীয়েকে ওচৰতে জাকৈয়েৰে মাছ মাৰিছে। ভিনীহিয়েকক ওচৰত দেখা পাই খুলশালীয়েকহঁতে জোকাইছে—

২৭। হাথৰ খি বথো বথো থাংখু থপোলা,
আলি থীনায় হৌৱাখ্রা হাখ্রু থেকোলা।

অৰ্থ :—তৰা চপৰা চপৰা খঁপাতৰ টোপোলা,
আলি দিয়া মানুহজনৰ আঠু টেপোল পৰা।

২৮। ডুবুলি গেজেৰাও মাছো ফিচা
বাগ্রুম বাগ্রুম কেখাবায়দোং,
অ' লেফোৰ কেখাবায়দোং।
জোং লাগোনি ছিখ্লা ফালোছেয়া,
কিচায় মোনোহোন
ডুবুলি গেজেৰাও জেখায় থবায়জ্ঞোংনো
দাখোবায় দোং।

অৰ্থ :—খেতিৰ পথাৰৰ মাজত গৰুৰ দামুৰি
জপিয়াই জপিয়াই চেকুৰিছে
অ' বাইজ সকল চেকুৰিছে
আমাৰ গাৱঁৰ গাভৰুহঁতে
বিয়া নোহোৱাৰ কাৰণে খেতি পথাৰৰ মাজত
জাকৈ খালৈৰ লগতে ঢাকুৰিছে।

বড়ো-কছাৰীৰ কৃষি জীৱনৰ সম্যক পৰিচয় থকা এই গীতটোত কোৱা হৈছে যে,— খেতিৰ পথাৰৰ মাজত গৰুৰ

দামুৰিয়ে চেকুৰে, ঠিক সেইদৰে আমাৰ গাৱঁৰ গাভৰুহঁতেও বিয়া নোহোৱাৰ কাৰণে জাকৈ খালৈৰ লগত ঢাকুৰিছে। প্ৰায় তেনে ধৰণৰ গীতৰ দৰে সুন্দৰ এটা কথা আছে। লোদোৰ পোদোৰ গা-গাৰি থকা বৌৱেকে ৰাতিপুৱা দোকমোকালিতে কেঁচুৱা বোকোচাত লৈ আঠুৰ ওপৰত কাপোৰ পিন্ধি গাওঁ ফুৰিছিল। বড়ো-কছাৰীৰ বিশ্বাস ৰাতিপুৱাই লোকৰ বাহী চোতালত যি তিৰোতাই বিনা কাৰণত থিয় দিব সেই তিৰোতা চৰিত্ৰৰ ফালেদি সমাজৰ হেয় প্ৰতিপন্না হয়। ছোৱালী বা গাভৰু হলেতো কথাই নাই। সম্বন্ধত বৌৱেক হোৱা তিৰোতাজনীক দেখি দেওৰেকে জোকাইছে :—

২৯। য়াই চিয়ালী গালাই বো-খালি
গায়েং গুয়েং লুঙ্‌মায়
বাজাই ছথৌলি।

অৰ্থ :— ঐশিয়ালী, কেঁচুৱা বোকোচাত লোৱাজনী
লয়সালত গা-গাৰি দেখুওৱা
বৌ ছথৌলি।

'ছথৌলি' বৌয়েকৰ নাম।

যুগৰ ক্ৰমোন্নতিৰ আঁৰ লৈ বড়ো-কছাৰীৰ কেইজনমান উদ্যোগীয়ে বড়ো-কছাৰী ভাষাত কেইবাখনো নাটক ৰচনা কৰি নাট্যাভিনয় কৰি দেখুৱাইছিল। সেই দিনৰ নাটক অভিনয়ৰ প্ৰথম সূচনাই আজি এই সমাজৰ বড়ো-কছাৰী ভাষাৰ গানৰ

ক্ৰমোন্নতি। অনুমান আজি ত্ৰিশ বছৰৰ আগতে ৰচিত স্বৰ্গীয় সিতুদেৱৰ "গঙ্গী লালা" নাটকৰ পৰা পুৰণি বড়ো-কছাৰী জনসমাজৰ সংস্কৃতিৰ লগতে সম্বন্ধ থকা গান আৰু যোজোনা কিছুমান উদ্ধাৰ কৰি দিলোঁ। এই গান আৰু যোজোনা ধুবুৰী মহকুমাৰ ঘুন-ঘুনীখাটা, ভাকুৰাভাণ্ডী আৰু বঙ্গাইগাওঁৰ উত্তৰে খোমাৰী, বিজনীৰ উত্তৰ পূবে বৌপাৰা (কলবাৰী) আদি ঠাইত অভিনয়ৰ যোগেদি প্ৰকাশ পাইছিল। কিন্তু ঠিক তেনেধৰণৰ গান বহুতৰ পৰা বহুত প্ৰকাৰে শুনা যায়। অৱশ্যে নাটকাৰৰ প্ৰয়োজনাৰ অভিৰুচি মতে হয়তো মূল গানৰ পৰা কেইটামান শব্দ অদল বদল হব পাৰে।

৩০। (ক) খুলশালীয়েক—(ৰিবৌনাং)

ঐ গুমৌই ! গুমৌই !! ফৰ্ব্বজোৰাও
বংফাং দান্নৌ থাংবৌলা থাংবৌলা
না' গৌৰান বেদৰ গৌৰান
লাবৌ লাবৌ গুমৌই আংনৌবৌ লাবৌ

অৰ্থ :— অ' ভিনীহি ! ভিনীহি !! পৰ্ব্বত জোৰাত
গছ কাটিবলৈ গলে
শুকান মাছ শুকান মঙহ
আনিবা ভিনীহি মোলৈ আনিবা

পৰ্ব্বত জোৰাত গছ কাটিবলৈ গলে শুকান মাছ শুকান মঙহ খুলশালীয়েকৰ কাৰণে আনিব লাগে বুলি গীতৰ দ্বাৰা

ভিনীহিয়েকক কৈছে। ধুবুৰী মহকুমাৰ পশ্চিম টিপকাই, ছাপটগ্ৰাম, ৰূপচী আদি কৰি সেই অঞ্চলক বড়ো-কছাৰী বিলাকে ফৰ্ব্বজোৰা বুলি কয়। অতি পুৰণি কালৰে পৰা সেই অঞ্চলৰ শালগছ কাটি নদীৰে ধলাই দি পূৰ্ব্ব বঙ্গৰ (বৰ্ত্তমান পাকিস্থানৰ) লগত বেহা-বেপাৰ কৰিছিল। তাৰে গছ কাটোতাসকলক বড়ো কছাৰীবিলাকে "বাদাৰি" বুলি কৈছিল। সেই তাৰেই কথা গীতৰ দ্বাৰা প্ৰকাশ কৰিছে।

(খ) ভিনীহিয়েক :—

দে, লাবীগান আগীই বিবীনাং গদায়,
মায়ব্ৰানি জুমায় জাছানি মায়ৰং
ছুংখা ছৌখা আগীই বিবীনাং গদায়।

অৰ্থ :– বাৰু আনিম বাৰু নুমলীয়া খুলশালীটি,
বৰাচাউলৰ মদ, জহাধানৰ চাউল
বনাই থবি সোণাই খুলশালী নুমলীয়াজনী।

(গ) খুলশালীয়েক :—

ঐ গুমাই! গুমাই!!
ফৰ্ব্বজোৰাও বংফাং দান্নায়
ফাইছা মীনবীলা,
আছান খেৰা লী দাংছে
লাবী লাবী গুমাই ফাফ নাংগীন হ্যায়।

অৰ্থ :— ঐ ভিনীহি! ভিনীহি!! পৰ্ব্বত জোৰাত
গছ কাটিবলৈ গৈ টকা পালে

খাক, কেক আক মালা এধাৰি আনিবি।
নানিলে পাপ লাগিব।

(ঘ) ভিনীহিয়েক :—

দে লাবীগীন আগীই বিবীনাং গদায়
নীংনি বায়দেম গীদীনাখৌ
মাজ্জিখা ছুখা থাগীই
লী গনব্লা জিনিৰ নাংলায় গীন।

অৰ্থ :—আনিম দে সোণাই খুলশালী নুমুলীয়া,
তোমাৰ হেলনীয়া গল
মাজি থবা ধুই থবা
মালা পিন্ধিলে মলি লাগিব।

ভিনীহিয়েক এই গীতটোত খুলশালীয়েকক ইতিকিং কৰিছে কৈছে।

এই গীত গোৱাৰ পাছত এচিলিম ধপাতৰ দ্বাৰা শেষ বিদায়ৰ স্নেহ পাবলৈ খুলশালীয়েকৰ ওচৰত ভিনীহিয়েকে সুন্দৰ যোজনাৰে কৈছে :—

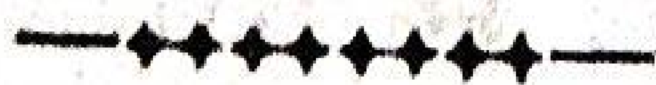
(ঙ) থাংখু ছিক্রি খোনা,
বাৰিয়াও থাৰেগে থুৰেগে গায়নায়
শাৰা থুৰা দংবাওয়া বীলা আগাই
শাবীনী ছীরঞ্জা লাংদিনী
বীই ছুমীই জীউ হোনা।

অৰ্থ :- ধপাত ছিক্রি কোনা
বাৰীত ধুনীয়াকৈ শাৰী পাতি ৰোৱা

ঠাৰি থুৰি আছে যদি আনা সোণাই
আনাহি শেষবাৰৰ কাৰণে ছুপি যাওঁ।
মৃদু কোকিলকণ্ঠী জীৱনৰ সোণাই।

এই যোজনাটিৰ কিছুমান শব্দৰ অৰ্থ আছে, কিছুমান শব্দৰ অৰ্থ বিচাৰি পোৱা নাযায়। কিন্তু কিছুমান শব্দৰ অৰ্থৰ পৰা বুজা যায়: বাৰীৰ চুকত কই থোৱা বাৰনেজীয়া ধপাত নেপালেও তাৰেই ঠাৰিকে লাৱণি হাতেৰে লালিৰ লগত মোহাৰি তাকেই এচিলিম লগাই আনা সোণ! শেষ-বাৰৰ কাৰণে তাকেই এচিলিম হেঁপাহ পলুৱাই খাই যাওঁ।

ঠিক এনে ধৰণৰ গীত বড়ো-কছাৰী জনসাধাৰণৰ মাজত বহুত আছে। এইবোৰ গীত বিভিন্ন ঠাইত বিভিন্ন ভাৱত বিভিন্ন অৱস্থাত গাই উপভোগ কৰে।

বেলাড (কাহিনী গীত) আৰু খেৰায়

বেলাড শব্দটো ইংৰাজী শব্দ। এই শব্দটোৰ অৰ্থ প্ৰতিয়াও ঠিককৈ উলিওৱা নাই যদিও কিছুমানে ইয়াক মালিতা বা কাহিনী গীত বোলে। আদিম যুগৰ ৰজা মহাৰজাবিলাকৰ কাহিনী বা ঘটনাক গান আৰু হাত-ভৰি জোকাৰি অঙ্গী-ভঙ্গী কৰি দেখুৱাকে কাহিনী গীত বোলা হয়। বড়ো-কছাৰীৰ জাতীয় উৎসৱ খেৰায়তে জাতিৰ জীৱনৰ সম্পূৰ্ণ কাহিনী সোমাই আছে। এসময়ত গোটেই ভাৰতত হুলকনি লগোৱা সভ্যতাৰ ঐতিহাসিক বুৰঞ্জী থকা এটা জাতিৰ কাহিনী য'ত সোমাই আছে, সেই খেৰায়ৰ সম্পূৰ্ণ তত্ত্ব আৰু কাহিনী এই সৰু পুস্তিকাত লিখি প্ৰকাশ কৰা সম্ভৱ নহয়। এটা সুদীৰ্ঘ ইতিহাস থকা জাতিৰ একমাত্ৰ মেৰুদণ্ডৰ দৰে বড়ো-কছাৰীৰ জীৱনৰ জীৱন্ত নিদৰ্শন এই খেৰায়; আজি বিংশ শতাব্দীৰ সভ্যতাতো বড়ো-কছাৰীৰ মাজত লিখিত কিতাপ আকাৰে ইয়াৰ তত্ত্ব উদ্ধাৰ হোৱা নাই। লেখকৰো এই পুস্তিকাত তত্ত্ব লিখাৰ উদ্দেশ্য নহয়।

খেৰায় যদিও বড়ো-কছাৰীৰ জতীয় এক বিশিষ্ট উৎসৱ, তথাপিও খেৰায়ৰ নাচোনৰ ভাৱ ভঙ্গীত পূৰ্ব্ব পুৰুষৰ বীৰ সকলৰ কাহিনী আৰু তেওঁলোকৰ জাতীয় স্বভাৱজাত এক দৃশ্যৰ চমু আভাসৰ নৰ্ত্তন। কিন্তু খেৰায়ৰ এইটো এটা

বিশেষত্ব যে ইয়াত গীত বা পদ নাই, তাত মাথোন গং লৈ বাঁহী (ছিফুং) বজোৱা হয়। তাৰ তালে তালে মাদল বজোৱা হয়। তাৰ ছেওৰে ছেওৰে বুঢ়া-মেথা আৰু ডেকাবিলাকে হিয়া-মন এৰি দি সকলোৱে নাচে। খেৰায় বড়ো-কছাৰী সৰ্ব্বসাধাৰণৰ জনপ্ৰিয় উৎসৱ। তাত ভিন ভিন দেৱতাৰ ভিন ভিন কাহিনী লৈ নাচোন দেখুৱা হয়। কাহিনী অনুযায়ী নাচোনৰ নাম তলত দিয়া হল :—

এই খেৰায়তে দেৱ-দেৱীৰ তত্ত্ব, স্তুতি, অৰ্চ্চনা, ভৱিষ্যৎ বাণী, আৰু আদিম পুৰুষৰ বীৰত্বৰ ইতিহাসৰ কাহিনী ইত্যাদি কেইবা প্ৰকাৰো গভীৰ তত্ত্ব সোমাই আছে। এই খেৰায় তিনি প্ৰকাৰৰ ; যেনে—উমব্ৰাও, দীৰছীন আৰু ন'নি খেৰায়। উমব্ৰাও খেৰায় আহু ধান পকিব ধৰা সময়ত দিয়া হয়। দীৰছীন খেৰায় শালি ধান পকিব ধৰা সময়ত কাতি মাহত দিয়া হয়। ন'নি খেৰায় অৰ্থাৎ ঘৰত দিয়া খেৰায়, ঘৰৰ কিবা অমঙ্গলীয়া ঘটনাই দেখা দিলে নাইবা ঘৰৰ কোনোবা ডাঙৰ বেমাৰত আক্ৰান্ত হলে তেওঁৰ দীৰ্ঘ জীৱন কামনা কৰি দেৱাদিদেৱ মহাদেৱ বুঢ়া-বাথৌ মহাৰজা আদি সকলো দেৱতাকে সাক্ষী কৰি সোঁতা এটা আগবঢ়াই থোৱা হয়। তাৰ পিছত সেই সাক্ষী কৰি থোৱা দেৱতাসকলক খেৰায় দিয়ে নাইবা কি কাৰণত ঘৰত এনেকুৱা অমঙ্গলীয়া ঘটনাই দেখা দিছে তাক জানিবৰ কাৰণে খেৰায় দিয়াকে ন'নি খেৰায় বোলে। ন'নি খেৰায় দিওঁতে ৰান্ধিব লোৱা মদৰ বাখৰ আগতেই আগবঢ়াই শুদ্ধ কৰি লোৱা হয়।

উমব্ৰাও আৰু দীৰছান, এই দুটা খেৰায় দিবলৈ হলে আগতে গাৰজা (ৰাইজৰ দেৱতা পূজা) দি গাওঁখন শুদ্ধ কৰি লোৱা হয়।

খেৰায় বড়ো-কছাৰীৰ বৰ পৱিত্ৰ পূজা। বেদী তৈয়াৰ কৰি খেৰায় পূজা কৰা হয়। এই বেদী তৈয়াৰ কৰোঁতে বৰ নিষ্ঠাৰে সম্পন্ন কৰে। নদীৰ পানী তাৰ অভাৱে পুখুৰীৰ বা নাদৰ ভৰা কলহৰ পানীৰে বেদীটো (ভিটাটো) মচি লোৱা হয়। বেদী মচিব ধৰা সময়ৰে পৰা বেদী তৈয়াৰ কৰা শেষ নোহোৱা পৰ্য্যন্ত দেৱতা জগোৱা মন্ত্ৰ গোৱা হয়। এই আহ্বান মন্ত্ৰ প্ৰায় বাঁহীৰ লগত হে গাই মাদল (খাম) বজোৱা হয়। আহ্বান মন্ত্ৰটি ঃ—

৩১। ঐ—আয় ফাই ফাই! আফা ফাই!
জোংনি খৰোনি জাংছিখৌ বাগাৰ ফাই।
থায়গিৰ (মিখিনি) ফিথায়নি বিখংৱা খংবা,
বড়ো বাড়ায়নি আছাৰাবা ফংবা।
বাথৌৱা বান্দাবা, ছিজৌৱা দালায়বা ;
আয়থাইদ্যং আয়খৌ গাৰদাং।
আফা থাইদাং আফাখৌ গাৰদাং,
থেওব-বুঢ়া বাথৌ মহাৰাজাখৌ
পূজিনা গাৰাখাই জোংয়া।
দায়নি গিৰিয়া দায় খালামা
নিমাহানি গিৰিয়া নিমাহা হানাংগৌ।

আছাৰে খুৎনৗ বিছাৰে খুৎ
কলা গৰুৰো বগা দুধ,
য়াজা ছাৰখৌ পূজিগৗন জাংয়া
খাড়িৱা বাড়ায় খাড়িৱা বুড়িখৌ পূজিগৗন জাংয়া।
য়াজা ছাৰখৌ পূজিগৗন্ জাংয়া।
বুঢ়া-বাথৌ, বুঢ়া কামাখ্যাখৌ পূজিগৗন
হাজানি হা গাথাৰ লানানাই
দাইছানি দাই গাথাৰ লানানাই
পূজিগৗন জাংয়া।
ৰাম তুলসী জাং পূজিগৗন জাংয়া।
ফিছা ফিছোখৌ থানানাই লাখিনাংগৗন নাংয়া।
য়াজাং হায় আৰা ছাৰখৌ পূজিগৗন।

বুঢ়া বাথৌ থায়লেং খাজি ··· ইত্যাদি প্ৰকাৰে ষোলটা দেৱ-দেৱীৰ নাম বৰ্ণোৱা হয়।

অৰ্থ ঃ— অ' আই আহ! আহ! পিতা আহ!
আমাৰ মূৰৰ জেং জাবৰবিলাক গুচায় দেহি।
ঐ টেঙাৰ খোলা পাঁচটা,
বড়ো বুঢ়াৰ আচাৰো পাঁচ প্ৰকাৰ।
বাথৌৰ বান্ধ পাচঁটা সিজুৰ পাঁচ শিৰ,
আই মৰিছে আইক পেলাইছোঁ,
পিতাই মৰিছে পিতাক পেলাইছোঁ,
তথাপিও বুঢ়া বাথৌ মহাৰজাক

আমি পূজিবলৈ এৰা নাই।
দায় কৰোঁতাই দায় কৰে,
ক্ষমা-গিৰিয়ে ক্ষমা কৰিব লাগে
আচাৰত খুত বিচাৰত খুত
কলা গৰুৰো বগা দুধ।
ইফালে কাকনো পূজিম আমি,
কড়িয়া বুঢ়া- কড়িয়া বুঢ়ীক পূজিম আমি,
ইফালে কাকনো পূজিম আমি,
বুঢ়া বাথৌ বুঢ়ী কামাখ্যাক পূজিম আমি,
পৰ্ব্বতৰ টিঙৰ পবিত্ৰ মাটি আনি
জুৰিৰ পবিত্ৰ পানী আনি পূজিম আমি,
ৰাম তুলসীৰ লগত পূজিম আমি,
ল'ৰা-ছোৱালীক আনন্দেৰে ৰখিব লাগিব তুমি
ইফালে কাকনো পূজিম আমি
বুঢ়া বাথৌ আয়লেং খাজি—ইত্যাদি।

ঔ টেঙাৰ পাঁচটি খোলাৰে গঠিত, বড়ো-কছাৰীৰ আচাৰ ব্যৱহাৰো পাঁচ প্ৰকাৰ। বাথৌ বান্ধো পাঁচ প্ৰকাৰ। সেই দৰে শিজু গছডালো পঞ্চশিৰ।

জনম দিয়া আই মৰাত যেনেকৈ পেলাইছোঁ, পিতাই মৰাতো তেনেকৈ পেলাইছোঁ; কিন্তু আমি বুঢ়া-বাথৌ মহাৰজাৰ পুণ্য পূজাটি এতিয়াও পূজি আছোঁ। কলা গৰুৱে যেনেকৈ বগা গাখীৰ দিয়ে তেনেকৈ আচাৰ ব্যৱহাৰত খুত থাকিলে

ক্ষমা কৰি জ্ঞান দিব লাগে। এনেদৰে খেৰায়ত সহজ সৰল প্ৰাণৰ পৰা ওলোৱা পঞ্চতত্বৰ গভীৰ কথা আছে। এই গীতৰ 'ক'লা গৰুৰো বগা দুধ' কথাফাকি প্ৰবচন স্বৰূপে কছাৰী ভাষাত সোমাই গৈছে।

এই আহ্বান মন্ত্ৰৰ পিচত মূল বেদীৰ উত্তৰ ফালেদি আলি তৈয়াৰ কৰে। সেই আলি ওখ পাহাৰৰ নাইবা তেনে ধৰণৰ ওখ ঠাইৰ পৰা মাটি আনি তৈয়াৰ কৰা হয়। মূল বেদীৰ চাৰিওকাষে ন-যোৰা বাহঁৰ কামীৰ খুটিৰে পাঁচটা মেৰ দি বেৰা দিয়া হয়। তাৰ মাজতে এডাল জোপোহা সিজু গছৰ লগতে আগ থকা এডাল বিজলী বাহঁ তাৰ অভাৱে জাতি বাহঁৰ খুটি মাৰি দিয়া হয় আৰু বেদীৰ আগত দুয়োকাষে দুডাল আগ থকা সৰু বাহঁৰ খুটি দিয়া হয়। বড়ো-কছাৰীবিলাকে তাক "জাথা" বোলে। এই জাথাৰ ওপৰত এডোখৰ বগা কাপোৰ শান্তিৰ চিহ্ন স্বৰূপে উৰাই দিয়া হয়। ইফালে মূল বেদীৰ পৰা উত্তৰে আঠৈ হাত মান বঢ়াই নিয়া আলিত দেৱাদিদেৱ মহাদেৱ আৰু পাৰ্ব্বতীৰ বাহিৰে বাকী দেৱ-দেৱীৰ স্থান দিয়া হয়। প্ৰত্যেক দেৱ-দেৱীৰ স্থানত বিভিন্ন প্ৰকাৰে প্ৰসাদ দি গাঁত থকা এবিধ বনৰীয়া ডাঙৰ খেৰ (ইবুং) ৰুই দিয়া হয়।

খেৰায়ৰ যোগাৰ

১। খাম (মাদল) ২। ছিফুং (বাঁহী) ৩। জোথা (খঞ্জৰী) ৪। গংগোনা (গগনা) ৫। ছেৰ্জা (ছেৰেঞ্জা)

ইত্যাদি। তাৰ ভিতৰত খাম (মাদল), ছিফুং (বাঁহী) আৰু জোথাই (মঞ্জৰী) প্ৰধান। বাকীবোৰ অভিৰুচি অনুযায়ী ব্যৱহাৰ হয়। অস্ত্ৰৰ ভিতৰত ১। দাহাল (ঢাল) ২। এমফি (তৰোৱাল)। বিবিধ প্ৰকাৰৰ ফুল। বিভিন্ন ৰংবেৰঙৰ ঘৰত পোহা চৰাই, পাৰ, পঠা, গাহৰি ইত্যাদি। ঠাই বিশেষে ফৰিং এযোৰা। এই কেই প্ৰকাৰ বলি। আজি কালি বলিৰ নিয়ম তুলি দিব ধৰিছে। ঠাই বিশেষে আছে। নিষ্ঠাৰে ৰন্ধা কেই কলহ মান মদ। এইবোৰ যোগাৰ লৈ যাক যেনেকৈ য'ত থব লাগে তাক থৈ আৰু যাক যেনেকৈ আগবঢ়াব লাগে তাক আগবঢ়াই, তাৰ পিছত খেৰায় আৰম্ভণি কৰিব। সন্ধ্যা ৭।৮ মান বজাৰ পৰা একেৰাহে পিছ দিনা দিনৰ ৮।৯ টা বজালৈ। দৌদিনীয়ে মূল বেদীৰ আগত গামাৰি গছৰ পীৰাত বহিব। তাৰ পিছত দৌৰি (পুৰোহিত) থাকিব। দৌৰিৰ ঠিক আগা পাছাকৈ ওজা আৰু পালী প্ৰহৰী পাঁচ ছয় জন মান মানুহ থাকিব। সিহঁতক "ছুংথা হাগ্ৰা" বোলে।, ওজাই এক অপূৰ্ব্ব ভক্তিৰ সুৰত দেৱ-দেৱীৰ নাম কাঢ়ি দেৱ-দেৱীসকলক আহ্বান কৰিব। দেৱতা-সকলৰ নাম :—

১। বুঢ়া-বাথৌ, ২। আয়লেং ৩। খাজি ৪। আগ্ৰা খুংগুৰ ৫। ৰাজপুত্ৰ ৬। মানাসী ৭। বীৰলি ৮।ৰাজ কান্দ্ৰা ৯। ছং ৰাজা ১০। ছং ৰাজী ১১। থালায় খুংগ্ৰি ১২। বিলায় খুংগ্ৰি ১৩। ভাণ্ডাৰী ১৪। কুমাৰী ১৫। ৰাচমুতি চৌদ্ৰি ১৬। ঘৰত

মাও থানছি (খায়নাও থানছি) এই দেৱ-দেৱীবিলাকৰ নাম শেষ হোৱাৰ লগে লগে লাহে লাহেকৈ কঁপি কঁপি গূৰ জোকাৰি জোকাৰি দেওধনীয়ে উঠি আহিব। বছৰৰ মঙ্গলা-মঙ্গল জানিবৰ কাৰণে তেতিয়া ওঝাই দেওধনীক শপথ দি সুধিব। দেওধনীয়ে "খৱৰদাৰ !", "খৱৰদাৰ !!" "খৱৰদাৰ !!!" বুলি তিনি বাৰ চিঞৰিব। তাৰ পিছত সাৱধান বাণী শুনাব। "ছীমা গাৰি জানানাই দাজা,' অমাগাৰি জানানাই দাজা' ফিছাফীৰ ? জাল্লা ছীইমা হেংয়ালী লাগায়-গীন আং।" পুত্ৰ সকল ! কুকুৰ তুল্য হেয়জ্ঞান কৰি সংসাৰত নেথাকিবা। গাহৰিৰ দৰে অনাচাৰ অত্যাচাৰ ব্যভিচাৰ কৰি নেথাবা। খালেই বাঘ লগাই নাশ কৰি দিম।—তাৰ পিছত দেৱ-দেৱীৰ প্ৰতি আগবঢ়োৱা বিভিন্ন বলি থাই, সেই দেৱ-দেৱীৰ ১৬ খণ্ড নাচ দেখুৱাই যোৱাৰ পিছত পূৰ্ব্ব মৃত বড়ো-কছাৰীৰ বীৰসকলৰ বীৰত্বৰ ভঙ্গী আৰু তেওঁলোকৰ নাচ দেখুৱাব। নাচৰ নাম :—

১। দৌদিনী য়াংখাৰ নায় (দেওধনী ওলোৱা) ২। জামফ্রিং গেলেনায় (জপিয়াই খেলা) ৩। খামায়াও বাৰথীনায় (মাদলৰ ওপৰত জপিয়াই উঠা) ৪। ছত্ৰাওলি ৫। ছান গীলাও বীনায় (দিন দীঘল টানা) ৬। মীছা খাওৰি (মাজতে নাচা) ৭। গবায় দাব্রায় নায় (ঘোঁৰা চেকুকৰা) ৮। গান দোলা বীন্নায় (গান দোলা পোক বন্ধা) ৯। দাওথীই লীংনায়

(চৰাইৰ তেজ পিয়া) ১০। খাইজিমা ফোনায় (খাইজিমা পোক কাটা) ১১। বাদালি গেলেনায় (বাদুলি খেলা) ১২। নাও বানায় (নাও টানা) ১৩। ৰান ছাণ্ডী (ৰণচণ্ডী) ১৪। মোছা, মুফুৰ, ছাইমা গেলে নায়, (বাঘ, ভালুক, কুকুৰ খেলা) বীৰসকলৰ কাহিনীৰ ভিতৰত ১। জাৰা ফাগ্লা (জাৰা পাগল) ২। গৈথা মালি ৩। ছাৰা নিশ্লা। ঘৰত দিয়া খেৰায় হলে "মাওজি মেংব্ৰাং গেলেনায়" অৰ্থাৎ মেকুৰীৰ খেল আছে। বীৰসকলৰ বাহিৰেও যিবোৰ নাচ আছে, সেইবোৰ সম্পূৰ্ণ বেলাডৰ দৰেই। কিন্তু গভীৰ আধ্যাত্মিক তত্ত্ব সোমাই থকাৰ কাৰণে লেখকে সেইবোৰক বেলাডৰ শ্ৰেণীত পেলাব খোজা নাই। জাৰা ফাগ্লা নাচৰ পৰা শেষ পৰ্য্যন্ত বেলাড।

খেৰায়ৰ বাহিৰেও বড়ো-কছাৰীৰ মাজত বহুতো বেলাড পোৱা যায়। কিন্তু লেখকে এতিয়াও এইবিলাক সম্পূৰ্ণৰূপে উদ্ধাৰ কৰিব পৰা নাই। শ্ৰীযুতা মোহিনী বসুমতাৰিনীৰ ৰাভা) পৰা পোৱা এটা বেলাড উদ্ধাৰ কৰি দিলোঁ :—

৫২। দানহাং ছুহাং আদা বাছিৰাম ছানমাথাং
আগ্ৰাবাৰিনী আগ্ৰাবুগ্দাও আদা আগ্ৰাবুগ্দাও।
হাজো খৰোয়াও দাওহা নাংনী গবায়া মাকৰ জাগ্দাও,
দানহাং ছুহাং আদা বাছিৰাম ছানমাথাং।
থাংয়া থাংলায়গান হাজো খৰোয়াও দাওহা নাংনী।
থাইয়া থাইলায়গান গংগাৰ থেল্লানি আথায়াও
দানহাং ছুহাং আদা বাছিৰাম ছানমাথাং।

অৰ্থ :— কাটোঁ হানোঁ ককাই ! বাছিৰাম সূৰ্য্যমুখী ।
বেতবাৰীৰ বেত চেকুৰোৱা, ককাই বেত চেকুৰোৱা
পৰ্ব্বতৰ টিঙত যুদ্ধ কৰিবলৈ ।
নমৰা মৰিব ভুটিয়াৰ হাতত
কাটোঁ হানোঁ ককাই ! বাছিৰাম সূৰ্য্যমুখী ।

এসময়ত বড়ো-কছাৰী বংশত বাছিৰাম নামে এজন বীৰ আছিল। তেওঁৰ ৰূপ উদয় হৈ অহা শৰৎ কালৰ সূৰ্য্যৰ ৰাতিপুৱাৰ আগ মুহূৰ্ত্তৰ দৰে আ'ল ! কিন্তু এই যোদ্ধা কালৰ কৰালত ভুটীয়াৰ যুদ্ধত নিঃসহায় অৱস্থাত হত হয় ।

দাও ।বংগাওবি ছ'ব

(যম ডাকিনীৰ সাধু কথা)

গীদী গোদায় দাবৃছে জায়গায়াও ছানৈই বিদা ফংবায় ফয়োনোম্নো আবোমা। বিদায়া ফংবায়খৌ গাবনানৈই জবা জবা মৈহৌবাও থাংয়ৌ মোন্নৌ। ছানছেথালি ফংবায়া বিদাখৌ দুংনাস্থাইনো :—আদানৈই, আদা! নোং মৈহৌবাও থাংব্রা আংখৌবো লাংফানাংগোনলৈই আদা। বিদায়া ফংবায়খৌ হোনৌ, হংগ্রা গুডুয়াও মাথো বোংগো মোনহৌবো লায়ব্রা নোংনায়; হোম্নানৈই। ফংবায়া বুংয়ৌ, হাইহং থাংফা থাবগোনলৈই আদা আং। লাংফায়াব্রা ফার নাংগোনলৈই আদা। বিদায়া ফংবায়খৌ হাগ্রায়াও লাকছাফোৰ মোন গান নংনানৈই লাংফায়া। ফংবায়া আবো থাংয়াবা নাগার থাবা। এমব্রা ব্রাথায় বিদায়া ফংবায়খৌ ছানছেথালি মৈহৌবাও লাংফা নায়ছাই নো।

হোমব্রাছানো আবোমা বিদা ফংবায় ছানৈইজোং মৈহৌবাও থাংদোংনৌ। থাংয়োইনা থাংয়োইনো ন'নিক্রায় বেছেবা গোজান থাংনানৈই মৈথাম দাওালি হাগ্রা মোনহাই নায়ছাইনো। বে-হাগ্রায়াওনো মৈই নাগিৰ নায়ছাইনো ফিছৌবো। ববেথানি ছানছেমানি হাদাওবি গোচাওবি হাথা-হামা নাগিৰ বায়ম্রাবো মাছে বেমা মৈই মোনা-থিছাই। য়োংথাম উথাইনায়জোং দোই গাংনায়জোং বিদাফংবায়

ছানাইৰো মেংবায়। দেহাখো ৰয় মোনবায়। অখ্ৰংয়াও ছানা গাইলিয়া। ছংচাৰা ছোনারহা বিলিফাংনি মোখাং লাবায়। গোচোম আৰো খোমছিয়া ছাঙ্গানিফ্রায় ছংচাৰখৌ ছাগ্লোর বোগো। জায়গা লানানাই হৰ থানাংছিগোজাবায়। বঠোনি অবগেং ভুংনানাই, বে-অবগেং ছেৰাওনো থোংখাম ছংজা নানাই হৰ-থানো বঠো বুথুমনো হমবায় ফিচোৰো। ৰোহো ৰোহো অবগেংনি ছেৰাও এম বো নানাই য়োখাম ছংজাদোংনো আৰোমা। য়োংখাম জাল্লা ফংবায়া বিদাখৌ য়োংখাম জাহো-হোলাং হোনহোলাং হোন্দোংনো। আদালাই আদা! দা উন্দুল্লা আং গেজেৰাও জাগোনলাই আদা দে। ফংবায়নি খৌৰাংয়াও বিদায়া এসেবাং খোমা লায়াখোই। বিদায়া খালি গেজেব গেজেব বুংহো হোলাংদোং। জ'লাই মা' হোন্নায় জাদোং হোন্নানাই। জ'খাং নানো জেলা উন্দুনোছাই গমা মা ফংবায়া গেজেৰাও উন্দুনো নাগিব মাৰবায়। বিদা ফংবায় ছানাইলো। বিদায়া ফংবায়খৌ বোৰোই গেজেবাও ফুথু লায়খো? বিদায়া গজো গমো জাবায়নো আৰোমা। হোমল্লাছো থ'ছে লদর গন্দ্রায় লাবোনানাই অবগেং থিংজাই এমছেৰাও হোছোনানাই বিদায়া বুংনায়ছোইনো:—নোই আগোই! নোং দানিয়া গেজেৰাও জাদো আং য়োৰোই ছেৰাও জানোছাই হোন্নানাই, বিদা ফংবায় ছানাইজোং উন্দুনায়ছোইনো। য়োংখাম গইয়া দোই গোইয়া মেংনায়জোং জারজোং বিদায়া দছেয়াওনো থোৱ উন্দুলাংবায়নো। নাথায় কংবায়া গিছংগছং উন্দুৰোম জানানাই দংয়োনো আৰোমা।

হুৰা বেছেবা থৌবায়। সংসাৰা শ্রি নিজোম জাবায় জোৰাঙ্বৌ জেৰৌইবৌ ফেৎফুৎ গাইলিয়া। বিবাদিনৌ বেছেবা গৌবাও হুৰগেজেৰাও ফংবায়া জেলা উন্দু ৰৌমা ৰৌমি জায়ৌ, এছেয়ানৌ দাৰছেথিং হাগ্রানিফ্রায় গিরু বারু হদো-হদো গাৰামাজোং ছৌৰবা ছোংহৰদোংনৌ আৰৌমা "ছৌৰ দংবেও"? হান্নানৌই। বিবাদিনৌ বাওশ্রৌম বাওশ্রৌম খনঠাম। উন্দু ৰৌমা ৰৌমিজানায় গিখোৱা গুৰ্লাপ বাগ্দাওনানৌই ছিৰিঝাৎ খৌনখাংবায়নৌ। আৰ গৌজাংশ্রেও খৌমাখাৰছাং খৌমাছুনানৌ খৌনাছংদোংনৌ আৰৌমা। ম'া-লায় বিলায় নংনানৌই। হৌমব্লাছৌ গৌবাওজৌ মায়ৰং ছংখ্রি, ফানলু ছৌনানৌই লাংনায় জলংগানিফ্লায় বুংহৰদোংনৌ। "আং দং—ছিখা নাহি খান্দা।" "অ" দংমাৰৌছৌ নাংনানৌই বিদা ফংবায়নি থিং দাওগা বৌনায় বুহুৰা লুছুৰ-লুছুৰ ফাওছায়ফিন-লাংনায়ছৌইনৌ। বিবাদিনৌ দছে গৌবাও থানানৌই দমহক দমহক খঠাম ছোংবাও হৰলায়বায়নৌ। দ'ছেয়া শ্রি নিজৌম। গৌবাওজোং দ'ছে থানানৌই বেছংখ্রি, ফানলু, লাংনায় থক্লানিফ্রায়নৌ বুংহৰ বাওলায়বায়নৌ। "আং দং—বিজি খাণ্ডা।" বিদি বুংহৰব্লা বুহুৰা লাছৌই ফাওছায় ফিনালাং বাওলায় বায়নৌ। দছেগৌবাও থানানৌই আৰৌ চংহৰবাওলায়বায়নৌ দমহক দমহক খঠাম, আগ্লানিবাদি। হৌমব্লাছৌ বৈ :—জলংগানি ফ্রায়নৌ বুংহৰবাওলায়বায়নৌ। "আং দং খুছিয়াছুলিখাণ্ডা।" অ' দংমাৰৌছৌ হৌনন্নানৌই বহুৰা ফাওছায়ফিনলাং লায়বায়নৌ। হৌমব্লাছৌ গিখোৱা খৌনাছংনৌ বারু-রু দাওবাও ৰায়লায়বায় থায়ৌ হৌন্নানৌই ৰাগা-ৰাগা

জলংগাখৌ খৰোছানিফ্রায় হানহৰ নানৗই অবাও জ' ফিশ্রিছনজৗৰ গাবনায়ছাইনৗ। ৰায়লায়হৰবায় থানায় খাণ্ডা খুণ্ডা ফৗবখৌ। আৰৗ গিখোৱা খৗনায় শ্রি উন্দু গাৰনায়ছাইনৗ। "দানিয়াথো দাওৰাও খালামগ্রা গাইলিয়া" নংনানৗই। গিখোৱা থৗৱউন্দূশ্রি লাংবায়। ৮ মল্লাছৗ, দছে গৗবাও থানানৗই থাগ্লানি বাদি বুহুৰা খনছে নংয়া খন্নৗই নংয়া দমহক দমহক খণ্ঠাম ছাহৰ লায়বায়নৗ। গাইয়া,—দানিয়া ৰাওবৗ ৰায়লায়দেৰ হৰা খিছাই। আৰা দছে গৗবাও থানানৗই খনছে ছাংহৰ বাণ্ড্রা ৰাওবৗ ৰায়লায়দেৰ হৰাইলায় বহুৰা লাছাই দাওগা বৗনায়ছাইনৗ বিদা কংবায় উন্দূনায়থিং। খাথিয়াও কাইনানৗই বুহুৰা ছাথাম (গনথান্দাজৗং) উন্দুনায় নুবায়। হৗমল্লাছৗ বুহুৰা গেজেৰণি ছাছেখৌ গৗদ্‌ানিফ্রায় মৗদৗমখৌ জানানৗই খৰোখৌ গালাং গাৰনায়য়ছাইনৗ। খৰোৱা খুগা থেও থেও বুংবায় থাবায়নৗ। আদলৗই আদা নয়াও থাংল্লা আংখৌবৗ লাংফানাংগৗনলৗই আদা। লাংফায়াল্লা ফাৱনাংগৗন। আং আয়খৌ নায়নৗ আৰৗ বাজাইখৌ নায়নৗ। য়ৗজাং বিদায়া উন্দু লাংনায়নিফ্রায় ছিৰিমৗনাথৗই। হৗমল্লাছৗ বিদায়া অখা নায়ছি নায়ছি ছিৰি মৗল্লানৗই নুবায়, ফংবায়নি মৗদৗমা গাইলিয়া খৰোলো দংছাই। খুগা থেও থেও হৗনবায় থাদৗং। বিদায়া ফংবায়নি খৰোখৌ বামথাং নানৗই গাবৗই গাবৗই ছাংদৗংনৗ। মা জাথৗ আগৗই ম'। জাথৗই !! হৗন্নানৗই। ফংবায়া মুংবৗ বুংনৗ ৰৗংলিয়া। খালি আদালৗই আংখৌ লাংফা,

আং আয়খৌ নায়নী, আৰৌ বাজৌইখৌ নায়নী খৌলো বুংন ৰৌংছিগৌনী আৰৌমা। হৗমল্লাছৗ বিদায়া ছুংগ্রিথাংনায়ছীইনী। মৌইয়াদি ফংবায়া য়াংখাম জানায়নিফ্রায় উন্দূনায়হালাগাই গেজেৰাও জানী নাগিৰদাংমোন : বে'খৌবাংখৌ গাছী থাংনানাই গাওখৌনী ডিউ-ডিউ জংথায়নায়ছীইনী। বিনিফ্রায় ফংবায়নি খৰোখৌ ফালিজাং বাথেপ নানাই বিদায়া ন'ফাছে গাথ্লাই থাংনায়ছীইনী বিদায়া ফংবায়নি খন্নোখৌ বাল্লা বিদানি বিথুংয়াও অৰখ্লাৱ হালাংদাং,। য়ৗৰৌইবী বায়া য়ৗৰৌইবী অৰখ্লাবী, হৰৌইবী বায় হৰৌইবী অৰখ্লাবী।

বিদানি বিথুং মৌদামা থাই ৰনা-ৰনি জালায় থাৰবায়। ছহায়নী হায়ৌইনি হায়াও এংনানাই দানল্লা খাৰাও মাৰাও অঠাও বাঠাও বুংয়ৌনী। আদালাই আংখৌ দা গালাং। ফাৱ নাংগৌন, আং আয়খৌ নায়নী আৰৌ বাজৌইখৌ নায়নী। বিদায়া ফংবায়নি দাহায়াও গাৰনী হায়ৌইনি বাফিনানাই আৰৌ থাংলায়বায়নী। বিবাদিনী ছাজাবাংছিন বিদায়া থাংগছিনী দং। থাংয়ৗইনী থাংয়াইনী ন'খাথিহাং মৌনহাইল্লা বিদায়া ফংবায়নি খৰোখৌ ফাংছে বংফাং গিদিৰনি খন্দ্রংয়াও দানথোনানাই বুংনায়ছীইনী, নাং বেও থাথোদা। আং আয় আৰৌ নাম্বাজংখৌ লিংনা-লায়নি হায়নানাই বিদায় গাথ্লাই নথিং থাংনায়ছীইনী। হৗমল্লা ফংবায়া খাশ্রী-বিশ্রী অঠাও-বাথাও হছিখ্লাও হছিখ্লাও গাবজ্রি হৰদাংনী। আ···দা···লা···ই···। আং···খৌ···বী ··লাং····ফা···। আং··· আয়···খৌ···না···য়···নী···আৰৌ···বা···জৌ···ই ···খৌ···না···

য়···নী। বিদায়া যেছেন গাজানাও ছোৱাইদীং এছেনা ৰিংগাও ৰিংগাও গাবজ্ঞ হৰদাংনী।

বিদায়া ন'য়াও দাংনানাই বিমা আৰো গাওনি হাজ্ঞাওনী খিপ্ৰা হাইন্না; গাৱগু-খুগু মাবাৰ থাবৰীনায়ছাইনী মীথাং নায়নী। নাথায় মুফাইয়া খিছাইনী আবীমা, ফাইগোনানি খৰোয়া গাইলিয়া। দাওমাছে গলায়াও বাবদো বাবদো ৰিংগাও ৰিংগাও গাবগাছিনা দং। আদালো আংথোবা লাংফা। আং আয়থো নায়নী আৰো বাজাইথো নায়নী। হাম্মানাই বিমা, বিদা বিবাজাই মানহা মীথাং নুয়াইনি দাখ্রায় দাগ্রায় বিখাছোৱাই বিখাছোয়াই গাৱনানাই ন'থিং থাংফিন নায়ছাইনী।

দা' বিথৌনা বড়োৱা দাওৰিংগাও বুংয়া।

ছু'ল বাথা

(চুটি সাধুকথা)

যম ডাকিনীৰ সাধুকথা

এসময়ত অতি পুৰণি কালত দুজন ভাই ককাই আছিল। ককায়েকে ভায়েকক এৰি মাজে সময়ে চিকাৰলৈ গৈছিল। এদিনাখন ভায়েকে ককায়েকক কলে, ককাই! চিকাৰত গলে মোকো লগত লৈ যাবাদেই। ককায়েকে ভায়েকক কয়,— অটব্য হাবিত গৈ কিনো আনন্দ পাবা। কিন্তু ককায়েকৰ কথাত ভায়েকে উত্তৰ দিয়ে,—নহয় ককাই, মোক

নিশ্চয়কৈ চিকাৰলৈ নিব লাগিব। ককায়েকে অটব্য অৰণ্যত ভায়েকে দুখ পাব বুলি লগত নিব নোখোজে। ভায়েকে নগৈ নেৰে। অগত্যা ভায়েকৰ কথা এৰাব নোৱাৰি এদিন ককায়েকে ভায়েকক লৈ চিকাৰলৈ গ'ল।

দুয়ো ভাই-ককাই চিকাৰ বিচাৰি গৈ আছে। ঘৰৰ পৰা বহু দূৰ গৈ এঠাইত সিহঁতে ঘোৰ অৰণ্য দেখিবলৈ পালে। তাতেই সিহঁতে চিকাৰ বিচাৰিব ধৰিলে। কিন্তু ক'তো এটাও চিকাৰ নাপালে। দিনৰ দিনটো ভাত পানী নাই। সিহঁত ভাগৰি পৰিল। দেহ মন অৱশ হ'ল। আকাশত সূৰ্য্য আৰু নাই। পশ্চিমৰ আকাশখন সন্ধিয়াৰ মুখাবৰণ হ'ল। ক'লা আৰু আন্ধাৰে পূবৰ পৰা সংসাৰক ঢাকি আহিব ধৰিলে। অটব্য অৰণ্যৰ মাজত দুই জনাই, সিহঁতে জুইশালৰ ওচৰতে বিছনা কৰি শুবলৈ দিহা কৰিলে। শুকান কাঠৰ জুইশালৰ কাষতে বিছনা কৰি ভাত ৰান্ধি খাব ধৰিছে। এনেতে ভাত খোৱাৰ সময়ত মাজে সময়ে ভায়েকে ককায়েকক কয়,- "শুবৰ সময়ত মই মাজত শুমদেই ককাই!" ককায়েকে ভায়েকৰ কথাত সিমান মন দিয়া নাই। কেৱল মাজে সময়ে ককায়েকে কৈছিল,—"খোৱা, কি কি কৈ থকা" বুলি। কিন্তু সঁচাকৈয়ে শুবৰ সময়ত ভায়েকে মাজত শুব বিচাৰিলে। ভাই-ককাই দুজনা মাত্ৰ। ককায়েকে ভায়েকক কেনেকৈ শুৱাব, ককায়েক বিমৰত পৰিল।

অৱশেষত উপায় নেপাই কাঠৰ টুকুৰা এডোখৰ আনি জুইশালৰ পিনে বিছনাৰ কাষত এফালে দি নিজে আনফালে

বাঘৰ দুই ভায়েকক বাঘত তুৰালে। দিনৰ দিনটো তাৰ পানী নাই। ভাগ্যত কনায়েকে মোৰ চোৰ্পনিত শুই পৰিল। ডাঙৰ ভায়েকে কিন্তু চোৰ্পনি যোৱা নাই। তহু দুখ চোৰ্পনি যোৱা লোৱোৱাকৈ বহুত ৰাতি কটালে। মোৰ নিশা নিস্তব্ধ অৱস্থাৰ পৰা কিহবাই ভংকাৰ মাৰি সুধিলে :—"কোন আছ ইয়াত" ? এবাৰ নহয়, দুবাৰ নহয়, ঠিক এনেদৰে তিনিবাৰ মাতিলে। ডাঙৰ ভায়েকৰ গাৰ নোম শিং শিং উঠিল। ভয়ত চুলিৰ আগৰেদি জীউ উৰি গ'ল। সেই পিনে অন্ধকাৰ। উপায় নাই। কি হয় তাকেহে বাট চাই থাকিল। বহুত পৰৰ পিছত সিহঁতে চাউল, লোণ, তৰকাৰী ভৰাই লৈ যোৱা মোনাৰ পৰা ভঙা দাখনে মাত লগালে,—"মই আছোঁ ; মই ভঙা দা।" সিহঁতৰ পিনে আগবাঢ়ি অহা ভূত তাতেই পিছুৱাই গ'ল। কিছু সময় নিস্তব্ধৰ পিছত আকৌ আগৰ দৰে ভূতে মাত লগালে ;— "কোন আছ ইয়াত ?" এবাৰ নহয় দুবাৰ নহয় আকৌ আগৰ দৰে তিনিবাৰ সুধি পঠিয়ালে। নিস্তব্ধ, কোনো সাৰি শব্দ নাই। কিছু পৰৰ পিছত সেই আগৰ দৰে মোনাৰ পৰা ভঙা কেটীয়ে মাত লগালে। "মই আছোঁ, ভঙা কেটী।" এই বাৰো আগৰ দৰে আগবাঢ়ি অহা ভূত পিছুৱাই গ'ল। কিছু সময় নিস্তব্ধ থকাৰ পিছত আকৌ আগৰ দৰে মাত লগালে। এবাৰ নহয় দুবাৰ নহয় তিনি বাৰ। সেই ঠাইৰ পৰা মাত লগালে, "মই আছোঁ, ভঙা হল ছুৰি।" আগবাঢ়ি অহা ভূতে আগৰ দৰে পিছুৱাই

ৰ'ল। ভয়াতুৰ ভায়েকে মূৰ লিতানৰ পৰা মাত দি থাকি গণ্ডগোল কৰি থকাৰ কাৰণে বিছনাৰ পৰা ঘপৰাই উঠি চাউল-পাতি লৈ থোৱা মোনাখন টানি আনি জোকাৰি গোটেই মোনাৰ বস্তু-বাহানিবোৰ জুইত জাপি দি পুৰি পেলালে। আৰু নিশ্চিন্ত মনে বিছনাত শুই পৰিল। টোপনিও গ'ল। এনেতে বহুত পৰৰ পিছত ভূতে আগৰ দৰে আকৌ মাত লগালে। এবাৰ নহয় দুবাৰ নহয় বাৰ বাৰকৈ তিনি বাৰ। এইবাৰ কিন্তু কোনেও মাত নলগালে। ভূতে লাহেকৈ সিহঁতে শুৱাৰ পিনে আগ বাঢ়ি আহিল। ওচৰত আহি দেখে যে,—বিছনাত তিনিজন (কাবৰ কাঠৰ টুকুৰাৰ সৈতে) মানুহ শুই আছে। তাৰে মাজৰজনক গলৰ পৰা গোটেই গা-টো খাই মূৰটো থৈ গ'ল। মূৰটোৱে ককায়েকক কৈ থাকিল—"ককাই! ঘৰত গলে মোক লগত লৈ যাবা। মই আইক চাম আৰু বৌক চাম।" ককায়েক টোপনিত লাল কাল। সাৰ পোৱা নাই। ৰাতিও বহুত আছে। কিন্তু ভায়েকে ককায়েকক টেপ-টেপকৈ কৈ আছে। এনেতে ৰাতি পুৱাবৰ হ'ল। ককায়েকে সাৰ পালে। ভায়েকৰ কথা শুনি ককায়েকে ভায়েকৰ ফালে চাই দেখে যে,—ভায়েকৰ এই অৱস্থা। ককায়েকৰ গাৰ নোম শিয়ৰি উঠিল। মৰম আৰু দাহত হুক্‌হুক্‌কৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে। ককায়েকৰ অনুতাপ আহিল,—যে ভায়েকে সন্ধিয়া ভাত খোৱা সময়তে মাজত শুবলৈ বিচাৰিছিল। তথাপিতো কাণসাৰ নকৰি টোপনিত লাল কাল হৈ নিশ্চিন্তমনে শুৱা

তেওঁৰ নিশ্চয় ভুল হৈছে। ককায়েকে ভায়েকৰ মূৰটো কোলাত তুলি লৈ কি হ'ল ভাই কি হ'ল বুলি সুধিব ধৰিলে। ভায়েকে একোকেই উত্তৰ দিব নাজানে। কেৱল কৈ যায়,—"ককাই! ঘৰত গলে মোকো লগত লৈ যাবা। মই আইক চাম আৰু বৌক চাম।" অগত্যা উপায় নেদেখি ককায়েকে সৰু এখন গামোচাৰে ভায়েকৰ মূৰটো বোকোচাত কৰি বেগাবেগিকৈ ঘৰৰ ফালে লৰ দিলে। যোৱাত ককায়েকৰ পিঠিত ভায়েকৰ মূৰটোৱে কামুৰি গৈ আছে। ককায়েকেও কামোৰৰ বেদনাত ভায়েকৰ মূৰটো ইফাল সিফাল কৰি গৈ আছে। যিফালে বোকোচাত লয় সেই ফালেদি কামোৰে। কামোৰৰ বেদনাত ককায়েকে অসহ্য হৈ মূৰটো নমাই থলে বেছিকৈ মৰম লগা সুৰত ককায়েকক কয়,—"ককাই! মোক এৰি থৈ নাযাবা। মই আইক চাম আৰু বৌক চাম।" ককায়েকে মৰমত ভায়েকৰ মূৰটো আকৌ তুলি বোকোচাত লয়। ককায়েকৰ গাটো তেজেৰে ৰাঙলি হ'ল। ভাত-পানী নাই। ভাগৰত দেহা অৱশ হ'ল। বিষ-বেদনা আৰু ভাগৰত নিৰুপায় হৈ ককায়েকে এডাল ডাঙৰ গছৰ খোৰোঙত ভায়েকৰ মূৰটো সুমাই থৈ কৈ গ'ল, তুমি ইয়াতে অলপ সময় থাকা। "মই আৰু তোমাৰ বৌৱেৰাক লৈ এতিয়াই আহি পাম।" তেতিয়া ভায়েকে ককায়েকক দীঘল দীঘলকৈ চিঞৰিব ধৰিলে। ককায়েকে ঘৰত গৈ মাক আৰু ঘৈণীয়েকক কথাটো কোৱাত মাক আৰু ঘৈণীয়েকে ঘটনাটো শুনি গছৰ

খোৰোঙৰ ফালে দৌৰি আহিল। কিন্তু আহি সেই ছিঙা মূৰটো দেখা নাপালে। এটা চৰায়ে চিঞৰি চিঞৰি গছৰ ডালত ডেও দি দি ওপৰলৈ উঠি গৈ আছে। ক···কা··ই···! মো কো·· ল··গ··তে···লৈ· যো···ৱা···। ম··ই··· আ···ই··ক··চা··ম··· আ···ৰু···বৌ···ৰ··ক··· চা···ম···। ককায়েক, মাক আৰু বৌৱেকহঁতে গছৰ চৰাইটোলৈ ক্ষন্তেকৰ কাৰণে ৰ' লাগি চাই, কান্দি কান্দি নিৰাশ মনে ঘৰৰফালে উভতি গ'ল।

এই চৰাইটোকে বড়ো-কছাৰীবিলাকে "দাও বিংগাও" বোলে আৰু অসমীয়াত "যম ডাকিনী" বুলি কয়।

—— ০ ——

ছৰদা ববদা হৌৱানি ছ'ল

লোদোৰ পোদোৰ মতা মানুহৰ সাধু

গাদী গাদায় দাব্‌ছে গামিয়াও ছানাই বাড়ায় বুড়ি দংয়োমীন্নী আবামা! বাড়ায় বুড়িহা জব্‌মাও গথো গথায় গাইজ্ঞা বাংয়ামীন্নী। বিনিখায়নী বাড়ায় বুড়িহা অৰায় জিংগা। ছানচেখালি বুড়িয়া বাড়ায়খো বুংদায়ছাইনী। বাড়ায় হায়! বাড়ায়!! বাথো ফিছা মাছে লাবাহায় বাড়ায়!! জব্‌মাও ফিছা কিছোবা মানহা বাংয়া। বিখোনা ফিছিনা আং। বাড়ায়া বুড়িনী খোৰাংয়াও এসেবাং খামা

লায়াখোই। বৌড়ায়া খৌমা লাথাৰৈইলায় বুড়িয়া মালায়নি ছিগাং ছিগাং বিহৰবায়নো হমনায়ছোইনো। বিখৌ মিথিনানৈই বৌড়ায়া ছানছেখালি বুড়িনো বাথো ফিছা মাছে লাবো মাবনায়-ছোইনো। হীমব্লাছো বুড়িয়া বংজা নায়াও হাথায় খৌমা খিছোইনো আৰৌমা। গাওছিনি খাথিনি ফাথি, ফিকাং খন্দ্ৰংৱাও দৌন্নানৈই বাথো ফিছাখৌ বুড়িয়া ফিছিন হমনায়ছোইনো। ফিছা অনাবাদি দাও দাও অন্দংন বুড়িয়া। ছানৌক্ৰমবৌ খৌদো খৌদো য়াংখামদৌয়া। ন'-মৌন্নো ন'-দৌয়া। বেদৰ মৌন্নো বেদৰ দৌয়ানো। দাও ছিথাৰব্লা দাও আথিং গাংৰং দৌয়া। বিবাদিনো বাথোৱা ছানফা ফানি দেৎ দেখৌন দেৰবৌনো হন্বায়। য়ৌজৌং বৌড়ায়া গাওনি থিং না'বেদৰ ছিলিৱ নায়নি বুড়িখৌ ৰাগা জানায়া হাথাৰ লিয়ানো। বিবাদিনো ৰাগা জানানৈই ছানছে খালি বৌড়ায়া বথো ফিছাখৌ ছিথাৰ নানৈই গাও খন্দ্ৰংয়াও হাৱনানৈই থানায়ছোইনো। বুড়িয়া ফংয়াও য়াংখাম লানানৈই বাথো ফিছাখৌ গাৱজ্ৰি হাইদোংনো। হীমব্লা বৌড়ায়া ছিংনিক্ৰায় থো থো বুংহৰৌনো। বুড়িয়া নংনায়ছোইনো "এ-এ বাথোৱা দেৰগাৰবায় হায় মাথৌ?" বুড়িয়া হাচিংৱোইনো মিনিখুকু জাদাং। আৰৌ ছাংদোংনো। বাথো! য়াংখাম নাংবাওগো? হৌন্নানৈই। খন্দ্ৰং ছিংনিক্ৰায় বৌড়ায়া বুংহৰৌ, "থো-থো"। বুড়িয়া খাৰছো খাৰছো ন'নিক্ৰায় য়াংখাম লাইব্ৰৱ লায়বায়নো। বখে হৗব্লা বিখোবৌ জ'জৌৱ লায়বায়নো। হীমব্লাছো বুড়িয়া গৌমৌবায়নো আৰৌমা। লাছৌই

দাংনায় হবল্লা বৌড়ায়খৌছৌ মৌন্দাংবায়নৌ। হৌমল্লাছৌ বুড়িয়া দাহা আৰৌ ৰাগা জানায়াও গারফ্রাম লায়থাৰ বায়নৌ।

আৰৌ ফিছায়খৌ বিমা ফায়ই ফায়ৌই ৰায়বায়নৌ। জা—বিমানি বিমানি ফিছায়। নৌং হাৰছিংয়ৌই। থাংনৌছৌই আং যি লামাজৌং ফৌইদৌং ব'লামাজৌং। য়ৌৰৌই বুংনানৌই বুড়িয়া থোল্লা থোল্লি বহন গ্লুংনৌ হম্বায়নৌ। গাও এমফৌ ফিছিনায় ফিথৌরখোখৌৰৌ। হৌমল্লাছৌ বৌড়ায়া মাল্লানৌ ৰায়া হৌনা ফিথৌরখোরাও হারখৌমানানৌই থানায়ছৌইনৌ। বুড়িয়া থোল্লা থোল্লি আৰৌ ফিথৌরখোখৌ লেৰ লেৰ বানানৌই ন'থিং খাবলাংবায়নৌ আৰৌমা। ন'থিংজাই থাংগাছিনৌ দংনৌ বুড়িয়া থোল্লা-থোল্লি লেৰ লেৰ বানানৌই। য়ৌজৌং বৌড়ায়া ফিথৌরখো ছিংয়াও হাছুনৌ য়ৌংখাববায়নৌ আৰৌনা। বৌড়ায়া ম'া খালামগৌন ম'া মাগৌন জাবায়নৌ। হৌমল্লাছৌ বৌড়ায়া ফিথৌরখো ছিংয়াওনৌ হাছুনায়ছৌই। ফিথৌরখোফ্রায় বৌড়ানি হাছুদৌইয়া ৰ' ৰ' গ'ল্লা বুড়িয়া বুংবায়নৌ "এ এ আং থাও লানায়াছৌ গৌগ্লৌই বায়গৌন হায়া। য়ৌৰৌই—হৌল্লানৌই,"—আখায়জৌংনৌ খৰোয়াও দাছৌম দৌংনৌ। থাংয়ৌইনৌ থাংয়ৌইনৌ হৌমল্লাছৌ মৌনছে দৌই গাখৌনাও বিবোখৌ লৌগৌ মৌনহৌই নায়ছৌইনৌ। বিবোরা বিনানাওখৌ থোল্লা লুন-লুন রুজুনছে-বাছে লানানৌই ফৌইনায় থানায়থায়, বিবোরা বিনা নাওখৌ ছৌংবায়নৌ। হ'া—মানৌ বাথ্রুম বুথ্রুম ফৌইখৌছৌই?। বিনানাওয়া বুংবায়না,—খাৰৌ

গাৰবায়হ্যায় ৩াং,—জাংনি জাওলিয়াজাং নাংদ্লায় নানাই। বিদি বুংনানাই বিবা বাশ্লোঠবা ফিথাৱখোনিক্রায় বাড়ায়নি হাছুদাইয়া ৰ' গলায় বায়না। "এ-এ, আং লাৱানায় থাওয়া গোজাৱনাছাই হ্যায়" বুংনানা, বুড়িয়া আখায়জাং নাজাওনানা ফানলায় বায়না। হামল্লাছা বিবোৱা বুংবায়নাং,—"জানাদাহ্যায় থিবা গাওনি জানায়লাংনায় লায়লথৰাছা থাবাথাং, ছৰদা বৰদা হোৱায়ছা ফাইফাথাং"? বিবোৱা বিদি বুংল্লা, বিনানাওয়া বুংবায়না, "আয়ঔ বে-ছুনিৱাখোনা গাৰবাদাং, বে-ছনিয়াছা মানফাইবায়"? হান্নানাই, দাৱ দাৱ ছছে খাৰশ্লায়ছানা। আৰ ছছে থাংনানাই হাছুদাইয়া ছেৰমায়ল্লা বুড়িয়া নাজাওনানাই ফানশ্লায়না। বি' বাদিনা বুড়িয়া বিনা ফিফানি ন'মানহাইবা থোফ্লাখো এংনানাই থাও গাপ্লাইনায় ফিথাৱখো বাদ্লানানাই নায়ল্লা বাড়ায়খোছা লংদাং হুগাৰবায়না আৰামা। বুড়িয়া বাড়ায়খো হুনানাই বাগা জানায়া খাই-বাম দাইবাম গাবক্রাম লায়থাৰ লায়বানা। বাগাজামালায় ন'। খালাম লায়খা। বাড়ায়—বুড়ি খালাও। ছান্নাইছা পানানাই ৰাগা জিমায়ল্লা বাড়ায় বুড়ি গ্রেং গ্রেং বায়জা জানায়ছাইনা।

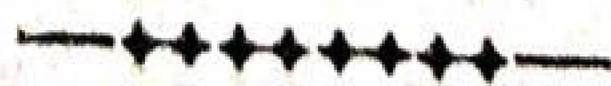
লোদোৰ পোদোৰ মতা মানুহৰ সাধু

এসময়ত এখন গাৱঁত এহাল বুঢ়া-বুঢ়ী আছিল। বুঢ়া-বুঢ়ীহালৰ কোনো ল'ৰা-ছোৱালী নাছিল। সেই কাৰণে বুঢ়া-বুঢ়ীৰ চিন্তা। এদিনাখন বুঢ়ীয়ে বুঢ়াক কলে,—"বুঢ়া! বুঢ়া!! আমাৰ কপালত ল'ৰা-ছোৱালী নাই যেতিয়া, ভাটৌ পোৱালী এটাক মোক আনিদে, মই তাকেই পুহি মাত লগাওঁ।" বুঢ়াই কিন্তু বুঢ়ীৰ কথাত স ান মন দিয়া নাই। বুঢ়াই বুঢ়ীৰ কথাত মন নকৰা দেখি বুঢ়ীয়ে আন মানুহৰ আগত ভাটৌ পোৱালীৰ কথা কৈ ফুৰিব ধৰিলে। বুঢ়াই কথাযাৰ বেয়া হব ভাবি এদিনাখন নিজেই এটা ভাটৌ পোৱালি আনি বুঢ়ীক দিলেহি। ভাটৌ পোৱালীটো পাই বুঢ়ীৰ মনত আনন্দৰ ঠাই নাই। ঘৰৰ ওচৰত থকা আহঁত গছৰ খেৰোঙত ৰাখি ভাটৌ পোৱালীটোক বুঢ়ীয়ে পোহপাল কৰিব ধৰিলে। এদিন দুদিনকৈ কিছুদিনৰ ভিতৰতে ভাটৌ পোৱালীটো ডাঙৰ হব ধৰিলে। পোৱালীটোলৈ বুঢ়ীৰ মৰম আদৰৰ সীমা নাই। মাছ পায়, মাছ খুৱায়। মঙহ পায়, মঙহ খুৱায়। ঘৰত কেতিয়াবা মুৰুগী মাৰিলেও ভাল ভাল মঙহ-বিলাক ভাটৌ পোৱালীটোক খুৱায়। বুঢ়ীৰ এইবোৰ আচৰণত বুঢ়াৰ মঙহৰ ভাগ কম পৰা দেখি পেটে পেটে খং। এদিনাখন বুঢ়ী ঘৰত নথকাত বুঢ়াই ভাটৌ পোৱালীটোক মাৰি খোৰোঙত নিজেই সোমাই থাকিল। বুঢ়ীয়ে যেতিয়া ভাটৌলৈ বুলি ভাতলৈ যায়, ভাটৌ বেশী বুঢ়াই ভিতৰৰ পৰা মাত দিয়ে, থ...থ...বুলি মাত শুনি বুঢ়ীৰ আনন্দত ঠাই

নাই। ভাটৌ পোৱালীটো কেতিয়াবাই ডাঙৰ হ'ল। ভাত আগবঢ়াই দি বুঢ়ীয়ে সোধে। "ভাটৌ, ভাত লাগিব ?" ভাটৌবেশী বুঢ়াই ভিতৰৰ পৰা মাত দিয়ে,—থ, থ। বুঢ়ীয়ে দৌৰি গৈ আকৌ ভাত আনি ভাটৌক দিয়ে। ভাটৌ বেশী বুঢ়াই তাকো একে নিমিষতে শেষ কৰে। অলপ পিছতে বুঢ়ীয়ে আকৌ সুধিলে, ভাটৌবেশী বুঢ়াই ভিতৰৰ পৰা ভাত লগা ইঙ্গিত দি আকৌ মাত দিলে,—থ . থ বুলি। কিন্তু বুঢ়ীৰ এইবাৰ সন্দেহ হ'ল। ভাটৌটো কিমান ডাঙৰ হ'ল বুলি হাত ভৰাই বুঢ়াকহে ধৰা পেলালে। বুঢ়ীৰ খং আৰু অভিমানত ঠাই নাই। বুঢ়ী গোঙোৰাই উঠিল। গিৰিয়েক বুঢ়াক গালি শপনি পাৰি, বুঢ়াক এৰি থৈ যি বাটেৰে আহিছে সেই বাটেৰে যাবলৈ ওলাল।

বুঢ়ীয়ে নিজে পোহা এৰি পলুৰ বাহৰ টোপা (খাং) আৰু নিজৰ কাপোৰ কানি উলিয়াব ধৰিলে। বুঢ়াই নামাতা নোবোলাকৈ মনে মনে বুঢ়ীৰ টোপাত সোমাই থাকিব। বুঢ়ীয়ে টোপাটো বোকোচাত কৰি মাকৰ ঘৰমুৱা হ'ল। খং অভিমান আৰু লাজত বুঢ়ী গৈ আছে। এনেতে টোপাৰ ভিতৰত বুঢ়াৰ পেছাব কৰা লাগিল। বেচেৰা বুঢ়াই নিৰুপায় হৈ টোপাৰ ভিতৰতে পেছাব কৰি দিলে। বুঢ়াৰ পেছাব টপ্ টপ্কৈ পৰিব ধৰিছে। বুঢ়ীয়ে ভাবিছে। "অ' তেল লৈ অহাটোৰে কেনেবাকৈ পৰি গল ।" বুঢ়ীয়ে এখন হাতেৰে আঁজলি পাতিছে আৰু মূৰত লৈছে। হঠাৎ নদীৰ ঘাটত বুঢ়ীয়ে বায়েকক দেখা পালে। বায়েকে ভনীয়েকৰ অৱস্থা

দেখা পাই স্নানিলত বুঢ়ীয়ে গিৰিয়েকৰ লগত ক' জয়া কৰি ললাই অহাৰ কথা কলে। এনেতে বুঢ়াৰ পেছাব আকৌ টপ্ টপ্কৈ পৰিল। তেতিয়া বুঢ়ীৰ বায়েকে সুধিলে,—"কি পৰিল এইবোৰ তোৰ টোপাৰ পৰা?" "এ...এ...মই টোপোলাত তেল লৈ আহিছোঁ, আকৌ পৰিল হবপায়" বুলি আকৌ আকৌ হাত আঞ্জলি পাতি বুঢ়ীয়ে মূৰত দিলে। তেতিয়া বুঢ়ীৰ বায়েকে কলে, "জানোচা আনিব লগা বস্তু বৈ গা-গাৰি থকা মতা মানুহে আহিল?" বায়েকে তেনেকৈ কলে, বুঢ়ীয়ে, "অ' পাপী আহি পালে নেকি?" খৰ ধৰকৈ দৌৰিব ধৰে। আৰু কিছুদূৰ যায়। টোপোৰ পৰা বুঢ়াৰ পেছাব টপ্ টপ্কৈ পৰিলে, হাতেৰে আঞ্জলি ধৰি মূৰত লয়। বায়েকে কয়, "কব নোৱাৰিছোঁদে তোৰ কথা, যাক এৰি আহিছ সেয়ে আহিল হবপায়।" "অ' পাপীয়ে আহি পালে নেকি" বুলি বুঢ়ীয়ে আকৌ খৰ-ধৰকৈ কিছুদূৰ দৌৰে। এনেতে ঘৰ পালে। বুঢ়ীয়ে টোপাৰ তেল কিমান পৰিল বুলি চাই বুঢ়াক হে দেখা পালে। বুঢ়ীৰ খং এখোপ চৰিল। খং চৰা হলেই বা কি হব? বুঢ়া-বুঢ়ীৰ বয়স হৈছে। কিছুদিনৰ পিছত সকলো খং পৰিত্যাগ কৰি আকৌ আগৰ দৰে সংসাৰ যাপন কৰি থাকিল।

ৰাওনা-ৰাওনী ছ'ল ৰাথা

(ৰাওনা-ৰাওনীৰ চুটি সাধুকথা)

গোদো গোদায় দাব্ছে গামিয়াও বিদা বিনানাও জোৰাছে দংয়োমোন্নো আৰোমা । ফিছাব ছানোইবো দেৰনানোই হাবানি বোইছো জাবায় । ববেথানি বিদায়া বিনানাওখো গোছোথোয়ানোন্নো । বিদায়া বিনানাওখো হাবা খালামনো খালাৰ খালাম খামাবায় । হাথাছুনিনি থাখায় ছিথ্লায়াও মায়লাম দোং । হোমব্লাছো ৰাওনো বিবোইয়া দাওহোদোংনো আৰোমা । "হায়···হায়···হা···।" দাজা দাও, দাজা···। জোংহা আবোই আবো ৰাওনা ৰাওনী মোনহা হাবা হাবা জাগোন : বিনি মায়ছো । ৰাওনীয়া বে-খোৰাংখো বিবোইনিফ্রায় খোনানানোই গোমোবায়নো । আৰোলাংছুনিয়া বিদানিফ্রায় খাৰগোনো থাখায় ছোর্গায়াও বিৰলাংনায়ছোইনো । হোমব্লাছো বিখো ন্লুৰ নানোই বিদা ৰাওনায়াবো বিনানাওনি খিথু খিথু হোছো লাংনায়ছোইনো । ৰাওনীয়া "খিথু ফোইদ্লানোই নোই, মোনগোনানোং, বিমানি ফিছায় !" বুংনানোই অখ্রং ছায়াও জোমোই ছেৰ ছেৰ খাৰথোমায়োনো আৰোমা । ৰাওনায়া লাজিনাংনানোই ছোগোম খায়োনো । দা-বিনিথায়ন্নো ৰাওনীনি খিথু-ফোইদ্লানানোই অথামোক্লাম নায়াও ৰাওনায়া বিখ্লো মাওলায় জাছে অখ্রংছায়াও ছোগোম ফপ্ৰো ।

ৰাওনা-ৰাওনী আৰু আকাশৰ বিজুলী ঢেৰেকনি

অতি পুৰণি কালত ৰাওনা ৰাওনী নামে এহাল ককাই আৰু ভনীয়েক আছিল। সিহঁত দুয়ো ডাঙৰ হৈ বিয়াৰ বয়স হ'ল; কিন্তু ককায়েকে ভনীয়েকক মনে মনে ভাল পাইছিল। ৰাওনাই ভনীয়েকক বিয়া কৰাবৰ কাৰণে গুপুতে দিন থিৰাং কৰিলে। বিয়াৰ বাবে ৰাইজক "হাথাছুনি" (ভোজ-ভাত) দিবলৈ চোতালত ধান মেলি দিছে। ৰাওনীৰ আবুয়েকে ধানত চৰাই খেদি আছে! 'হায় · হায়···হা'। দাজা !···দাও !!··· দাজা !!!···জীংহা আবাই—আবৌ ৰাওনা ৰাওনী মীনহা হাবা জাগান বিনি মায়ছা।" "হা—হা—হা। নেখাবা চৰাই, ধান নেখাবা চৰাই, ধান নেখাবা। আমাৰ নাতি নাতিনীহঁত ৰাওনা ৰাওনীহঁতৰ বিয়া হব; তাৰ বাবেহে ধান।" ধানত চৰাই খেদি থকা আবুয়েকৰ পৰা এই কথা শুনি ৰাওনীয়ে আচৰিত হ'ল, আৰু দুষ্ট ককায়েকৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ আকাশত উৰি গ'ল। ৰাওনাই মনৰ আশা পলুৱাব নোৱাৰি, ৰাওনীৰ পিছে পিছে খেদি গ'ল। ৰাওনীয়ে খং আৰু ধিকাৰত "বিথু ফাইদ্‌লা নানৈ, নাই! মানগান্না নাং বিমানি ফিছায়।" টিকা দেখুৱাই, ককায়েকক মাকৰ লগত অশ্লীল ভাষাৰে সম্বন্ধৰ গালি দি আকাশৰ ওপৰেদি মেঘৰ আৰে আৰে পলাব ধৰিলে। তাকে দেখি ৰাওনাই লাজ আৰু অভিমানত

গৰ্জ্জি উঠিল। সেয়েহে আজিও আকাশত ৰাওনীয়ে টিকা দেখুৱাই বিজুলী চমকায় আৰু বাওনাই মেদিনী কপাই গৰ্জ্জি থাকে।

—:++:—

সামৰণি টোকা

বড়ো-কছাৰীৰ জন সাহিত্যত অসমীয়া লিপিৰে লিখা বড়ো ভাষাৰ নিদৰ্শনবোৰত কোনো ধ্বনিতত্ত্বৰ জটিলতা আৰোপ নকৰাকৈয়ে সাধাৰণ লিখন ৰীতিকে অৱলম্বন কৰা হৈছে। ছপাশালৰ কৰ্ম্মচাৰীসকলৰ পূৰ্ণ সহযোগিতা আৰু আমাৰ চেষ্টাৰ সমন্বয়ত সামান্য ভাৱে নিদৰ্শন দিয়ে ক্ষান্ত থকা হ'ল। লিখকৰ পৰবৰ্ত্তী পুথিত আৰু পৰিবৰ্দ্ধিত সংস্কৰণত ৰাইজৰ অভিমত অনুকূলে বিষয়-বস্তু, কলা-কৌশল বহলাবৰ আশা থাকিল।

BORO HARINI METAI ARŌ COLOBATA.

(Folksongs and Folktales from the Boro-Kachari people)

[Intended as an Appendix to **Shri Bhabendra Narzi's Boro Kacharir Jana Sahitya**]

By :

Prof. Pramod Chandra Bhattacharya, M.A.
of B. Borooah College, Govt. Research Scholar, Gauhati University.

GAUHATI, ASSAM.

BORO HARINI METAI ARŌ COLOBATA.

(Folksongs and Folktales from the Boro-Kachari people)

O.O. The following specimens of Boro-Kachari folksongs and folktales occur in Shri Bhabendra Narzi's "Boro-Kacharir Jana Sahitya" (*Folk-literature of the Boro-Kacharis*) which is a representative and pioneer attempt on the part of an enlightened Boro youth. After the sudden demise of my teacher and guide Dr. B. Kakati in 1952, Dr. B. K. Barua was kind enough to be a guide in my research work. Shri Bhabendra Narzi has been always with me in my endeavour to learn and to analyse the language as it is spoken by him. The School of Linguistics, organized jointly by the Rockepheller Foundation of U.S.A. and the Government of India at the Deccan College, Poona, invited Shri Narzi as a Boro informant and I, with a batch of students,

worked in the Field-method of Boro Linguistics with an eminent Scholar like Prof. John Burton-Page. Dr. William Mc. Cormack, Dr. Suniti Kumar Chatterji, Dr. Sukumar Sen, Dr. S. M. Katre, Dr. W. Bright, Dr. P. B. Pandit, Dr. M. Hussain Khan joined the different sessions of the School of Linguistics and encouraged Shri Narzi and me to cultivate this fertile land of Sino-Tibetan linguistics and culture. Primarily at the earnest demand of Dr. Praphulladatta Goswami, Shri Narzi has been able to write this book after the model of the former's *Asamiyā Jana Sāhitya* and I, as duty bound, have rendered the specimens into simple English designed for a wider horizon. I have followed here a simpler way of transcription with a modest rendering. The Boro language has significant tones. But in music and singing, tones on utterance level are not maintained. I have marked here the tones on utterance level. The transcription is in accordance with the I. P. A. alphabet slightly modified to suit the press.

I. O. The Boro language possesses the following segmental phonemes : /p, t, k, g, b.

d, m, n, ṅ, l, r, c, z, i, e, a, o, ō, u/. /p, t, k/ are strongly aspirated at the beginning and the middle of a syllable. Before high vowels, /p, t, k/ are spirantized to a greater degree and become unvoiced bilabial/ alveolar/ velar affricates respectively. Finally /p, t, k/ become unaspirated ejective plosives without re-leases. /c, z/ are alveolo-palatal fricatives with a considerable range. Except /ṅ/, all other con-sonant and vowel phonemes are heard initially in a syllable. Syllabic division is only necessary to ascertain the significant tones which have been analysed through minimal pairs. /i, o/ have allophones of the nature of semi-vowels (j, w) which are heard as syllable finals in mid or low tones, /o/ has two other allophones, (ɔ) and (o) with half-open and half-close posi-tions within a certain range. /ō/ is an unro-unded high-mid back vowel uttered with slightly spread or almost neutral lip position. It has allophones within a range from high-mid to mid position.

Length and stress are subordinate to tones. The vowel length is an attribute to tone. The syllable-stress, which is dominantly initial, always falls on the basic stem-morphemes,

never on the affixes or modifiers. The glottal stop is a tonal feature associated usually with high tone. There are three significant tones ; high, low, and mid. For monosyllables: (a) high pitch rising from mid or low to high is marked with (ʹ) placed before the initial letter of the syllable; (b) low pitch falling from mid to low or high to low is marked with (ˎ) placed before the syllable; (c) mid pitch with mid level utterance is left unmarked. For disyllables we have a high pitch which signifies rise from mid to high or low to high in respect of the second syllable; tone pattern being mid and rise (-ʹ); (b) low pitch which signifies fall from mid to low or high to low in respect of the second syllable; tone pattern is mid and fall (- ˎ) ; (c) mid pitch of both syllables is left unmarked. In words of more than one or two syllables the tone-mark is placed before the tone-bearing syllable.

1.1. The above statements have been subjected to continuous scrutiny. I am thankful to my teachers Dr. H. A. Gleason, Jr. and Prof. Edward Dimock of the School of Linguistics, Poona, for their useful criticism.

In addition to this, numerous suggestions came from Shri Rup Nath Brahma, Minister, Government of Assam, Dr. Suniti Kumar Chatterji, Shri P.K. Singha Roy, Rev. Halvorsrud, Mr. Robbins Burling and Dr. Robert Shafer in many an occasion. I hope before too long to present my full and lengthy phonemic analysis of the spoken Boro.

2.0. Without dealing with the themes and linguistic charms of folksongs and tales, I give below the text first according to the order of Shri Narzi's book and secondly the meaning with an eye to the context of situation. These folksongs and folktales naturally enough represent various trends of Boro society thriving in the hills and plains of Assam ; and I a m confident, a moderate discussion of these topics is in the *Introduction* of the main book by a competent scholar like Dr. Praphulladatta Goswami, in addition to the discussion that occurs in the main body of this book.

At the Bihu Festival

1. bibōnaṅpōr :
   'ukum becani kaṅkoma
   he dōhōrōm 'ai
   liṅgrikōcō laṅgōn 'kōma !

   bigumōi : 'cōi 'cōi 'cōi'ma daduri
   'ri 'ri 'ri
   dor paṅte paṅte
   kona lai'ōi lai'ōi
   calipra ˎundu gaduri
   calipra ˎundu gaduri.

   Wife's younger sisters :—
   The cockroach on the roof of
   (our) house ;
   is it that one is coming to take
   away our lame mother ?
   Help us O God !

   Elder sister's husband :—
   Go away, go away,
   you bitches that suffer from itch ;
   these younger wicked ones
   noted as sleep-mongers
   are lying yet on their beds ;
   taking advantage of the corners
   of their house behind close doors.

2. lao 'za pantao 'za
   bōcōr bōcōr er hanza hanza
   bimani kiter pipani kiter,
   nōṅ cōr zagōn halua gidir.

bima gaide badi ˛da˛za
pipa bolod badi ˛za.
bari konaiao ˛doṅ embu boṅgōla.
bibadi ˛za gidir zoṅgōla.

Eat you gourd, eat you brinjal,
let there be increase in your herd,
year by year.
Contrary to your mother, contrary to your father,
you will be a bigger bullock.
Don't be short-statured like your mother,
be a big bullock like your father.
You ought to be sleek long and tall,
like the frog that dwells in the corner of
our homestead.

3. digiliti mōcouni muli
dudali ˛zagōn gai kukili
digiliti laoti kri kri ganti,
zōṅni mōcoua ˛zagōn bolod zati.
zanai noṅa gaide tepra,
marka zagōn palōni behra.

The digoloti is a herb for the cattle,
the kopili cow will give more milk;
the stick of digoloti has many a knot,
our cattle will all be bullock-type,
they will not be short and stunted,
but will they be gigantic in the herd.

4. bizamadōi :—

burbulia burbulia
´bōicagō ´bōtōrao
nōṅzamadoi ´pōidōṅmōn.
zou doṅo na gōilia.
zou doṅo na gōilia.

bikunzō :—

bakri aganni gonca
dohai lōṅ zōbca.

Son in-law :

The **burbulia** insect
comes out in the spring season;
your son-in-law has come ;
O mother-in-law !
Is there any more rice-beer or not ?
If there be any left for him !

Mother-in-law :

O there are weaving tools
on the store-house side.
(Had you been a little earlier !)
We had finished the rice-beer
a little while ago.

5. cengra :

hazō koroni hololoka
aṅzōṅ rai´zō ´zagōna nōṅ loka.

cikla : ada ha'tai calini
tao dingrilo nōṅ bai'ka.
acan muta gōzōṅ
lō lo nōṅ dōnka.

Youth : The **hololoka vegetable**
grows on the hill ;
(so you grow in my heart)
you are the only maiden
who happens to be the mate of my life.

Maiden : O my elder one (lover) !
you shall purchase
a bottle of scented oil
from the market,
a pair of bracelets
and a dazzling garland for me.

6. bari konani udaci
ada aṅkou ziṅga daci ;
oua burkani oua bika,
nōṅzōṅ rai'zo 'zagōna aṅloka.

The bitter creeper (udaci)
from the corner of the homestead,
O my elder one !
Don't be melancholy,
do not worry about me.

The bosom of the **bholuka** bamboo,
I will be the only one
to join you in family-life.

7. bilō budaṅni na biṅci
ai͵o nōṅlai ma ece dam bici ;
nōṅkou laṅnōbla
naṅlaigou bangace taka ;
habab gōrib gundraia
zalaigōn za´lai zaka

The kholihol fish from tanks and ponds,
Ah ! why you are so costly ?
It will require a pair of bags
full of silver coins to have you.
What will be the fate of poor people ?

8. Oi bibōnaṅ go´dai agōi
mōnbari-bibari,
pōi mocani conapōr
boi͵bō cari cari
ai bibōnaṅ godai
nōṅcōr mōcaiabla habab
zebō mōnabōla
daoraibō gao͵lia mōnbō gao͵lia
mōnbari bibari bibōnaṅ goddoi
nōṅcini dao͵kounō greohōnzace
gaonō´cōi aṅ

ai anni cona mōnbari bibari
pōidō nōṅcōr boibō cari cari.
ronza ´nai bōtōr gōdan bōi´cagu
mōnbari bibari bibōnaṅ godai,
pōi mōcani conapōr boi bō cari cari.
ai bibōnaṅ godai
nōṅcōr pōi´abla habab zebō horabōla
nōṅ nao bō cōṅla binaobō cōṅla
mōnbari bibari bibōnaṅ godai
nōṅcini omakou hugugu hōnzace
gaonō´cōi aṅ.

O my younger ones,
O my dear sisters-in-law,
Monbari-Bibari,
Come along, O my sweet ones !
All of you come in a row to dance.
O my younger sisters-in-law !
if you do not agree to dance,
and you offer me nothing,
then I will neither shoot the peacock,
nor will I shoot other birds ;
(Though I have come for shooting)
Listen to me, my younger ones,
Monbari-Bibari,
I will shoot down your household,
cocks and hens.
O my sweet **Monbari-Bibari,**
come along, all of you in a row.

In such days of rejoicing,
in our new spring festival (Bolcagu),
let us dance together forming rows.
But if you neither agree to come,
nor give me something,
I will not ask you. I will ask none,
but will I shoot down your tame swine.

9. pipaṅ˴ao bananōi bika pōzob pōzob
zugugu zugugu dao˴tu gabdōṅ
honōi agōi dukaru
dao˴tu gabdōṅ.
dao˴tu gabdōṅ agōi
mōinagurini ceoari ziucona.
zati baci baci houa baci baci
picai zobōla pab naṅgōn agōi
pab naṅgōn.
pab naṅgōn agōi
mōinagurini ceoari ziucona.
okapōr ˊbōicakni dōizōṅ honōi ai˴o
zōˊmōi naiˊdao naiˊdao dao˴bō laigou honōi,
zuli laiōi laiōi na kurca.
na kurca na kurca agōi
mōinagurini ceo˴ari ziu cona.
aṅkoulai gazri dacan agōi
nōṅkou˴bō gazri cona,
rao˴nibō nōṅō noṅa agōi
rao˴nibō aṅbō noṅa,

coṅcarˎao tabōla
gazri mōzaṅ zōṅnō zuli zagōn agōi
mōinagurini ceoˎari ziu cona.

The dove has uttered a sad note
seated on the tree with his bosom swollen.

Look around ! O my sweet one, **Ceoari,**
O my life-mate from the **Moinaguri** village,
that dove has uttered a sorrowful note.

If you select your bridegroom
respective of caste and creed,
you will be a victim of sin,
O my darling, you will dip into sin,
O my sweet one, hailing from the
village **Moinaguri**

The moon is rising with an eye
to the clouds that hover over
the water of the month of Bohag
The **nara** fish moves in the water
in a pair ;
O you, my darling, hailing from the
village Moinaguri,
do not think of me otherwise,
I will not think of you that way ;
you at pı esent belong to nobody,
I also now belong to none.
If we are to ren ain in this world,
the good and bad will combine
in a domestic life.
O my darling, hailing from the village Moinaguri.

10. ronzadō de lepōr 'ai apapōr
gō dan bōcōrni bōi'cagu͵ao,
gōdan bōcōrni bōi'cagu͵ao.

eb oṅ embua gabbō 'laigou
cuni kapal'ni halua deha͵ha,
dōi dlaṅ bōtōra coupōi lailaigou
roṅza cradō zōṅnia halua zambania
gōdan bōcōrni bōi'cagu͵ao,
gōdan bōcōrni bōi'cagu͵ao.

dao͵dla gicirblanō mōcou haluakou
pōza naṅō.

oka naibōlanō naṅgōl zoṅgal
zōṅ kamdlai naṅō.

hal maōi maōi kodal zaoōi zaoōi
decni radabkou raki rōṅa zōṅlai.

laka rōṅōi lao͵ti noṅabōla
͵dao gāṅa cōli tara.

roṅ zadō de lepōr 'ai apapōr
gōdan bōcōrni bōi'cagu͵ao,
gōdan bōcōrni bōi'cagu͵ao.

dōhōrōmao oraibō mōnza laṅgōn,
pab͵ao cannōi zōṅ cungri naṅgōn,
ronzadō de lepōr 'ai apapōr,
gōdan bōcōrni bōi'cagu͵ao,
gōdan bōcōrni bōi'cagu͵ao.

Be merry, be merry,
O my parents respected !
Rejoice at this **Boicagu.**
of the month of **Bohag,**
which marks our new year.
The frogs are crying with a tune
echoing **torot torot.**
For us the wretched cultivator,
the rainy season,
the period of labour and toil,
is approaching.
Oh ! We are illiterate farmers ;
let us rejoice at our **Boicagu**
for the last time in this year,
that begins with this festival.
No sooner the cock crows in the morn,
we must rouse our bullocks,
and make them ready
for the struggle in the field
with our age-old ploughs and yokes.
We are not acquainted
with the news of this world
as we are too busy with
our sowing and reaping.
As we do not have book knowledge,
we are to replace the pen with our stick.
So my respected parents,
rejoice at these new year Boicagu days.
Lead a life of virtue and truth ;
if you indulge in vice, you will have

to repent soon for your misdeed,
So my respected ones,
rejoice, do rejoice at
this **Boicagu** of our new year.

Lullabies and Nursery rhymes

11. 'Ōi du du 'pōi 'pōi
'ōi dudu 'pōi ;
nōṅ pōiabla talir taice hor
talir taice horabla
talir tainōi hor.
'Oi dudu 'pōi 'pōi
'Ōi dudu 'pōi.

O my dear moon '
come, come along to me;
if you do not do so,
give me a banana ;
if you do not give me one,
then must you give me two bananas.
O my dear moon,
do come to me.

12. bogolorit geb geb
aṅni aboua gabla zaiō
kuga gageb kuga gageb
kuga gageb.

The bird **bogolorit (gugliga*n*g)**
cries in an odd manner,
sounding **geb geb** ;
so my grandson cries,
his face becomes flat
and ugly, just like the bird.

13. 'ōṅ kam coṅ co*n*
'ō*n*'kri co*n* co*n* ;
noza noza ;
ali dan dan,
ōrōi'bō lama gōia
horōi' bō lama gōia
tu zō*n*ha ka*n*'krai kono'hōini
zogno zogno zogno.

Prepare (cook) boiled rice,
do prepare curry ;
eat as much as you can.
trace out a road to travel ;
there is no way hither,
there is no way thither.
Let us go to search out crabs.
Ah ! Let us go ahead.

[**zogno zogno zogno : echo-words**]

Children's 'game-songs

14. (a) acou bicou gōmbri bizou
calda^{n} mada^{n} ao a da^{n}
zuzai paneo 'cri^{n} craigo.

This game-song, rather a game-formula, is favourite with the young children who play in a group by spreading the back of their hands on the ground. One of them utters words of this formula song distributing on every hand striking with his fist. The exact sense is difficult to put in English. But the twelve words that constitute this formula are distributed on each hand one by one.

acou bicou :— echo-words in Boro.
calda^{n} mada^{n} aoa da^{n} : echo words in Boro.
gōmbri bizou = (literally) the forepart of a creeper (Assamese : ghumoru)
zuzai paneo = powder or broken material from rejected paddy or corn.
cri^{n} craigo = (literally) all are fallen down.

A game-song of this type is also heard among Assamese speakers in the villages.

14. (b) hele tele ta^{n}'ku tili
lai la'pa.

This is a swimming song sung during the bathing time in ponds and rivers. These six words are counted by the young swimmers who dive into water often as a game.

The rendering of this utterance is equivalent to : Hello ! hello ! the tobacco-field ! there are *lai* and *lapha* vegetables.

14. (c) amōl demōl korimōl
daoca kati mahadōi
kukur kati dil dim.

This is a counting song sung by swimmers in the water. These nine words are distributed one by one among the swimmers and the last one becomes the 'sinner'. He must touch one of his companions in order to wash away his sin.

The approximate rendering of the above song is :—

Come on, let us play !
We shall offer chickens to Mahadeo,
shall we cut a dog, shall we
give the heart of it.

The song is interspersed with a few Assamese words and expressions. The first line of the original song is an exclamatory expression meaning something like a call for the game.

14. (d) a'tiṅ gōlao a'kai gōlao
pan peoali 'priu 'priu.

This song is sung by the children who revel at a rainy bath.

Hands are long, legs too ;
the kingfisher is crying
echoing **phriu phriu**.

Marriage-Songs

According to Shri Bhabendra Narzi's *Boro Kacharir Jana Sahitya*, there are more than five types of

marriages prevalent in old and new Boro-Kachari society. The first song is of a joking nature attributed to a bridegroom who volunteers to offer a form of marriage where he is to remain in the bride's house as a dependent upon his father-in-law and mother-in-law. Other songs are related to socio-ceremonial marriages. The marriage by capture presupposes romantic affair and courtship. The first ten folksongs of this collection are attributed to the *Boicagu* (Boro Bihu) festival celebrated in the Spring corresponding to the Assamese and pan-Indian month of Bohag (Skt. *Vaisākha*) This festival with its music and dances often proves to be a gateway to marriage.

· I limit my analysis of all these folksongs from social and cultural standpoints for the sake of linguistic economy. It should however be noted that the Boro-Kachari society is primarily patriarchial in contrast to that of the Khasis and the Garos of Assam who are matriarchal neighbouring tribes.

15. cat ceoa gende reoa
coiti coiti nōṅ badi
houakou aṅnō naṅa.

I bow to you, O the·creeper,
that smells so bad.
Once thrice nay seven times do I bow
in the name of truth,
I need you never.

This is an expression by the bride, young or aged, against the incoming bridegroom who may be a fresh youth or a widower.

16. teb teparia teb tepaiō
guma daoraia haba zaiō.

The grass hoppers strike their wings
against each other ;
thus they manage to perform their
marriage link.
(But what a contrast to men !)

17. ′mōitaṅ megoṅ ciṅ′gridaba
cōinoṅa douba patra
eṅkur kariao ondlazrao
hōgōn arōma.

The soury vegetable known
as *moithang* (mesta),
and the other kind known as *cingri* (cengeri)
will not please you as palatable curries in a marriage feast.
you are a wicked one !
Alright ! Shall I put some rice-powder in the curry prepared out of broken rice !

18. haba zeṅlap aiōi zeṅlap
canba gōlaoni dinao aiōi dinao

O my mother ! O my dear one !
The marriage is splendid and fair,
in such a long day of the weather,
in such a long day of early spring.

A Boro marriage is splendid in the days of early spring, i.e., the month of Phāgun, (February-March).

19. ukum becani cilimala
o aiō cilimala.
oi houa mōzaṅ nōṅni habani zoualai
melema melema.

O the scorpion moving on the inner roof-shed of our house!
O you noble one! you fair groom!
the wine, you have offered us in your wedding, is bad and watery.

20. maru dubcaṅni olodot olodot
dum daoōini oma bedot oma bedot

The *ol kochu* grown on the high land;
(O you bridegroom!)
You should have offered us pork from the superior pig (daoōi).
But what a contrast is!
You have given us pork from an inferior type.

Olodot—is a vegetable food of the arum type. In Assamese it is known as *ol kochu*.

21. enzur konani gōmōtiṅ
oi houa mōzaṅ nōṅni habani
zoualai koltiṅ tiṅ.

The insect *gomothing* (*kumoti*) that dwells in the corner of a wall ;
O you bridegroom fair !
The wine you are offering us in your wedding is sour to the extreme.

22. harca houanō horakōi horakōi,
garo houanō horakōi horakōi,
mepal houanō horakōi horakōi,
dagabcōi aiōi dagabcōi.

O you bride !
We have not given you in a marriage
to a caste Hindu youth ;
neither you are given to a Garo,
nor to a Nepali ;
so you should weep no more,
weep no more.

23. atiṅ gazōb hatai orzōb
akaini paoa zaiakōi
atiṅni paoa zaiakōi
raizō patalkou zahōidō
aiōi zahōidō.
kōizima tōbō kōdōizō
mancia taiō go giatizōṅ
dagabcōi aiōi dagabcōi
nōma nōmpaia dao omabadi
homna horbai
laoti goṅçe paga dōṅce

gotai kabai.
harca houanō horakōi horakōi.

Keep your space to the measure of your feet;
tighten up the teeth as well;
your motion of the hand is not proper;
your motion of the feet is not to the standard.
O young bride! you must live
a domestic life against the waves
of the world.
The ants prepare their food-store
with the help of their saliva;
men do live in the midst of their near and dear.
You should not weep, young bride,
your parents have given you out
like a hen or a sow.
They have given you a stick and a rope
to lead your life in this world.

Miscellaneous Songs

The following seven songs are full of jokes and jests.

24. 'cōi ... 'cōi cōi'ma pakiri ... ri ... ri ...
o ...... o ...... ohali,
gōlōi banaini bokali bokali.
hatai caliao taṅbōla,
pōica; gorce mōnbōla,
zalai lōṅlai topla bōnlai
agōi ca makani daogaṅ
dudali hei.

Go away, go away, O you spotted bitch!
O you, Ohali, the maid-servant!
You are carrying a baby on your back!
O you maid Ohali!
She had been to the market once,
and got a pice by luck.
She bought her food, purchased things to her need
and saved a raction out of that pice.
She is a young maid, a sweet one!
She hails from the northern area of our village.

25. aṅni muṅalai tapli budraṅ......
dran ada draṅ ... draṅ
ōṅkam zaiōi zaiōi
noa lai zalaṅbai laṅdaṅ padaṅ
gōdōba doṅomōn bakria goṅnōi coce.
da gōitarlia maozi mace.

My name is "*Broad-buttocked*" one.
O my elder one!
I have taken our rice-beer on and on!
My drinking is heavy and expensive
to such an extent that my houses are torn away
and scattered into pieces,
I had two and a half store-houses of grains,
but all are exhausted now.
Even a cat does not dwell in my house
for want of its eatables.

26 oi zet acarni reo reoa
o aiōi reo reoa hei.

ada lahani gol patolkou,
zanaiano zaniano
hataiacō reolai lañrai
o aiōi hataiaco reolai lañbai.

The burning sunshine
in the months of *Zeth* and *Ahar*.
O my mother respected,
the burning sunshine;
my teeth feel irritation
to chew the betel nuts and leaves
offered by our elder ones.

27 hatorki roto roto
taṅku topola,
ali kanai houaia
haṅtu tepōla.

The stars are like the clods,
the bags are full of tobacco;
the man who is tracing the way
has his flat knees.

28. dubli gezerao mōcou pica
bagrum bagrum pekōraidōṅ.
O lepōr pekōraidōṅ.
zōṅ lagōni cikla palōceia
picai mōnōini
dubli gezerao zekai kobaizōṅno
dakōraidōṅ.

The calves are leaping and running
hither and thither in the middle of the field.
O my people! the calves are
leaping and running on.
The maidens of our village
are struggling with fishing tools, *zakhoi* and *khaloi*
because they are not married yet.

29. ōi ciali gōlōi bokali
gaieṅ guieṅ ludumai
bazōi contoli.

You are a vixen;
O you with a baby on your back;
You are demonstrating your body
which is fat and fleshy;
O you *Contoli*,
my elder sister-in-law (elder brother's wife).

30. (a) agōi :—ōi gumōi gumōi porbozorao
boṅpaṅ dannō taṅbōla taṅbōla,
na gōran bedor gōran
labō labō gumōi
aṅnōbō labō.

(b) bigumōi :—de, labōgan agōi,
bibōnaṅ godai,
maibrani zumai

zōcani mairoṅ
coṅka couka agōi
bibōnaṅ godai.

(c) agōi :—ōi gumōi gumōi
porbozorao boṅpaṅ dannai
pōica mōnbōla
acau kera lō daṅce
labō labō gumōi
pap ṅāṅgōn hei.

(d) bigumōi :—de labōgōn agōi bibōnaṅ godai
nōṅni baidem gōdōnakou
manzika huka agōi,
lō ganbla zinir naṅlaigōn.

(e) bigumōi :—taṅku cipri kona,
bariao tarege turage gainai
tara tura doṅ baoō bōla agōi
labōdō cōbcra laṅdini
'rōi cumōi ziu cona.

Wife's younger sister :—
O my elder brother-in-law,
you my elder one !
when you go to cut the trees for fuel
to the region, *Porbotzora*,
do bring me dry fish and meat ;
you must bring me,
my elder brother-in-law.

Elder sister's husband :—

O my younger sister-in-law,
I will bring you these things;
prepare for me the rice beer,
from the *bora* paddy,
and cook for me the rice
from the *zoha* paddy.
I will bring you these things.

Wife's younger sister :—

O my elder brother-in-law,
when you go to cut wood
to the region, *Porbotzora*,
buy for me the bracelets,
the earings and a necklace
with the money you get ;
otherwise you will be a sinner.

Elder sister's husband :—

Well, my younger sister-in-law,
will I bring you these things.
You will brush your curved neck
and wash it well ;
otherwise it will get dirt,
when you wear the necklace.

Elder sister's husband :—

If you donot get the fine tobacco-leaf
of the tiger-tail type,
you just collect some stems thereof;
prepare it for me,
my sweet voiced younger sister-in-law,
let me smoke the tobacco heavily
for the last time.

At the Kherai Ceremony

31. Oi ai pōi pōi apa pōi
zōṅni koroni zaṅcikou bōgar'pōi
taigirṅi bikoṅa koṅba
boro bōraini acarabō poṅba,

ba'toua bandouba cizouba dalaiba
ai tōi͵dōṅ ai'kou gar͵dōṅ
apaia pōi͵dōṅ apa'kou gar͵dōṅ
teo͵bō bura ba'tou moharaza'kou
puzinō garakōi zōṅō
daini giria dai kalamō
nimahani giria nimaha hōnaṅgou
acare kutnō bicare kut
'kola goruro boga dud'
ō'zōṅ cōr'kou puzigōn zōṅō,

kōria bōrai, kōria burikou puzigōn zōṅō
ō'zōṅ cōr'kou puzigōn zōṅō
bura ba'tou buri kamaika'kou puzi͵gōn
hazō'ni'ha gōtar lana͵nōi
dōica'ni dōi gōtar lana͵nōi
puzigōn zōṅō
ram tuloci'zōṅ puzigōn zōṅō
pica picou'kou ananōi lakinaṅgōn nōṅō
ō'zōṅ'hai cōr'kou puzigōn
bura ba'tou aileṅ kazi... ... ...

This is an invocation to the Supreme God and deities connected with the Kherai ceremony and worship

Come, Great Mother, come Great Father !
Remove the thorns and straws
that are still on our heads.
There are five rinds
of *Dillenis indica* (Assamese : *ou*) fruit ;
so also a Boro oldman has five customs.
There are five layers in the altar of
Bathou, the Supreme God,
as there are five veins in a *Cizu* tree.
My mother died and have I removed her
to the cremation ground ;
my father died and I have removed him
to the cremation ground ;
but we have not given up the worship
of Bathou, the Supreme King above us.
Those, who are inclined to faults, commit faults,
but those who are owners of mercy,
would show mercy.
There are faults in customs, there are faults
in consideration ;
but the black cow gives white milk.
Whom shall we worship here ?
We shall worship Khorias, the old god and
the goddess.
Whom shall we worship here ?
We shall worship the Great Father, Bathou
and the Mother Goddess, Kamakhya.

For their worship, we shall bring sacred soil
from the peak of a hill,
and shall fetch sacred water
from a rivulet.
We shall offer them *Ram Tulosi.*
O You God! O You Goddess! You must keep
Your children hale and hearty.
Whom shall we worship here? We shall worship
Bathou, the Old Supreme·········etc.

Ballad

32. dan'haṅ cu'haṅ a̖da baciram canmō'kaṅ
akra barini akrá bugdao
a̖da akra bugdao;
ha'zō koroao daoha naṅnō goraia
mab̄ar zōgdao.
d̄an'haṅ cu'haṅ a̖da baciram canmō'kaṅ
ta̖ṅa taṅ'laigōn ha'zō koroao
daoha naṅnō.
tōia tōilaigōn goṅgar teb̄lani a'kaiao
d̄an'haṅ cu'haṅ a̖da baciram canmōk'aṅ.

This is the specimen of a Boro ballad where the story of a warrior, named Bachiram, is narrated in brief. He fought against the Bhutias and sacrified his life in the battle to preserve the honour of his nation.

Cut them into pieces;
thrust your spear into them.

O my elder brother, Bachiram.
Your face is dazzling like the sun.
Charge your horse quickly, lash it with the cane,
the cane that is freshly brought
from the cane-grove.

Speed up to the battle that is going on
on the top of the hill.
Cut them into pieces;
thrust your spear into them.
O my elder brother, Bachiram
with your sunlight face.

To that battle on the hill-top,
those who have not yet marched
will all now march.
Those, who have not died in the hands of Bhutias,
will now embrace death.

Folktales (Colo bata)

Dao ringaoni colo bata

gṑdō gōdai dabce zaigaiao canōi bida poṅbai doṅomōnnō arōma. bidaia poṅbaikou garnanōi hura hura mōihurao taṅōmōnnō. cance kali poṅbaia bidakou buṅnaicōinō—adalōi, ada, nōṅ mōihurao taṅbla aṅkoubō laṅpa naṅgōnlōi ada. bidaia poṅbaikou hōnō--hagra guduao matō rōṅgō mōnhorō laibra nōṅloi agōi hōnnanōi. poṅbaia buṅo—hōit taṅpa targōnloi ada aṅ. laṅpaiabla pab naṅgon lōi ada. bidaia poṅbaikou hagraiao lokcapōr mōngōn noṅnanōi laṅpaia, poṅbaia arō taṅaibla nagar tara. embrabrakai bidaia poṅbaikou cance kali mōihurao laṅpa naicōi.

hōmblacōnō arōma bida poṅbai canōizōṅ moihurao taṅdōṅnō. taṅōinō taṅōinō nōniprai beceba gōzan taṅnanōi mōi'kōm dandali hagra mōnhōi naicōinō, be hagraiaonō mōi nagir naicōinō picōrō. bobekani cance mani hōdaori hōcaori hata hama nagir baiblabō mace berna mōi mōnakicōi. ōṅkam ukōi naizōṅ dōi gaṅnaizōṅ bida poṅbai canōibō meṅbai.

dehakou roi mōnbai. okroṅao cana gōilia. coṅcara cōnabha bilipaṅni mōkaṅ labai. gōcōm arō kōmcia canzaniprai coṅcarkou caglōb bōgō.

zaiga lananōi hor tanaṅcigou zabai. bontoni orgeṅ huṅnanōi, re orgeṅ ceraonō ōṅkam coṅzananōi hor tanō bonto butumnō hombai picōrō. rōhō rōhō orgeṅ cerao embo-nanōi ōṅkam coṅzadōṅnō arōma. ōṅkam zanai combla poṅbaia bidakou zahō hōlaṅ hōnhō hōlaṅ buṅdōṅnō—adalōi ada, da undubla aṅ gezerao zagōnlōi adade. poṅbaini kouraṅao bidaia ecebaṅ kōma laiakōi. bidaia kali gezer gezer buṅhō hōlaṅdōṅ. 'zalōi ma hōnnai zadōṅ hōnnanōi. zakaṅnanōi zela undunōcōi goma ma poṅbaia gezerao undunō nagirmarbai. bida poṅbai canōilo. bidaia poṅbaikou bōrōi gezerao putu laikou? bidaia gozo gomo zabai. hōmblacō toce lodob gondrai kanda labōnanōi orgeṅ tiṅzai emcerao hōconanōi bidaia buṅ-naicōi :—nōi agōi, nōṅ dania gezerao zadō. aṅ ōrōicerao zanōi cōihōnnanōi,, bida-poṅbai can-ōizōṅ undu lainaicōinō ōṅkam gōia dōi gōia meṅnaizōṅ zabzōṅ bidaia doceaonō tōp undu laṅbainō. natai poṅbaia gicoṅ-gacoṅ undu rōm zananōi doṅ. hora beceba 'toubai. coṅcara 'cri nizōm zabai. zeraobō zeroibō pet-put gōilia. bibadinō beceba gōbao horgezerao

poṅbaia zela undurōma-rōmi zaiō. eccaonō dabcetiṅ hagraniprai ho`do ho`do garama gidirzōṅ giru-baru cōrba cōṅhordōṅnō. ´cōr doṅ beo ?—hōnnanōi. bibadinō baocrōm baocrōm kontam. undu rōma rōmi zanai gikoa gur´lap bagdaonanōi cirizat mōnkaṅbainō.

arō gōzaṅcreo kōma karcaṅ kōmacunanōi kōnacoṅōnō arōma. malai bi´lai noṅnanōi. hōmblacō gōbaozōṅ bida poṅbai mairoṅ coṅkri panlu cōnanōi laṅnai zoloṅganiprai buṅhor dōṅnō. "aṅ doṅ. cika nahi kanda." o doṅ marōianōcō noṅnanōi bida poṅbainitiṅ daoga bōnai buhura lucu-lucur pao laṅpiṅ naicōinō. bibadinō doce gōbao tananōi domhok domhok kontam cōṅbao horlaibainō. doceia`cri nizōm. gōzaozoṅ be coṅkri, panlu, laṅnai toplaniprainō buṅhor baolaibainō "aṅ doṅ, bizi kanda." bidi buṅhorbla buhura lacōi paocai pinlaṅbainō. arō doce gōbao tananōi bibadinō cōṅhorbaolaibainō. doce gobao cre zocri nanōi, aglani badi domhok domhok kontam cōṅhor baolaibainō. hōmblabō boi zoloṅganiprainō, "aṅ doṅ, kucia culi kanda" buṅhor laibainō. o doṅmarōianōcō noṅnanōi buhura paocai pinlaṅbainō. hōmblacō gikoa kōnacoṅnō. baru-ru daorao railaibai taiō hōnnanōi raga-raga zoloṅgakou korocaniprai hanhor nanōi orao zo picriconzōbgarnaicōinō,

daorao rai lai horbai tanai kanda kunda cōr pōrkou. arō biniprai gikoa pōnaiˋ cri undu garnaicōinō. daniato daorao kalamgra gōiliabra noṅnanōi gikoa tōp unducri laṅbai. doce gōbao tananōi aglani badi buhura konce noṅa konnōi noṅa domhok kontam cōṅhor laibainō. gōia, dania raobō railaider hora kicōi. arō doce gōbao tananōi konce cōṅhor cra baoblabō raobō railai der horōi lai buhura tacōi daoga bōnaicōinō bida poṅbai undunaitiṅ.

katiao pōinanōi buhura nupōibai catam (gon kandazōṅ) undunai nubai hōmblacō buhura gezerni cacekou gōdōnaniprai mōdōmkou zananōi korokou galaṅ garnaicōinō. koroa kuga teo teo buṅbai tabainō. adalōi noao taṅbla aṅkoubō lanṅpa naṅgōn lōi ada pab naṅgōn. aṅ aikou nainō arō bazōikou nainō. ōzōṅ bidaia undu laṅnainiprai ciri mōnakōi. hōmblacō bidaia oka naici naici ciri mōnnanōi nubai ; poṅbaini mōdōma gōilia korolo doṅcōi. kugaia teo teo hōnbai tadōn. bidaia poṅbaini korokou bamkaṅnanōi, gabōi gabōi cōṅdōṅnō. ma zaˋkō agōi mā zaˋkō hōnnanōi poṅbaia muṅbō buṅnō rōṅlia, kali bikoulo buṅnō rōṅcigou, adalōi aṅkou laṅpa aṅ aikou nainō arō bazōikou nainō. hōmblacō bidaia cuṅgrikaṅnaicōi. poṅbaia ōṅkam zanainiprainō undubla gezerao

zanō nagirdōńmōn. parceniprai gaokounō gao diu diu zōńkaibai. hōmblacō palizōń pońbaini korokou batepnanōi bidaia no parce gōkrōi mōkańzabai. bidaia pońbaini korokou babla bidani bikuńao orklap hō'lańdōń. ōrōi babla ōrōi orklabō horōi babla horōi orklabō bidaia tōi rona roni zalai tarbai. cohainō haōini haiao eńnanōi dōnbla karao marao ontao batao buńō. adalōi ańkou da galań. pab nańgōn. ań aikou nainō arō bazōikou nainō. bidaia pońbaini dahaiao garnō haōini bapin laibai arō tańlaibai. bibadinō caza bańcin bidaia tańgacinō dońi. tańōinō tańōinō nokatihań mōnhōibla bidaia pońbaini korokou pańce bońpań gidir mōnhōi bainō. hōmblacō bidaia pońbaini korokou banainiprai eńnanōi, be bońpań kondrońao dōntonanōi buńnaicōinō. nōń beonō tatodō ań ai arō nōmbazōiku lińnalaini hōnnanōi bidaia gōkrōi notiń tańnaicōinō. hōmbla pońbaia bidakou ontao-bantao hocikrao gabzri hordōńnō. a..da...lōi....ań.... kō...bō...lań...pa....,ań...ai...kou...nai...nō.....a.. rō... ba-zōi .. kou .. nai... nō.

bidaia becenō gōzanao cōhōidōń ecenō ringao ringao gabzri hordōń. bidaia noao tańnanōi bima arō gaoni hōnzaonō kinta hōibla,

gabgu kugu mabar karbō naicōinō mōkaṅ nainō. natai nupōia kicōi. pōigou mani manci koroa gōilia. daomace dalaiao bardo bardo riṅgao riṅgao dao mace gabgacinō doṅ. adalōi aṅkoubō laṅpa. aṅ aikou nainō arō bazōikou nainō hōnnanōi. bima bida bibazōimōnha mōkaṅ nuōini dakrai dakrai bika couōi couōi gabnanōi notiṅ taṅpinnaicōinō.

da bikounō boroa daoriṅgao buṅō.

A tale of the bird, named 'Daoriṅgao'

In ancient time there lived two brothers at a place. The elder brother used to go for hunting alone leaving his younger brother at his home. One day the younger brother spoke to his elder brother :—"O my elder one, when you go for hunting, you please take me with you." The elder brother replied :—"O my younger one, what pleasure will you derive from going into the dense forest ?" The younger brother said :—"What do you say ? I will surely go, my elder one. If you do not take me, you will be a sinner."

The elder brother thought that his younger brother would fall into distress in the forest ; so he did not like to take the younger brother with him. But his younger brother would not agree to it at any rate. After repeated requests the elder brother one day took his younger borther to the forest for hunting.

Accordingly the two brothers went on in search of a game. They went far away from their home and saw a tract full of dense forest. They went on in search of a game. But after so much of search here and there, they could not get a single deer even by the end of the day. The two brothers became tired with hunger and thirst. Their body became a load to them. The sun was no more in the sky. The earth wore a veil from the dusk of the west. The black colour and the darkness began to cover the earth from the east.

They selected a spot to pass the night. They made a fireplace and arranged to cook rice there They would manage to pass the night there. So they spread their bed near the fire-place and began to partake of their rice. While they were taking their meal, the younger brother spoke to his elder brother repeatedly :—"O my elder one, at the time of sleeping at night, please keep me in the middle of the bed." The elder brother did not pay heed to these words. The elder brother only said : "Take your meal. What are you speaking of ?"

Just after they had finished their meal, the younger brother insisted on his sleeping in the middle of the bed. But they were only two, the elder brother and the younger one. How would the elder brotner make his younger brother sleep between the two? The elder brother was at a loss. After some time the elder brother found a piece of heavy log and placed it on one side of the bed near the fire-place. The elder brother remained on the other side of the bed. He

then told his younger brother thus:—"Now you see, my younger one, you sleep here between the two. There is the piece of log and I am here on the other side." The two brothers went to their bed. The elder brother was very much tired of hunting all day long without food and water; so he fell asleep. But the younger brother could not sleep; he looked this way and that out of fear. The night began to deepen. The world became silent. There was not the slightest sound anywhere. Thus it became midnight. The younger brother also was inclined to sleep. At that time some one asked from the interior of the forest in a loud and deep voice:—"Who are you there?" The voice came once, twice and then thrice. The younger brother who was feeling drowsy became very much frightened at the state of affairs. The timid younger brother was startled at the situation. He listened to that voice and was overwhelmed with fear. There was darkness all around. What was there to be done? He found no ways and means. The two brothers had brought from their home a bag containing rice, salt, chilli and a few utensils. After an interval some one replied from the bag—"I am here. I am a broken knife.' "Oh! That is there."—thus uttered the ghost and withdrew to a little distance from the spot where the two brothers had slept. After an interval of silence, the ghost again asked the same question, not only once or twice but thrice. There was then silence all around. After some time one replied from the bag that did contain rice, salt, chilli, etc. "I am here;

I am a broken needle" "Oh! Is it so?"—uttered the ghost and withdrew again to a little distance. There was again an interval of deep silence. The previous question was again repeated thrice. Then came a reply from the same bag :—"I am here; I am a fishing iron-spear". "Oh! Is it there?"—uttered the ghost again and withdrew to a little distance.

The timid younger brother, became annoyed at those voices and disturbances. He rose up from his bed instantly and took the bag containing rice, salt, chilli, etc. and threw the bag with all those things into the fire. Thus all things with the bag turned into ashes. He then lay down on his bed with a sigh of relief, and soon he fell deep asleep. After a short interval, the ghost again appeared and put the previous question as before. The ghost uttered the question, not only once, twice, or thrice, but repeatedly for the fourth time, but then there was none to reply to that voice. The ghost stealthily came to the sleeping brothers. He saw that there were three persons (including the piece of log) sleeping.

The ghost chose the middle one who was sleeping. He devoured the whole body of the younger brother and left the head only. The head of the younger brother began to speak to his elder one :— "O my elder brother, when you go home, do take me also, otherwise you will be a sinner. I will see my mother and sister-in-law." The older brother lay tired in his sleep and did not rise.

The younger brother repeated those words. Then at day-break, the elder brother rose up from his sleep. He listened to those words of the younger brother and saw that his younger brother had lost the whole body except the head.

The elder brother took the head of the younger brother in his lap and asked with sobs :—"What did happen to you, my younger one ? What did happen ?" But the younger brother could say only these words :— "O my elder brother, when you go home, do take me also. I will see my mother and sister-in-law." At these words, the elder brother began to repent of the past event. The younger brother wanted to sleep in the middle of the bed, lying between two. The elder brother recollected those words, and was in the midst of wonder and pathos. The elder brother found no other means but to wrap up the younger brother's head with a towel. He placed the head on his back and hurried to his home. The bleeding head bit the back of the elder brother again and again. He got too much pain on his back, and moved the head this way and that. He increased his pace as the head did not cease to bite. The elder brother became unable to tolerate the pain and he placed the head once on the ground, then the head cried in a pathetic tone :—"O elder brother, do not leave me. I will see my mother and sister-in-law." Out of fraternal feeling, the elder brother picked up the head instantly and ran towards his home. He was bleeding due to those bites. Moreover he was without food and drink all the day.

As he was too exhausted with of fatigue and pain, he placed the younger brother's head in the hole of a big tree and consoled the head with these words :—"You remain here for a while. I shall bring you soon your mother and sister-in-law." But the younger brother's head cried very loudly. As the elder brother went farther and farther from that tree, the cry became louder. The elder brother at last reached his home and told his mother and wife all that had happened. Then they all three rushed to the tree. But they did not see that bleeding head. In place of it, they saw a bird, hopping on the branches of the tree, which sang a sad note :—"O my elder one, do take me with you. I will see my mother and sister-in-law."

The elder brother with his mother and wife gazed at the bird for some time. They were in utter disappointment and then returned home.

Since that day this bird is known to the Boros as Daoringao.

[The Assamese people call this bird Zamdakini].

Corda borda houani colo

gṑdō gōdai dabce gamiao canōi bōrai buri dōṅomōnnō arōma. bōrai boriha zobmao goto gotai gōiza rōṅamōnnō. bini kainō borai boriha orai ziṅga. cance kali buria bōraikou buṅnaicōinō—bōrai 'hei bōrai, bato pica mace

labō 'hei bōrai. zobmao pica picoubō mōnhō rōṅa bikounō picinō aṅ. bōraia burini kouraṅao ecebaṅ kōma laiakōi. bōraia kōma latarōi lai buria malaini cigaṅ cigaṅ bihor bainō homnaicōinō. bikou nunanoi bōraia cancekali burinō bato pica mace labō marnaicōinō. bikou nunanōi buriha hatai lōma kicōinō. no katini gaocini pakri pipaṅ kondroṅao bato picakou buria picinō homnai cinō. pica onabadi dao dao onōnō buria. canprōmbō kōdō kōdō ōṅkam douiō. na mōnnō na douiō bedor mōnnō bedor douiō. dao citarbla dao atiṅ gaṅkoṅ douiō. bibadinō batoa canpa pani det dekōn dernō hombai. ōzōṅ bōraia gaoni tiṅ na bedor cilib naini burikou raga zanaia hatarlia. bibadinō raga zananōi cance kali bōraia bato picakou citar citar garnaicōinō. arō bōraia gaonō habna tagarbai. buria puṅao ōṅkam lananōi bato picakou gabzri hōidōṅ. hōmbla bōraia ciṅniprai to-to buṅhorōnō. buria noṅnaicōinō e-e batoa dergarbaihei matō. buria harciōinō mini kuku zadōṅnō. arō cōṅdōṅnō. bato, ōṅkam naṅbaogou ? hōnnanoi. kondroṅ ciṅniprai boraia buṅhoro to-to. buria karcō karcō noniprai ōṅkam laibrob laibainō. bikou hōbla bikoubō zazōb laibainō. hōmblacō buria gō'mōbai. lacōi daṅnai horbla

bōraikoucō mōndaṅbainō. buria raga zanaia gabpram laitarbainō. arō bōraikou bima paiōi paiōi rainō hombai. za bimani picai nōṅ harciṅōi taṅnōcōi aṅ zi lamazōṅ pōidōṅ bilamazōṅ. ōrōi buṅnanōi buria tolpa tolpi bohongluṅnō hombainō. gao empou picinai pitōbkokoubō. boraiarō mablaba raia hōna buri bohonnai pitōbkoao habpōmananōi tabainō. buria tolpa tolpi arō pitōbkokou ler ler bananōi karlaṅdōṅnō. notiṅzai buria taṅōinō doṅnō arōma.

hōmblacō da bōraia lama coceao pitōbkociṅao hacunō ōkar bainō. bōraia da ma kalam laikō ? hōmblacō bōraia pitōbko ciṅaonō hacunaicōinō. pitōbkoniprai bōraini hacudōia ro-ro gobla buria buṅbainō, e-e aṅ tao lanaiacō gōglōi baigōn 'hei. ōrōi hōncōi—nazaocōi pōncōinō arōma. 'taṅōi 'taṅōi hōmblacō mōnce dōi gatōnao bibokou lōgō mōnhōi naicōi. biboa binaokou tolpa lun-lun ruzun nanōi pōinai nunaikai, biboa binanaokou cōṅbainō. ha manō baglum—bumglum pōikōcōi hōnnanōi. binanaoa buṅbainō, karbō garbai 'hei aṅ, zōṅni zaoliazōṅ naṅdlab nanoi.

bidi buṅnai namōi mōdōm zaṅkribla pitōbkoniprai bōraini hacudōia ro golai bainō. "e-e taoa gozōbnōi cōi'hei" buṅnanōi buria akaizōṅ nazaonanōi pōnlaibainō. "ai'ou paglilai kiba

gaoni zanai lōṅnai lai lotoracō tabōtaṅ ; corda borda houacō pōipatōṅ ?" biboa bidi buṅbla buria e cuniacō hōcō bōdōṅ ? bidi hōnṇanōi, dōr dōr coce karclainō buria, ar coce taṅnanōi hacudōia cermaibla buria nazaonanōi pōnclainō. biboazanōhei gaoni zagra lōṅgra laitorkou gorbō marbai kōmahei nōṅ. corda borda houakoucō labō pabai. aiou be papia coupōibai ? hōnnanōi dōr dōr coce karcilainō. bibadinō no mōnbōibla buria pitobkoku bōdlananōi naibla bōraiakoucō loṅdaṅ nugar-bainō. buria bōraikou nunanōi ragao gabpram laitrabainō. raga zamalai ma kalam laikō borai buri bōicōao. cannōicō tananōi raga zimaibla noao pōipin nanōi greṅ—greṅ raizō zanaicōinō.

The Tale of the Fat and Fleshy Man

In ancient time an old man with his old wife lived in a village. This old pair was without a child of their own. For this reason both of them had anxiety in their mind. One day the old woman spoke to her husband,—"O my old one, do bring me a young-one of a parrot. To our utter misfortune, we have no child of our own; so I will tame and bring up the parrot as my own." The old man paid no heed to her request. So the old woman made a search for a young

parrot through some of her neighbours. The old man at this stage was alert and brought her a young parrot. The old woman's joy knew no bounds. She kept the young parrot in the hollow of their pipul-type tree and began to tame it with care and affection as if it was her own child. She always gave it boiled rice. Moreover she did offer it fish and meat whenever she got these. She offered the best portion of a fowl when it was cooked in her house. The young parrot grew up day by day. On the other hand, the old man was in his heart of hearts angry with the old woman as his share of fish and meat had gradually decreased. One day the old man, during her absence, killed the young parrot and threw it off. In its place, the old man hid himself in the hollow of the tree. In the morning she brought the parrot boiled rice and curry. When she called the bird, the old man from the hollow imitated the voice of a parrot as "tho, tho." The old woman was very glad to listen to the parrot as she thought that the young one had become a fully grown-up bird. She smiled at the very idea and offered the parrot its food. She asked the bird :—"O my parrot, do you require any more ?" The old man inside the hollow imitated the voice of a parrot as "tho, tho—." The old woman gladly hurried home and brought rice again. The old man ate up that quota soon; then she brought rice again. That was also finished soon. The old woman was pensive for a while. She slowly peeped into the hollow and found her old man. She was extremely angry with her husband. Her heart was

full of resentment. She rebuked the old man with harsh words: "You remain here alone. I will return to my mother's house by the same route as I did come here once." Then the old woman began to pack up her bags and baggages. She had a covering casket of bamboo used in silk (Endi) rearing. The old man without any word entered into that casket and remained there silently. The old woman took all her belongings with her and fastened that casket to her back. Then she hastened to her mother's house.

The old woman went hurriedly on foot. On the midway the old man inside the casket felt the urge of passing urine. What he could do then? The oldman, without any word and movement, passed urine. Drops of urine flowed down from the casket. The old woman said :—"Ah, the oil that I have brought is flowing down." She placed one of her hands below that casket and rubbed the liquid on her head. She went on and reached the crossing of a river. She met her elder sister there. The elder sister saw the younger one hastening wearily with her bags and baggages and put her a question: "Why are you coming so hastily?" The younger sister replied—"I have fled away from our home. I had a quarrel with my wicked one."

The old woman moved her body slightly and drops of urine began to flow down from that casket. "Ah, the oil is still flowing down," said the old woman and rubbed put the liquid again on her head. The elder sister said to her :—"Perhaps my younger one has forgotten

to bring her own things and instead, the fat and fleshy man is coming." "I have forsaken that sinner. Has he come again?"—said the younger sister and ran towards her mother's house. Again drops of urine flowed down from that casket and she put the liquid on her head. The elder sister told her again: "Who knows but that the man whom you have forsaken has come along!" "Ah, is it so? Has that sinner come here?" The old woman uttered these words and hurried again towards her mother's house. At last she arrived at her mother's place. The old woman wanted to see how much of oil remained in the container. Instead of oil, she saw her old man. The old woman was very angry and agitated. But what was there to be done? They were then fairly advanced in years. After a few days they banished their anger and anxiety and led their domestic life as usual.

Raona-Raoni Colo bata

go`do godai dabce gamiao bi'da binanao corace doñomōnnō arōma. picōr canōibō dernanōi habani bōicō zabai. bobekani bidaia binanaokou gōcō tōiōmōnnō. bidaia binanaokou haba kalamnō kalar kalam kōmabai. hatacunini takai citlaiao mailamdōñ. hōmblacō raoni bibōia 'daohōdōñnō arōma. "hai....hai ·· ha, da'za dao, da'za... zōñha abōi abou raona

raonimōnha haba zagōn; bini maicou." raonia be kouraṅkou bibōiniprai kōnananōi gōmōbainō. arō laṅcunia bidaniprai kargonō takai cōrgōao birlaṅnaichōinō. hōmblacō bikō nulurnanōi bida raonaiabō binanaoni kitu kitu hōcō laṅnaicōinō. raonia "kitu pōidlananōi nōi, mōngōnanōṅ, bimani picai." buṅnanōi okroṅ caiao zōmōi cer cer karkōmaiōnō arōma. raonaia lazinaṅnanōi cōgōm kaṅōnō. da bini-kainnō raonini kitu pōidlananōi okamōplam naiao raonaia biklō maolai zace okroṅcaiao cōgōm popbō..

The Tale of Raona and Raoni

In ancient time an elder brother with his younger sister lived in a village They became grown up and arrived at the age of marriage. The elder brother secretly loved his younger sister. He fixed up a date to marry his younger sister ; but she had no knowledge of it. In their courtyard paddy was exposed to the sun in order to husk rice that was necessary for the marriage feast. Their grand-mother was driving away birds from the paddy with these words :—"Go away, you birds; do not eat our paddy. Our grandson and grand-daughter, Raona and Raoni, will celebrate their marriage soon. The paddy is meant for that marriage." Raoni was surprised at these words of her grandmother. In order to save

herself from her wicked elder brother, she flew away to the sky. Raona saw his sister and followed her closely. Raoni showed him her back and abused him bitterly in the name of their mother. She flew above the clouds. Out of shame and anger, Raoni began to roar. Raoni showed him her back and that became the sparkle of lightning on the clouds The voice of Raona became the roaring of thunder.

Concluding Remarks

The writer begs to express his regrets for the inability to put all the tone-marks properly in the body of the text due to printing deficiencies. The English rendering of the Boro folksongs and tales has been done mostly with an eye to the Boro idioms and expressions. All omissions and commissions may kindly be referred to the writer and these will be acknowledged with gratitude in future work.